

Onsdagen den
12 november 1975

Onsdagen den 12 november

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande till kammanre inkomna skrivelse:

Till riksdagens kammare

Då jag nu uppnått den i ersättningsstadgan för riksdagens ledamöter angivna pensionsåldern anhåller jag om entledigande från mitt uppdrag att vara ledamot av riksdagen fr. o. m. den 1 januari 1976.

Stockholm den 11 november 1975

Viola Sandell

Denna framställning bifölls av kammaren.

**§ 3 Meddelande om tidpunkt för besvarande av interpellation
1975/76:6 om en extra bolagsskatt**

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag vill härmed meddela kammaren att jag varit förhindrad att besvara herr Hagbergs i Borlänge interpellation angående extra bolagsskatt inom den stipulerade fyraveckorsperioden. Jag avser att besvara interpellationen tisdagen den 18 november.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1975/76:23 till konstitutionsutskottet

1975/76:35–38 till kulturutskottet

1975/76:40 till skatteutskottet

1975/76:55 till konstitutionsutskottet

1975/76:69 till socialutskottet

1975/76:74 till skatteutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:38 till näringsutskottet

1975/76:39 till skatteutskottet

1975/76:40 till finansutskottet

1975/76:41–43 till socialförsäkringsutskottet

*Meddelande om
tidpunkt för
besvarande av
interpellation
1975/76:6 om en
extra bolagsskatt*

*Den ekonomisk-
politiska målsätt-
ningen*

§ 6 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1975/76:21 med anledning av motion om översyn av reglerna om ansvar för beljugande av myndighet

Justitieutskottets betänkande

1975/76:6 med anledning av motioner om upphävande av brottsbalkens bestämmelse om beljugande av myndighet

Finansutskottets betänkanden

1975/76:1 med anledning av motion om särskild ekonomisk information i riksdagsärenden rörande utökade uppgifter för primärkommun och landstingskommun

1975/76:2 med anledning av motion om statlig planering

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Den ekonomisk-politiska målsättningen

Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:3 med anledning av motion om den ekonomisk-politiska målsättningen.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas egentligen tre olika saker med inbördes samband:

1. En annan utformning än den nuvarande av bruttonationalprodukten,
2. En begäran att den ekonomiska långtidsutredningen skall närmare belysa de välfärdspolitiska avvägningar och restriktioner som krävs vid formuleringen av de ekonomisk-politiska målsättningarna.

3. Ett förslag att man redan nu skall ange de restriktioner som jag antar att vi är överens om när det gäller målformuleringen "snabb ekonomisk tillväxt", nämligen att den bör ske utan resursförstöring eller utslagning av människor i arbetslivet.

Målsättningsdiskussionen bör egentligen knytas till finansplanen eller kompletteringspropositionen, så det kravet är i och för sig överspelat vid det här laget. Men jag noterar med intresse att utskottet delar min uppfattning att den ekonomiska tillväxten – som vi mäter den f. n. genom bruttonationalprodukten – kan, om den drivs för långt, innebära utslagning av arbetskraft eller försämring av den regionala resursbalansen. Så tolkar jag den sista meningen i utskottets betänkande. Det är ett medgivande som egentligen borde innebära att finansutskottet i framtiden mer än hittills analyserar målsättningsformuleringarna och de restriktioner

tioner som finns inbyggda i dessa – bl. a. med utgångspunkt i resurser som miljö och människor.

Samtidigt tycker jag nog att utskottet i dess helhet liksom mina partikamrater i sitt särskilda yttrande borde ha kunnat formulera sig rakt på sak. Det framhålls i deras särskilda yttrande bl. a. att tillväxtnålsättningen måste förenas med krav på hushållning med naturresurserna och sociala bedömningar av verkningar på arbetsmarknaden.

Beträffande det andra kravet i motionen, en rensad BNP-beräkning, hänvisar utskottet till pågående arbete inom statistiska centralbyrån och institutet för social forskning, SOFI. Naturligtvis är det arbete som där utförs viktigt. Men det innebär inte, som jag ser det, att det inte också vore mycket intressant att analysera BNP från våra politiska värderingar för att se om vi kan bli eniga om en rimligare målsättning för tillväxten och för den ekonomiska politiken, där man inte lika friskt som i dagens BNP-beräkningar blandar ihop det goda och det onda. I BNP invägs både sjukvårdskostnader på grund av trafikolyckor och miljöreparationer i efterhand, trots att sådana företeelser egentligen är uttryck för att vi har misslyckats med samhällsplaneringen.

Den allra största tillväxten av bruttonationalprodukten får man i ett samhälle som satsar maximalt på produktion av vad som helst och där man sedan i efterhand försöker lappa ihop skadorna av den hanteringen. Men en sådan politik har ju inte mycket med välfärd att skaffa. Den innebär mycket mänskligt lidande och miljöförstöring. Jag hoppas att utskottets talesman är överens med mig om att vi har en samhällsplanering och en lagstiftning på t. ex. arbetslivets område som är till för att förebygga skadeverkningar av produktionen. Ändå räknar vi sådana negativa faktorer som positiva i vår BNP. Det är därför som denna inte är någon bra måttstock för att mäta tillväxten.

Jag kan däremot erkänna att mitt krav på en rensad BNP naturligtvis inte innebär att bruttonationalprodukten i dess nuvarande utformning blir helt överflödigt. Man får väl lita på experterna när de säger att nationalräkenskaperna har den viktiga funktionen *dels* att jämföra oss med utlandet, eftersom många andra länder har samma uppläggnings av nationalräkenskaperna som vi, *dels* att vara instrument vid analyser av konjunkturutvecklingen. Men detta utesluter, som jag ser det, inte att man vid sidan härav försöker göra en bättre bedömning av vilka positiva resultat man egentligen uppnår i tillväxtsammanhang.

Det tredje kravet i min motion var en begäran till regeringen att uppdra åt långtidsutredningen att närmare belysa de välfärdspolitiska avvägningar och restriktioner som krävs vid formuleringen av de ekonomisk-politiska målsättningarna och att basera viktiga ställningstaganden på dessa. Nu kommer ju långtidsutredningens betänkande att framläggas före årsskiftet, och i och med att motionen behandlats så sent är också detta krav i dag mindre aktuellt. Jag kommer – liksom jag förstått är fallet med utskottet att döma av dess skrivning både i år och tidigare år – med stort intresse att ta del av det som långtidsutredningen kommer

Onsdagen den
12 november 1975

Den ekonomisk-politiska målsättningen

att säga i sitt betänkande på denna punkt.

Vi kommer alla ihåg den mycket kritiska analys som en rad ekonomer inom LO-sekretariatet levererade efter den förra långtidsutredningen. Jag hoppas både med hänsyn till vad vi har diskuterat här i riksdagen och med hänsyn till vad LO-experterna har sagt, att vi verkligen kommer fram till en mera fördjupad debatt om avvägningarna av de sociala förhållandena i samhället än vad den trubbiga, ofullständiga och sammanblandade tillväxtnmålsättningen BNP representerar.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Finansutskottet har i det föreliggande betänkandet behandlat motionen 1027 som herr Olof Johansson i Stockholm nu summariskt redogjort för.

Dessa motionsyrkanden är ingalunda nya. Senast vid 1974 års riksdag behandlades frågan om bruttonationalprodukten, BNP, som instrument för att mäta den ekonomiska utvecklingen. Herr Johansson vill nu liksom tidigare få en rensad beräkning av BNP på så sätt att de negativa faktorerna elimineras. Vidare yrkas i motionen att en utredning skulle få i uppdrag att belysa de välfärdspolitiska avvägningar och restriktioner som krävs när de ekonomisk-politiska målsättningarna formuleras.

Till det enhälliga betänkandet från finansutskottet har fogats särskilda yttranden, av centerpartiets ledamöter i utskottet och av herr Hermansson. Herr Hermansson framhåller bl. a.: "Det förefaller oklart om långtidsutredningen verkligen kommer att belysa till välfärdspromatiken anknutna avvägningssproblem inom den ekonomiska politiken." I det sammanhanget vill jag säga att såvitt vi har kunnat inhämta upplysningar kommer långtidsutredningen, som väntas bli färdig inom de närmaste månaderna, att ta upp de svåra problemen rörande välfärdspromatiken. Jag erinrar om att finansutskottet i fjol inhämtade yttranden dels från statistiska centralbyrån, dels från institutet för social forskning. Det var på grundval av dessa remissyttranden som utskottet då byggde sitt liksom nu enhälliga avslagsyrkande. Vi framhöll att BNP-begreppet inte avser att täcka välfärdsbegreppet i en vid mening och att det råder stor internationell enighet om att ett lands nationalräkenskaper även i fortsättningen bör innehålla så få tillräknade värden som möjligt – och därmed inbegriper jag också så få avräknade värden som möjligt. Det är många av de ting som vi räknar in i begreppet mänsklig välfärd som ligger utanför BNP: hälsa, trygghet och andra sidor av välbefinnandet.

Finansutskottet – jag ger herr Johansson i Stockholm rätt i det – är även nu av den meningen att det är angeläget att välfärdselementen i den ekonomiska utvecklingen belyses. Men eftersom det enligt vår mening inte är möjligt att skapa något sammanfattande välfärdsmått bör den belysningen ske i form av mätning av enskilda komponenter. Av utskottets betänkande framgår att de första resultaten av statistiska centralbyråns mätningar inom kort kommer att vara tillgängliga. Likadant

är det med SOFI:s uppföljning av låginkomstutredningens levnadsnivåundersökning.

Problemen rörande den ekonomiska tillväxten har tidigare behandlats av finansutskottet, och vi har därvid liksom nu hänvisat till långtidsutredningen. Centerpartisterna har funnit det angeläget att foga någon sorts förklaring till sitt ställningstagande till utskottets förslag att riksdagen skall avslå motionen. Jag skall inte närmare uppehålla mig vid förklaringen, utan jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkandet nr 3.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag vill bara återknyta till varför jag har tagit upp den ekonomisk-politiska målsättningen. Bruttonationalprodukten och formuleringen "snabb ekonomisk tillväxt" har ju i den senaste finansplanen och kompletteringspropositionen varit mycket starkt knutna till varandra. Jag tycker att när man formulerar sig på detta sätt med utgångspunkt i BNP måste man också ange restriktionerna. Det är anledningen till att jag har tagit upp målsättningsfrågan.

Det är väl riktigt som herr Ekström säger, att vi har varit överens om att BNP verkligen inte avser att mäta välfärden som helhet. Vad jag är ute efter med förslaget om en rensad BNP är emellertid just att om man började med det arbetet, skulle man få en mera heltäckande bild än man kan få genom de levnadsnivåundersökningar som pågår. Trots sina förtjänster är de punktvisa. De behandlar saker som inte omedelbart låter sig mätas i ekonomiska termer men även andra.

Jag menar att man skulle få en mera metodisk och systematisk analys, om man gjorde en rensad BNP-beräkning, men till den frågan får vi väl återkomma efter det att vi har granskat resultatet av SOFI:s och SCB:s ansträngningar och av långtidsutredningen. Jag delar herr Ekströms förhoppning att långtidsutredningen verkligen har gett sig i kast med den här mycket svåra problematiken.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

*Den ekonomisk-
politiska målsätt-
ningen*

Onsdagen den
12 november 1975

*Redovisningen av
underlaget för
budgetpropositionen*

Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:4 med anledning av motion om redovisningen av underlaget för budgetpropositionen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Någon tycker kanske att den motion som jag har väckt om principerna för budgetpropositionen innehåller en rad självklarheter. Visst är det väl självklart att presentationen av regeringens förslag inte skall vara vilseledande, utan att man omedelbart skall kunna bedöma om de innebär ökad eller minskad verksamhet i förhållande till föregående år, och i så fall med hur mycket. Visst är det klart att myndigheternas begäran om anslag, som ligger till grund för propositionen, alltid skall redovisas. Och visst bör fristående organisationers önskemål redovisas i alla fall där det kan ske utan olägenhet, och inte bara vad det ämbetsverk som skall dela ut pengarna har sagt.

Det är också utskottets kommentar, att de här principerna skall följas och att de redan täcks av gällande anvisningar. Att motionen ändå har väckts beror naturligtvis på att jag har funnit att de här riktlinjerna i verkligheten inte har följts.

I årets budgetproposition, i socialhuvudtiteln, sägs t. ex. att det föreslagna anslaget till hälsovårdsupplysning innebär en ökning från 5,5 miljoner år 1974/75 till 7,5 miljoner för innevarande budgetår. Men för de områden som anslaget skall täcka utgick förra året ytterligare 4 miljoner, som hade anslagits i samband med att abortlagen antogs. Propositionen innebar alltså en minskning med 2 miljoner i pengar och en verklig minskning med ännu mer med tanke på kostnadsökningarna. Det här har nu till en del rättats till, men propositioner får naturligtvis inte utformas på det sättet. Därför är det bra att finansutskottet särskilt påpekar att eventuella tilläggsanslag under det år då budgeten läggs fram alltid skall anges.

Vidare framhåller utskottet att "myndighetens beräkning av anslagsbehovet alltid skall anges" – jag ber att få stryka under ordet *alltid*. En genomgång av socialhuvudtiteln visar att det inte har skett på alla punkter. Och i många fall är uppställningen så osystematisk, att man ändå måste läsa socialstyrelsens petitaskrivelse och budgeten åtskilliga gånger för att förstå vad som menas. Det mest anmärkningsvärda exemplet är det nyss nämnda anslaget till hälsovårdsupplysning, där socialstyrelsen begärde 19,9 miljoner och regeringen föreslog 7,5. Socialstyrelsens anslagsäskande fanns över huvud taget inte redovisat i siffror i budgetpropositionen. Så får det alltså inte gå till i fortsättningen.

Anslag till utomstående organisationer som riksdagen beslutar om hör vanligen inte till de största budgetposterna. Ändå omfattas de ofta med stort intresse av riksdagen och av en stor krets människor som är berörda. Därför är det önskvärt att en redovisning kan ske i budgetpropositionen, inte bara av vad det ansvariga ämbetsverket tycker utan också av hur

Onsdagen den
12 november 1975

*Redovisningen av
underlaget för
budgetpropositionen*

mycket organisationerna själva har begärt. Jag är glad att utskottet anser att det kravet normalt bör kunna tillgodoses.

Även här kan jag ta ett exempel från socialhuvudtiteln, nämligen anslaget till länsförbundet m. m. Detta anslag tas varje år upp i motioner här i riksdagen, och det har ökat just på grund av riksdagens aktiva och positiva intresse. Här borde det vara naturligt att i budgetpropositionen redovisa hur mycket pengar de olika organisationerna har ansökt om. Det har bara skett i mycket begränsad och ofullständig omfattning.

Att jag nu har valt exempel från socialhuvudtiteln betyder inte att jag tror att den är sämre än andra delar av budgetpropositionen i detta avseende. Det har jag ingen anledning att förmoda. Det beror bara på att jag har läst den särskilt noga.

Jag menar inte heller att budgetpropositionen bör bli mycket mer omfattande än den är nu, utan dessa önskemål bör kunna tillgodoses i stort sett inom nuvarande utrymme. Det väsentliga är att man lägger till några viktiga siffror i de små tabeller som inleder varje punkt.

Jag är glad över att utskottet säger ifrån så klart på de punkter jag har tagit upp. Det är också ett betydelsefullt påpekande som görs i det särskilda yttrandet av herrar Löfgren och Wirtén. Med hänsyn till vad som har inträffat utgår de från att konstitutionsutskottet kommer att ingående studera hur budgetpropositionen utformas i de avseenden som har aktualiserats i motionen.

Herr talman! Jag har inte tagit upp de här punkterna för att vara småaktig eller för att ställa till besvär för kanslihuset. Nej, det är för att underlätta riksdagens arbete och den offentliga debatten. De veckor när budgetförslaget läggs fram, och när vi har möjlighet att väcka motioner, är tillräckligt arbetstyngda och hektiska ändå utan att riksdagsledamöterna skall tvingas att ägna sig åt ett rent detektivarbete för att få fram innebörden av och bakgrunden till förslagen i budgetpropositionen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru SÖDER (c):

Herr talman! Det är ett enigt utskott som står bakom detta betänkande med anledning av den motion som har väckts av herr Romanus och som herr Romanus nyss har kommenterat. Jag vill understryka att de synpunkter som herr Romanus nu har anfört – och som framgår av hans motion – har i stort sett vunnit anslutning i finansutskottet. Vi säger i utskottsbetänkandet: "Det råder bred enighet om motionärens huvudkrav. Underlaget för budgetpropositionen skall således redovisas fullständigt, systematiskt och objektivt för riksdagen."

Detta är mycket betydelsefullt för att vi här i riksdagen skall kunna arbeta på ett effektivt sätt under den korta tid som står oss till förfogande sedan propositionen framlagts och till dess att motionstiden har utgått. Vi har ju här i riksdagen en helt annan arbetssituation än man har i kanslihuset i det avseendet.

Men vi har också i utskottet ansett att de anvisningar som finns bör

vara tillräckliga styrinstrument för att man skall kunna leva upp till berättigade krav från riksdagens sida. Så långt det gäller finansutskottets kompetensområde har detta krav fullföljts, och det åligger sedan andra utskott att bedöma huruvida detta har gjorts i tillräcklig grad.

Men vi är alltså eniga om att dessa krav bör tillgodoses, och vi kommer att fundera över de här frågorna också framdeles och bevaka att så sker.

Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 4.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 Allmänna pensionsfondens placeringspolitik

Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:5 med anledning av motion om allmänna pensionsfondens placeringspolitik.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Finansutskottet hemställer i föreliggande betänkande att motionen 1026, vilken väcktes vid föregående riksmöte av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl., överlämnas till 1968 års kapitalmarknadsutredning.

Utskottet är enigt, och därmed borde väl för dagen inte vara mera att säga i detta ärende.

Jag vill dock fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att utskottet före sitt ställningstagande inhämtat yttranden från dels allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelser, dels dess fjärde fondstyrelse. Samtliga avstyrker att en *särskild* utredning tillsätts i syfte att undersöka huruvida AP-fondens placeringspolitik kan komma i konflikt med samhällets intentioner om att främja regional balans. I remissyttrandena framhålls svårigheter ur såväl principiell som praktisk synpunkt. Det är endast i fråga om direkta reverslån till den kommunala sektorn som det enligt de tre första fondstyrelserna föreligger möjligheter till någon styrning. Dessa lån är emellertid en mycket liten del av den totala utlåningen. Den helt övervägande delen av utlåningen går andra vägar, och härom har utskottet erinrat i sitt betänkande.

När det gäller fjärde fondstyrelsen, vilken placerar det kapital som ställts till dess förfogande i aktier, är det heller inte möjligt att för varje särskilt fall dra bestämda slutsatser om vilka regioner som gynnas av fondens aktieköp.

Eftersom nu kapitalmarknadens struktur och sätt att fungera utreds av 1968 års kapitalmarknadsutredning och eftersom AP-fonden utgör en mycket stor del av vår kapitalmarknad – tillgångssidan närmar sig 87 miljarder – har vi från socialdemokratiskt håll i utskottet inte velat motsätta oss att motionen överlämnas till kapitalmarknadsutredningen. Jag yrkar av den anledningen bifall till utskottets hemställan.

Onsdagen den
12 november 1975

*Utredning angående
det enskilda
sparandet m. m.*

Fru SÖDER (c):

Herr talman! Även det här utskottsbetänkandet råder det, som herr Ekström sade, enighet om. Men eftersom herr Ekström tog till orda vill jag också anföra ett par synpunkter.

Den motion som herr Olof Johansson i Stockholm väckt angående AP-fondens hittillsvarande placeringspolitik i förhållande till samhällsmålsättningen när det gäller den regionala balansen är förvisso en mycket viktig fråga, och allteftersom AP-fondens andel av kapitalmarknaden i vårt land blir större ökar naturligtvis också ansvaret i det här avseendet. Det är också helt riktigt som herr Ekström sade, att i remissyttrandena från de olika fondstyrelserna betonas det att man i dag inte har möjlighet att bedriva placeringspolitiken utifrån de här förutsättningarna.

Men kapitalmarknadsutredningen har ju enligt direktiven i uppdrag att utreda dessa frågor enligt de nya förutsättningarna. Därför kan remissyttrandena från fondstyrelserna inte betraktas såsom avvisande i sak, utan det gäller de möjligheter som man har i dag.

Det är, som sagt, mycket viktigt att de här frågorna blir allsidigt bedömda, och jag är därför glad att kunna konstatera att vi har ett enigt utskott bakom kravet på att kapitalmarknadsutredningen skall få ta del av och utreda de synpunkter som framförts i motionen 1026 av herr Olof Johansson.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 10 Utredning angående det enskilda sparandet m. m.

Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:6 med anledning av motioner om utredning angående det enskilda sparandet m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:423 av herr af Ugglas m. fl. (m) samt

1975:1032 av herr Olsson i Järvsö (c) och fru Nilsson i Kristianstad (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning angående

a. inflationens verkningar för småsparare, mindre företagare, låginkomsttagare m. fl., samt

b. värdesäkra sparformer i enlighet med vad i motionen angivits.

Utskottet hemställde

1. att motionen 1975:423 ej föranledde någon riksdagens åtgärd.

Onsdagen den
12 november 1975

*Utredning angående
det enskilda
sparandet m. m.*

2. att motionen 1975:1032 moment a ej föranledde någon riksdagens åtgärd.

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1032 moment b.

Reservation hade avgivits av herrar Löfgren (fp) och Ångström (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1032 moment b hos regeringen skulle anhålla om utredning angående värdesäkra sparformer i enlighet med vad reservanterna anfört.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag märker att talarna här försöker koncentrera sina anföranden så att man t. o. m. kommer under den angivna tiden, och jag skall också fatta mig så kort som möjligt.

Den fråga som behandlas i finansutskottets betänkande nr 6. alltså sparandet, är givetvis mycket betydelsefull. Sparandet borde vara en hörnpelare för både familjer och enskilda människor när det gäller ekonomins stabilitet. Men då krävs det också att den som sparar kan känna att han är uppskattad för sitt sparande, och en sådan uppskattning borde komma inte minst från alla dem som utnyttjar spararnas pengar i form av lån och använder pengarna för att skaffa sig realvärden. Sådana låntagare kan ju senare betala tillbaka lånen i ett helt annat penningvärde än som gällde när man lånade.

En fråga som har tagits upp många gånger både i den gamla riksdagen och här i den nya är att försöka göra en ordentlig kartläggning av sparandet, så att man vet vilka de villkor är som gäller både för spararna och för dem som lånar spararnas pengar i skiftande ekonomiska lägen. Man har också försökt att göra en sådan kartläggning, men stora och kostnadskrävande utredningar har avbrutits utan att de kommit fram till något väsentligt resultat.

Av den anledningen förstår jag att man nu åter aktualiserar frågan om en utredning rörande sparandet. Under utskottets behandling har jag också försökt att finna vägar att nå enighet härom, även om motionerna om en utredning av sparandet inte just nu skulle bifallas. I utskottets betänkande har vi klart och tydligt redovisat betydelsen av sparandet och vikten av att en kartläggning av sparandets villkor och förutsättningar kommer till stånd.

Det har också hänvisats till att det pågår en utredning på sparbankernas område, men jag vill här deklarerat att vid den hearing vi hade i utskottet framgick det att sparbankerna anser sig ha alldeles för knappa resurser för att kunna göra en utredning av den omfattning som de helst önskade. Nu sägs det att framställningar kommer att göras från statistiska centralbyrån om att få utföra en hel del utredningsarbete samt att de framställningarna kommer att beviljas, och med hänsyn härtill skall jag nu begränsa mig till vad jag här sagt rörande den delen av utskottets betänkande där vi är eniga.

Sedan har vi emellertid också en annan fråga, nämligen den som två

Onsdagen den
12 november 1975

*Utredning angående
det enskilda
sparandet m. m.*

centerpartister har tagit upp i motionen 1032 till årets riksdag. Jag tänker här på den del av motionen som utmynnar i ett yrkande i mom. b om utredning angående värdesäkra sparformer. Under min tid i riksdagen har jag många gånger både i den gamla andra kammaren och här pläderat för vikten av att göra någonting för att åstadkomma sådana värdesäkra sparformer. Det kan inte vara riktigt att ständigt avvisa tanken härpå. Man kan väl åtminstone göra ett försök i mindre omfattning, så att vi kan se vilka erfarenheter som kan dras. Det har hänvisats till erfarenheter från andra länder, men jag är beredd att tillbakavisa eventuella påståenden om misslyckanden i t. ex. Finland. Det har jag gjort tidigare, och jag är som sagt beredd att göra det nu också, om någon av mina meddebattörer i dag kommer att säga något om den saken.

Sedan vill jag också hänvisa till att utskottsmajoriteten har skrivit att utskottet inte nu vill tillstyrka bifall till motionens mom. b om en utredning rörande värdesäkra sparformer. Den skrivningen kan ju te sig hoppningivande för framtiden, och man kan ju tro att såväl socialdemokrater som moderater och centerpartister då kommer att ansluta sig till folkpartiets förslag om en sådan utredning.

Men när utskottet inte *nu* vill tillstyrka motionen hänvisar utskottet till att frågan tidigare utretts av den s. k. värdesäkringskommittén, som avgav sitt betänkande 1964. Ja, vad sade då denna utredning? Jo, den föreslog att man skulle göra försök med värdesäkra placeringar. Detta förslag tillstyrktes av remissinstanser bland vilka fanns Kooperativa förbundet, Landsorganisationen, Svenska försäkringsbolags riksförbund och försäkringsinspektionen, om jag minns rätt. Så tunga remissinstanser tillstyrkte alltså förslaget. Men det har inte blivit någonting av det. Då är det svagt att nu hänvisa till att frågan är utredd i ett betänkande som avgavs 1964.

Dessutom säger utskottet att sparbankerna har satt i gång undersökningar för att finna former för värdesäkra placeringar. Men det gäller ju sparbankernas område. När vi behandlade denna fråga i utskottet, frågade jag – av en alldeles speciell anledning – riksbankschefen om denna sak. Han sade då att skall vi ha försök med värdesäkra sparformer så måste det givetvis vara en sak som staten engagerar sig i; det får inte bara gälla sparbankernas område.

Herr talman! Efter att ha anfört dessa synpunkter och med åberopande vad jag vid flera olika tillfällen tidigare framfört här i riksdagen vill jag säga att jag finner det något egendomligt att vi från folkpartiet denna gång i utskottet inte har sällskap vare sig av centerpartister eller av moderater. Jag vill då hänvisa till att det tidigare väckts partimotioner i denna fråga av herr Helén och herr Hedlund och att det har avgivits reservationer som centerpartister, folkpartister och moderater varit eniga om. Men denna gång är det bara folkpartiet som försvarar en centerpartimotion i frågan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen, som avgivits av mig och herr Ångström.

Onsdagen den
12 november 1975

*Utredning angående
det enskilda
sparandet m. m.*

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Det är inte första gången som vi här i riksdagen har att ta ställning till motionsyrkanden om utredning av det enskilda sparandet och värdesäkring av olika sparformer. Så sent som vid förra årets riksdag hade vi att behandla en motion med praktiskt taget samma yrkande som i den motion som vi nu behandlar, motion 423 angående utredning om det enskilda sparandet. Finansutskottets borgerliga majoritet ville då ha en sådan utredning till stånd. Från socialdemokratiskt håll reserverade vi oss mot detta och lyckades med lottens hjälp i kammaren avvisa utredningskravet.

Nu har utskottet, som här har sagts, skrivit mycket positivt angående behovet av att söka kartlägga hushållssparandets struktur och förbättra metoderna för att mäta detta sparande. Utskottet påpekar bl. a. att det råder osäkerhet om hushållssparandets utveckling. Här har det förekommit stora variationer under 1970-talet. Jag kan nämna att sparkvoten i år beräknas ligga i intervallet 9–10 %, under det att kvoten 1969 låg omkring 3 %.

I den bedömning som finansdepartementet gjort av konjunkturutsikterna för 1976 räknar man med att sparandet skall ligga kvar på oförändrat hög nivå. Man framhåller i sammanhanget att "sparandets höga andel av inkomsterna under senare år har medfört att det ackumulerade sparandet nu ligger på en så hög nivå att relativt små förändringar i detta kan ge betydande utslag på konsumtionens tillväxt". Det är uppenbart att de prognoser man försöker göra beträffande konsumtionsutvecklingen härigenom blir mycket osäkra. Men finansdepartementet har alltså sin uppmärksamhet riktad på dessa ting.

Sedan riksdagen i fjol behandlade frågan om en utredning av det enskilda sparandet har det emellertid, som här också har påpekats, hänt en del på detta område. Såväl statistiska centralbyrån som Svenska sparbanksföreningen har ägnat ökad uppmärksamhet åt hushållssparandets utveckling. Statistiska centralbyrån tar för sin del upp den här frågan i sin anslagsframställning för budgetåret 1976/77 och framhåller att man anser det angeläget att genomföra två typer av sparundersökningar. Den ena skulle gälla utbyggnad av finansstatistiken från olika kreditinstitut, syftande till att möjliggöra en löpande redovisning av totalsparandet inom hushållssektorn med fördelning på olika spartyper. Den andra undersökningen skulle gälla de viktigaste komponenterna i vissa typer av hushållssparande, olika attityder till sparandet, sparmål osv.

Utskottet har också, som herr Löfgren påpekade, fått en redovisning av en nyligen genomförd studie om det enskilda sparandet som ägt rum inom Svenska sparbanksföreningen. Sparbanksföreningen har för avsikt att bedriva en fortlöpande studie- och utredningsverksamhet som syftar till att öka kunskaperna om det enskilda sparandet och belysa sparandets samhällsekonomiska betydelse i ett längre tidsperspektiv och dess betydelse för den enskilde individen. I den här serien har i höst ett första delbetänkande med titeln "Hushållssparandet och samhället" publicerats.

Det är alltså viktiga och mycket intressanta initiativ, som utskottet för sin del uppskattar, som har tagits på detta område. Utskottet utgår från att statistiska centralbyrån kommer att få de resurser som man begärt för att genomföra dessa sparundersökningar. En stor majoritet i utskottet har kommit fram till att med hänsyn till vad som redan har skett och vad som håller på att ske har riksdagen ingen anledning att begära ny utredning i dessa avseenden. Sålunda avvisas det krav som framförs i motionen 1032 mom. b om en särskild utredning angående värdesäkra sparformer.

Av herr Löfgrens resonemang framgick att han var besviken eftersom han såg en lottsituation i detta ärende försvinna i fjärran. Jag kan förstå honom i det avseendet, men de partier som har motionerat i dessa frågor, moderaterna och centerpartiet, har varit realistiska och varit med om att bilda majoritet i utskottet på detta område. Det har de naturligtvis inte gjort därför att de givit avkall på sina tidigare krav utan därför att det pågår saker och ting som de anser skall utvärderas innan krav ställs på offentliga utredningar.

Det är således förvånande att utskottets folkpartister inte har kunnat vara lika realistiska utan har reserverat sig till förmån för centermotionen 1032 mom. b och krävt en särskild utredning om värdesäkra sparformer. Jag vet inte om det är ett uttryck för den ene mittbroderns omtanke om den andre mittbroderns motioner som denne av olika anledningar inte yrkar bifall till eller om det skall betraktas som ett uttryck för folkpartiets nya linje att man skall profilera sig i politiken – man skall slå både åt höger och vänster. Det är naturligtvis herr Löfgren, herr Ångström och andra folkpartister obetaget att profilera sig, men på detta område där vi har så mycket på gång tycker jag att det är litet onödigt att göra den demonstrationen.

Sedan har jag en rent personlig reflexion, som jag gärna vill framföra i detta sammanhang. När man kräver värdesäkra sparformer är det väl en form av indexreglering av sparandet som man är ute efter. Då kan man, herr Löfgren, ställa frågan: Att indexreglera det mesta i samhället – löner, skatteskalor, sparräntor osv. – är det rätta vägen att bekämpa roten till det onda, nämligen inflationen? Får man ett automatiskt skydd på alla områden för det ohägn som inflationen ställer till med, vem har då något intresse av att bekämpa inflationen som sådan? Det viktiga i sammanhanget är att vi förenar krafterna kring uppgiften att bekämpa den. Jag tror att ett ohämmat indexreglerande i olika sammanhang för att korrigera inflationens verkningar inte skulle vara särskilt bra för vårt samhälle.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet för replik när herr Jansson påstod att jag skulle vara besviken över att jag här såg en lottningschans försvinna

Onsdagen den
12 november 1975

*Utredning angående
det enskilda
sparandet m. m.*

i fjärran.

Herr Jansson! Jag agerar inte i riksdagen utifrån sådana bevekelsegrunder. Jag har ansett det här saken vara av så stor betydelse att jag har talat lika engagerat för en utredning även vid tillfällena då situationen i riksdagen varit sådan att det inte förelagat någon lottningschans. Men när herr Jansson säger detta till mig förmodar jag att han samtidigt ägnar en tacksamhetens tanke åt moderaterna och centerpartisterna som i så fall har hjälpt honom att undvika lottning i en fråga som jag för min del anser vara av så stor principiell betydelse att jag vill föra den vidare vare sig det föreligger en lottningschans eller inte.

Sedan tror jag inte att herr Jansson i förväg bör tala om vilka förslag en eventuell utredning skulle kunna komma fram till. Detta är en mycket svår fråga, men jag tror att det skall vara möjligt att finna en kombination av olika värdesäkra sparformer och räntesatser som svarar mot ett mer stabilt penningvärde. Jag tror att många sparare skulle kunna medverka i kampen mot inflationen på ett bättre sätt än f. n. om det kunde bevisas att det lönade sig att spara i de former som en sådan här utredning skulle kunna föreslå.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen om jag gjorde min vän Löfgren upprörd genom att tala om detta med lottningschans. Men detta skulle ju ändå ha blivit resultatet, om man hade enats på samma linje som vid det tidigare tillfället.

Jag är övertygad om att herr Löfgren har en ärlig och god vilja i dessa sammanhang – om den saken kan vi vara eniga. Det är utan tvivel så att det inte är tillfredsställande att sparräntan är negativ f. n. Men jag upprepar att jag inte är säker på att en indexreglering – om det nu är fråga om detta – är den rätta vägen att gå. Den andra sidan av saken, som herr Löfgren också nämnde i sitt anförande, är att det finns många människor i det här landet som tjänar på inflationen, nämligen de som lånar upp pengar i ett visst penningvärde och betalar tillbaka i ett lägre penningvärde. Det skulle vara intressant att höra herr Löfgrens synpunkter på den saken. Anser vi det vara riktigt att ingen sparare skall behöva förlora på inflationen, bör väl heller ingen tjäna på att det pågår en inflation.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar givetvis för att herr Jansson uppskattar mitt ärliga uppsåt. Vi är alltså överens om den saken.

Jag tror att det finns skäl att här citera det uttalande som statsminister Palme enligt ett tidningsreferat gjorde vid Sparfrämjandets 50-årsjubileum och som återropades i en replikväxling mellan herr Helén och herr Sträng i den allmänpolitiska debatten. Vi har återgivit en liten del av detta uttalande i reservationen: "I längden duger det inte att inflationen är större än sparräntan och att den reella räntan därigenom blir negativ.

Onsdagen den
12 november 1975

*Utredning angående
det enskilda
sparandet m. m.*

Vi måste hitta en metod att skapa positiv realränta.”

Det är det en sådan här utredning skall komma fram till. Vad har ni från regeringspartiet att sätta i stället? Herr Palme har gjort uttalandet att vi måste finna vägar att komma fram till en positiv realränta.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte se att det finns någon motsättning i vad jag sagt och vad statsministern i det här sammanhanget uttryckt. Statsministern har uttalat sig allmänt om vad inflationen ställer till med. Han har inte, såvitt jag förstått, talat om några indexreglerade sparräntor osv. Jag har tagit del av artikeln från Sparfrämjandets jubileum, som herr Löfgren återoppar.

Vad statsministern vidare säger är att vi måste finna former för att bekämpa inflationen utan att jaga ut 15 miljoner människor i arbetslöshet, vilket hänt i andra länder; den jämförelsen gjorde han. Då menar jag att vi bör kunna avvakta vad de undersökningar ger som dels SCB skall göra, dels Sparbanksföreningen håller på med. Genom dessa undersökningar kan vi kanske få ett säkrare underlag för en bedömning av på vilket sätt man skall gå till väga för att göra sparräntan positiv. Det är ganska rimligt att man tar hänsyn till detta nu när aktiviteten pågår. Sedan får vi se om det är anledning att upprepa försöket med en utredning på det här området.

F. n. finner, som jag sade, utskottet inget skäl till detta, och jag vidhåller mitt yrkande.

Herr KRISTIANSOON (c)

Herr talman! Jag noterar att finansutskottets ledamöter i varje fall hittills i debatten inte åstadkommit någon inflation i tid, och jag skall också försöka hålla mig inom de angivna tidsramarna.

Detta utskottsbetänkande behandlar en motion m och en motion c och till detsamma har fogats en reservation fp. Bakom utskottsbetänkandet står således majoriteten bortsett från folkpartiet.

De slutliga foreringarna med hänsyn till utgångsläget ger kanske anledning till ett visst klagörande och jag skall kortfattat försöka göra detta. Vi sade inom centerns utskottsgrupp att med hänsyn till den förändrade situation som är för handen denna gång jämfört med den som var för handen då vi förra året behandlade liknande motioner kunde vi avstå från att föra fram vår motion till ett avgörande i kammaren, under förutsättning att vi fick gehör för våra synpunkter i en positiv skrivning. Vi spelade ganska öppet med dessa kort redan från början i utskottet och jag kan inte finna annat än att vi fick så pass gehör för våra synpunkter att vi inte hade någon anledning att framhärda. Jag citerar följande ur utskottsbetänkandet:

”Sammanfattningsvis ställer sig alltså utskottet bakom de synpunkter på behovet av utredningar på detta område, som framförs i motionerna 423 och 1032 moment a. Utskottet finner dock att riksdagen ej nu bör

Onsdagen den
12 november 1975

*Utredning angående
det enskilda
sparandet m. m.*

kräva tillsättande av en speciell utredning utan avvakta vidare resultat från de verksamheter för vilka utskottet redogjort.

I motionen 1032 ställs också krav på att möjligheterna till värdesäkra sparformer skall utredas. Utskottet vill här erinra om att detta frågekomplex vid flera tillfällen belysts av offentliga utredningar, senast av den s. k. värdesäkringskommittén (SOU 1964:1). Möjligheterna att inrätta indexreglerade sparkonton utreds f. n. inom sparbankerna. Mot den bakgrunden ser utskottet ej skäl att nu tillstyrka bifall till motionen 1032 moment b."

När vi har intagit den ståndpunkten tror vi oss för det första ha gagnat saken minst lika mycket som vi hade gjort genom att föra fram den reservationsledes och till en eventuell lotning. För det andra har vi gjort vårt ställningstagande med respekt för vad utredningar för med sig i fråga om krav på personal och övriga resurser, utredningar som i detta fall skulle göras parallellt med utredningar och undersökningar som redan pågår.

Om vi på betänkandets första sida läser några rader så finner vi att det heller inte rör sig om så enkla saker. Man vill ha en utredning som förenar nationalekonomisk, kreditmarknadsteknisk, statistisk, sociologisk och statsvetenskaplig expertis. Jag kan således inte finna annat än att vår ståndpunkt är riktig med hänsyn till det förhandenvarande läget. Utskottets skrivning har ju även tillfredsställt moderaterna, som också var motionärer.

Jag hade förhoppningsvis trott att utskottet skulle bli helt enigt. Så blev inte fallet, utan vi har fått en reservation från folkpartiet med herr Löfgren i spetsen. Jag har självfallet ingen anledning att vara gramme på honom för att han har reserverat sig för fullföljandet av en centermotion. Han har ju gjort det mycket diskret utan angivande av källan, och det kan man i och för sig förstå. Han säger att det här är ett gammalt folkpartikrav. Det är möjligt, det vill jag inte bestrida. Man har kanske upphovsmannarätten till just det här uppslaget. Men jag vill ändå säga herr Löfgren att det fanns ingen folkpartimotion det här året, och om centermotionen inte funnits hade självfallet herr Löfgren inte haft möjlighet att agera i kammaren i dag på detta område.

Herr Löfgren har kryddat sin reservation med ett uttalande av statsminister Palme. Han har också citerat det i debatten. Statsminister Palme skulle ha sagt: "I längden duger det inte att inflationen är större än sparräntan och att den reella räntan därigenom blir negativ." Jag är fullt införstådd med att det är en ohållbar situation. Men jag kan inte fatta hur det skall vara möjligt att rätta till det genom att så att säga indexera kapitalets avkastning gentemot spararna. Om jag får tillkännage min uppfattning så tror jag precis som herr Jansson, att om vi indexerar på det ena området efter det andra så kommer vi aldrig att lyckas med det som är mest väsentligt också för spararna, nämligen att bekämpa inflationen. Det enda riktiga för att åstadkomma en positiv realränta är naturligtvis att bringa ned inflationen så att den ligger under räntenivån.

Vi kan rimligen inte bara skriva upp räntan eller indexera den i takt med en stigande inflation.

Herr talman! Jag skall inte vidare utveckla en sakdiskussion. Jag har i detta anförande inte tagit ståndpunkt vare sig för eller mot, utan jag vill kort yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att göra en reflexion med anledning av herr Kristianssons synpunkter beträffande indexreglering av allting. Detta är det väl inte fråga om. Men de starka jordbruksorganisationerna, som går ut i stora förhandlingar för att skapa ersättning för inflationens verkningar genom högre priser på jordbrukets område, borde också ha förståelse för att spararna – denna stora grupp i vårt samhälle – inte har någon organisation som träder in och förhandlar angående ersättning för inflationens verkningar inom deras område. Gör man bara den lilla reflexionen, utan att därmed ha sagt något illa om jordbrukets berättigade behov av att tillförsäkra sig värdesäker lönsamhet inom sitt område, så borde det vara naturligt att åtminstone tillmötesgå ett krav på utredning för att finna former för att ge åtminstone något av värdesäkring också för spararnas insatser i samhället.

Herr KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad vi har sagt, uttryckligen eller underförstått, beträffande frågan om utredning eller icke utredning är att det icke skall göras någon parallellutredning. Man kan avstå från att göra en speciell utredning nu. Det står tydligt i betänkandet.

Sedan förstår jag inte vad jordbrukets förhandlingar om kompensation har med denna sak att göra. Jordbrukarna driver sina förhandlingar utifrån precis samma utgångspunkter som alla andra grupper i samhället gör. Där noterar man naturligtvis inflationen. Det gör man på löntagarsidan och det gör man naturligtvis på jordbrukarsidan också. Och det är olyckan när det gäller att bekämpa inflationen i dess helhet. Det är jag djärv nog att säga. När man får ett fullständigt indexsamhälle kommer indexhulet aldrig att stanna utan det kommer snarare att rulla snabbare och snabbare. Det är lika bra att vi blir överens om det, herr Löfgren.

Vidare kan jag inte förstå – därmed inget hugg mot spararna – att det kan finnas en speciell grupp människor som är bara sparare. Man kan ju inte etablera sig bara som sparare, inte ens som småsparare. Man måste ju ha någon civil gärning, för vilken man får ersättning, och av den ersättningen sparar man. Men då är man samtidigt något annat också. Och i denna andra egenskap får man – låt vara i olika grad, det erkänner jag gärna – viss kompensation för den inflation som pågår i vårt land.

Jag tror att det är alldeles felaktigt att rycka ut denna fråga ur sitt sammanhang. Därmed har jag inte sagt att det inte kan vara rimligt att kompensera ett visst bottenparande. Sådan kompensation finns ju redan i viss mån i och med skattereduktionen, och det är möjligt att

denna kan och bör utökas.

Låt oss emellertid vänta och se vad som kommer ut av den utredning som pågår.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara med anledning av herr Kristianssons senaste inlägg säga att den compensation som utgår i form av högre löner och ersättningar får även de slösaktiga människor som förbrukar vartenda öre, delvis på helt onyttiga ting. Men de som sparar och på det sättet hjälper samhället och dem som behöver låna pengar, får inte den ersättning som jag anser att de borde ha. Om det inte finns någon möjlighet att organisera alla sparare i ett kollektiv, så hindrar det väl inte att man i alla fall kan föra resonemanget att om spararna hade haft möjlighet att sätta kraft bakom sina synpunkter, hade det kanske sett annorlunda ut i fråga om både inflationstakt och annat.

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Anledningen till att motionen 423 begär en utredning om det enskilda sparandet är naturligtvis att sparandets storlek och struktur är otillräckligt kända samtidigt som sparandet har stor betydelse bl. a. i våra ekonomisk-politiska prognoser. En omsvängning i det enskilda sparandets utveckling anges i årets budgetproposition – för jag minns nu inte vilket år i ordningen – som en förutsättning för att den privata efterfrågan skall öka tillräckligt för att prognoser beträffande tillväxt och sysselsättning skall hålla.

En utredning som förenade olika slags expertis skulle kunna ge kunskaper av stort värde för finanspolitiken. Önskemålet är, som redan sagts i debatten i dag, inte nytt. Finansutskottets majoritet tillstyrkte förra året en moderatmotion av samma innehåll. Efter lottning biföll kammaren då reservanternas yrkande om avslag.

Utskottet har i år i sitt betänkande nr 6 funnit önskemålet vara oförändrat aktuellt och lika viktigt men konstaterar att det under året har igångsatts ett par större undersökningar på det här området av statistiska centralbyrån och Svenska sparbanksföreningen. Utskottet anser att resultatet av de undersökningarna bör avvaktas. Jag delar denna uppfattning. Jag tycker alldeles självfallet att det är mycket glädjande att undersökningarna har kommit i gång, och att de här frågorna har blivit mer uppmärksammade och har alltså inga andra yrkanden än utskotts-majoriteten. Jag är kanske något tveksam – jag vill gärna få det sagt – till om de här undersökningarna angriper problemen på ett tillräckligt allsidigt sätt för att ge oss den information, som vi behöver. Det är också sannolikt att krav på utredningar av sparandets storlek, sammansättning och struktur kommer att framföras från andra håll. För dagen är det i alla fall rimligt, också enligt min mening, att avvakta resultaten av de båda aktuella utredningarna. Det kan finnas anledning att återkomma till den här viktiga frågan när vi sett resultaten.

Onsdagen den
12 november 1975

*Utredning angående
det enskilda
sparandet m. m.*

Herrar Löfgren och Ångström har i anledning av centerpartimotionen 1032 reserverat sig för en utredning angående indexreglerade sparkonton. Reservationens syfte är självfallet gott. En inflation på den nivå vi har nu bestjäl småspararna på ett sätt som inte kan accepteras. Det är självfallet att vi alla tycker det. Metoden indexreglering är dock enligt min mening inte särskilt lämplig. Den döljer symtomen men förvärrar sjukdomen. Penningvärdeförsämringen är, om man så vill, en utjämning av spänningarna i en ekonomi i obalans. Indexreglerar man olika områden av inkomster eller sparande förvärras inflationen. Det finns gott om internationella exempel på det. Jag skall, herr talman, kanske för säkerhets skull tillägga att jag inte avsåg Finland. Undantagna från den här regeln är naturligtvis statens inkomster, där effekten av en indexreglering är den omvända. Nej, jag håller med herrar Jansson och Kristiansson: Inflationen måste bekämpas vid roten.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Tillsammans med fru Anna-Lisa Nilsson i Kristianstad har jag väckt motionen 1032, som föranlett större delen av den förda debatten. Vi har där tagit upp några synpunkter på verkningarna av den fortgående inflationsutvecklingen. Problemet har ju diskuterats i riksdagen tidigare under hösten, bl. a. i den allmänpolitiska debatten, där man betecknade inflationsutvecklingen som vårt största ekonomiska problem just nu.

Den inflationsutveckling som vi beskrivit i den i januari väckta motionen har sedan dess rusat vidare med ökat kraft. Man uppskattar att vi år 1975 får en inflation på ytterligare ca 10 %.

I motionen har vi närmast diskuterat inflationens verkningar för småsparare, låginkomsttagare och liknande grupper. Det är ju dessa grupper, omfattande ett mycket stort antal människor, som i första hand drabbas av inflationen. Det är de som inte har några realvärden eller endast begränsade sådana som i stor utsträckning får betala vad andra tjänar på penningvärdeförsämringen. De som är fattiga blir ännu fattigare och de redan rika blir rikare. Därför är, som Sparbanksföreningens ordförande landshövding Eckerberg sade för en tid sedan, inflationsutvecklingen djupt odemokratisk. Jämlikhet och rättvisa mellan olika grupper skall man inte tala om i sammanhanget – utvecklingen är den rakt motsatta.

Det är ganska förvånande att inflationsutvecklingen kunnat pågå utan att det förekommit någon större debatt, utan att det krävts motåtgärder i större omfattning och utan att olika förslag och lösningar ständigt prövats. Det har tydligen uppstått en resignation och en avtrubning inför den ständigt fortgående inflationsutvecklingen, som visserligen varierar men ändå fortgår år efter år. Den förefaller närmast opåverkbar och olöslig. De som drabbats har också, som herr Löfgren nyss sade, heller inte haft tillräcklig kraft för att resa motstånd mot utvecklingen. De har inte varit organiserade och de har kanske också helt enkelt vilselett av att de

Onsdagen den
12 november 1975

*Utredning angående
de enskilda
sparandet m. m.*

ändå i sin bankbok ofta kunnat notera högre siffror och en viss räntekomst. Detta intryck förbyts dock i en negativ situation när man jämför med hur priserna samtidigt har ökat ute på marknaden.

Många har också nöjt sig med konstaterandet att så länge inflationsutvecklingen i vårt land inte är större än i vår omvärld är det ingen fara; då bevarar vi vår konkurrenskraft. Men problemet är vida större. En följd av inflationen är ju att det sker en förmögenhetsomfördelning av stora mått i vårt samhälle. De som redan har realvärden får extrainkomster och kan skaffa nya realvärden. De som har sparat pengar för framtida behov och för ökad trygghet – ett sunt och lovvärt handlande – får se hur deras sparkapital smälter ner och hur de får allt mindre kvar för det man tänkte köpa eller för den planerade tryggheten. Inflationen påverkar hela samhällsstrukturen, och vi har i vår motion påvisat hur den försvårar för t. ex. dem som önskar förvärva jord för att bruka och leva av och hur svårigheterna ökar för mindre företag, som inte kan påräkna extrainkomster genom värdeökningar för stora lager eller andra tillgångar.

Det har tidigare i debatten sagts att det skulle vara riskabelt med en indexreglering på alla områden. Då skulle vi inte ha någon anledning att verka för att hejda inflationen. Det är givetvis en överdrift. Det är alldeles uppenbart att de åtgärder vi diskuterar är ansatser för att ändå på några områden hejda inflationen. Den centrala frågan är ju – och den ligger vid sidan om de väckta motionerna – att åstadkomma en sådan utveckling i vårt land att inflationsproblemen framstår som så små att vi inte behöver kräva särskilda åtgärder för småsparare och andra grupper.

I ett av våra yrkanden i motionen vill vi ha en utredning om inflationens verkningar för småsparare, mindre företagare, låginkomsttagare m. fl. Man borde enligt min mening få en redovisning av hur och i vilken utsträckning denna förmögenhetsomfördelning sker, hur inkomstförhållandena påverkas, hur den enskildes trygghetssträvanden och åtgärder för att skydda sig mot oförutsedda händelser påverkas. Utskottet förklarar på denna punkt att det helt ställer sig bakom de synpunkter på behovet av utredningar som vår motion och motionen 423 har tagit upp. Detta vill jag notera med tillfredsställelse. Utskottet hänvisar vidare till att statistiska centralbyrån i sina petita för nästa budgetår begärt medel för olika sparundersökningar, och herr Jansson har något redogjort för vad de skulle innehålla. Man förutsätter också att regeringen kommer att lämna riksdagen förslag om anslagstilldelning.

Enligt utskottet skulle dessa förväntade förundersökningar omfatta – jag citerar ur utskottsbetänkandet – följande: "Den ena skulle syfta till olika utbyggnader av finansstatistiken från kreditinstitutet m. m. som skulle möjliggöra löpande redovisning av hushållssektorns totalsparande med fördelning på olika spartyper. Den andra skulle syfta till intermittent återkommande undersökningar av de viktigaste komponenterna i vissa hushållstypers sparande, attityder till sparande etc."

Det förefaller tveksamt om dessa aviserade sparutredningar av den beskrivningen att döma kommer att ta upp verkningarna av inflationen. Det finns ju ingenting klart utsagt om dessa verkningar, men de är huvudproblemet i dagens diskussion. Vi får hoppas att utskottets betänkande och den diskussion som har förts här i dag kommer att leda till att undersökningarna också tar upp det problem som här har aktualiserats. Vi förutsätter att det blir så efter den här debatten; jag vill uttala den förhoppningen i varje fall.

Vi har i vår motion också ett yrkande om att man även skulle utreda möjligheterna att finna värdesäkra sparformer, som i någon mån skulle eliminera den negativa utveckling som inflationen och den negativa sparräntan leder till. Där har utskottet tyvärr inte varit lika positivt utan hänvisat till dels en utredning av år 1964, dels pågående utredning inom Svenska sparbanksföreningen. Det är att notera att man framhåller att man inte nu vill ha denna utredning. Jag tycker emellertid att det hade varit logiskt att säga att även den här delen – värdesäkert sparande i olika former – borde ha kunnat läggas till de undersökningar som t. ex. statistiska centralbyrån avser att initiera, eftersom det hade varit en viktig del i det här paketet. Då skulle jag varit mera tillfredsställd. Jag anser nämligen inte att man nu kan nöja sig med vad en utredning sade 1964 – för elva år sedan. För det första var förhållandena då delvis annorlunda än de är nu. För det andra har det sedan dess kommit till nya synpunkter på det här problemet, och det ställs nya krav, som borde sammanställas och utvärderas. För det tredje har det ännu inte vidtagits några åtgärder i anledning av de ändå rätt positiva förslag som denna utredning framlade år 1964.

Att sedan åberopa en inom en enskild sparinstitution – Svenska sparbanksföreningen – pågående utredning om sparandet och säga att den förhoppningsvis skall ta upp också inflationens verkningar är visserligen bra – visst kan man väl säga att det är fint att ett riksdagsutskott åberopar en enskild institutions arbete och väntar stora resultat av det – men frågan är om den är tillräcklig. Till att börja med har Svenska sparbanksföreningen kanske något mer begränsade mål och syften med sin utredning än vad vi politiker i riksdagen har i ett sådant sammanhang. Jag tror att vi måste se frågan ur ett vidare perspektiv. Det är nämligen inte säkert att Sparbanksföreningens och våra krav i alla delar kan förenas. Jag tror att kraven från oss som politiker för försvaret av penningvärdet och i viss mån även försvaret för en jämlikhetsutveckling ligger på ett vidare plan. Därför tycker jag att det är litet förmätet att hänvisa till Sparbanksföreningens utredningsverksamhet som skäl för att inte nu säga ja till utredningskravet.

Det är klart att en utredning på det här området måste belysa många problem, och de är givetvis svåra; det har det vittnats om här i debatten. Motionens begränsade önskemål har varit att söka värna om vissa speciella gruppers intresse. Man måste kanske begränsa ett värdesäkert sparande till ett visst belopp per individ; det är möjligt att en sådan

Onsdagen den
12 november 1975

*Ökat antal
sedelvalörer samt
nya motiv på sedlar*

begränsning måste tillgripas för att vi i varje fall skall komma en bit på vägen.

Som herr Jansson säger är vi överens om att det här är ett problem, men jag förvånar mig över att det görs så litet åt det problemet. Därför skulle en beställning nu ha varit en positiv viljeyttring, som kunde ha visat att vi känner ett visst ansvar gentemot de stora grupper som tycker att de är misshandlade.

Jag anser att reservationen bättre tillgodoser motionens önskemål, och jag ber därför att få yrka bifall till densamma.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Löfgren och Ångström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 6 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Löfgren och Ångström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 250
Nej - 57
Avstår - 4

§ 11 Ökat antal sedelvalörer samt nya motiv på sedlar

Föredrags finansutskottets betänkande 1975/76:7 med anledning av motioner om ökat antal sedelvalörer samt om nya motiv på sedlar.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:229 av herr Hjorth (s) och

1975:1031 av herr Lorentzon (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde tillsättandet av en utredning enligt i motionen angivna riktlinjer. Motionären ansåg att kungabilderna på våra sedlar skulle ersättas av nya motiv.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:229,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1031.

Reservation hade avgivits av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1031 hos regeringen begärde tillsättandet av en utredning enligt i motionen angivna riktlinjer.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Motionen 1031 yrkar på tillsättandet av en utredning med sikte på nya bildmotiv på de svenska sedlarna. Som bekant upptar samtliga sedeltyper endast kungabilder, varför Sverige i detta avseende är jämställt med en rad feodalstater där självhärskardömet råder.

Finansutskottet yrkar avslag med stöd av yttrande från fullmäktige i riksbanken. Till betänkandet är fogad en reservation.

I Annette Kullenbergs bok *Överklassen i Sverige* sägs det bl. a. att denna överklass numera är liten men väl sammanhållen. Dess hörnstenar är hovet, adeln, storbörgerligheten och finansvärlden. Kungen söker man göra till den samlande symbolen. Storfinansen gör också allt vad den kan för att popularisera monarkin. De som äger den verkliga ekonomiska makten använder monarkin så att den tjänar deras bestämda syften. Århundradens historia visar samma utveckling. För överklassen i Sverige har kungamakten varit den samlande symbolen.

Överklassens ledande tidningsorgan – Svenska Dagbladet – har varit mer än bekymrat över att vissa symbolvärden, som tidigare tjänat kungahuset, i och med den nya grundlagen inte längre är för handen. Det gäller enligt tidningens egen uppräknings "avskaffandet av riksdagens högtidliga öppnande på rikssalen i Stockholms slott, avskaffandet av ordensväsendet, avskaffandet av de beslutande veckokonseljerna (och därmed av kungliga lagar, förordningar, brev och fullmakter), avskaffandet av prefixet kungligt från de högsta domstolarna, ämbetsverken och militära förbanden ---".

Överklassen och Svenska Dagbladet bör dock inte vara så bekymrade. Här gäller det ju endast småsaker och formaliteter, då monarkin av statsmakterna fortfarande populariseras i betydligt allvarligare sammanhang.

Någon har sagt att Sveriges historia är dess konungars. För dem som något har tagit del av tidigare skriven officiell historia förefaller uttalandet inte överdrivet, och varje gång vi behöver använda landets betalningsmedel påminns vi om att landet är en monarki med kungliga anor långt tillbaka i tiden.

Trots ett socialdemokratiskt regerande i Sverige i över 40 år, med republikkravet inskrivet i socialdemokraternas parti-program, är motiven på landets sedlar fortfarande bilder av olika kungar. Ja, samtliga gångbara sedlar, utom den jubileumstia som utgavs i samband med riksbankens 300-årsjubileum, är försedda med kungaporträtt.

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

*Ökat antal
sedelvärdörer samt
nya motiv på sedlar*

Onsdagen den
12 november 1975

*Ökat antal
sedelvalörer samt
nya motiv på sedlar*

Sverige är i detta avseende jämbördigt med olika feodalstater: feodalstaten Thailand, feodalstaten Afghanistan, feodalstaten Jordanien, feodalstaten Etiopien och inte minst feodalstaten Iran, länder som har bilder av monarkerna på *samtliga* sina sedlar. Samma sak är det i Sverige. Sverige har i detta fall ett system som är jämbördigt med det feodalsystem som är rådande i shahens Iran. Denne självhärskare har tydligen fullt klart för sig att även bilderna på sedlarna har ett symboliskt och ideologiskt värde. I annat fall skulle denne enväldshärskare inte ha bestämt att de 35 olika sedeltyper som förekommer i Iran alla bär regentporträtt.

Kungarikena Norge och Danmark, där socialdemokratins politiska ställning varit och är betydligt svagare än i Sverige, har inte kungliga porträtt på någon av sina sedeltyper.

Hur är då utseendet på de svenska sedlarna?

På den svenska 5-kronorssedeln återges bilden av Gustav Vasa, en av landets genom tiderna största bondeplågarare, känd från blodbadet i Kalmar, och Nils Dackes baneman. Sin stora personliga förmögenhet hade han samlat med de mest brutala metoder.

100-kronorssedeln återger bilden av Gustav II Adolf, även han en brutal plågarare av allmogen. Oräkneliga är de svenskar och även finländare som tvingades ut på Europas olika slagfält och där stupade i Gustav II Adolfs långvariga krig, lämnande efter sig hustrur och barn till ett liv i armod och obeskrivligt elände.

Bilden av Gustav III – jag tar dem i denna ordning – ”pryder” 50-kronorssedeln. Det var mannen som ordnade överfallskrig mot Ryssland, då han lät utrusta svenska soldater med ryska uniformer och gjorde gällande att det var Ryssland som svarade för överfallet. Samma metod användes betydligt senare av en man som hette Hitler, då tyska soldater iklädda polska uniformer överföll Polen och därmed startade det andra världskriget.

Efter nederlaget i det ingångsatta kriget mot Ryssland med tiotusentals stupade svenskar och finnar hyllades denne kung vid sin hemkomst till Sverige som ”fredens återställare”. Inskriptionen finns inhuggen på den staty som står placerad på Skeppsbron här i Stockholm, och de av kammararens ledamöter som inte har sett den bör göra en promenad dit ned och kontrollera att så faktiskt är fallet. Statyn har rests och betalats av dåvarande Stockholms borgerskap, vilket visar hur underdånig man från det hållet kunde vara gentemot en självhärskare. Efter avslutandet av överfallskriget mot Ryssland 1788 beslöt nämligen Stockholms borgerskap att visa sin tacksamhet för konung Gustav III:s insatser. Man avsatte inte karlen – nej, man bekostade en dyrbar staty över denne! Statyn har modellerats av Sergel. Platsen där den står, på Skeppsbron nedanför Slottsbacken, valdes av Gustav III själv.

Jag kan inte neka mig nöjet att i riksdagens protokoll få läsa in vad Gustav III skriver i den allmänna propositionen till rikens ständer, där han omnämner Stockholms borgerskaps ärebevisning i följande ordalag:

”Kongl. Maj:t känner en märkelig förnöjelse, att inför Samtelige Rik-

Onsdagen den
12 november 1975

*Ökat antal
sedelvalörer samt
nya motiv på sedlar*

sens Ständer betyga Sitt wälbehag av de mångfaldiga wedermälen, hwar igenom Hufwudstadens Borgerskap betygat Konungen sin underdåniga tillgifwenhet. Ingen möda har warit dem tung; inga omkostnader räknade; men den Statue de beslutat att uppresa till Kongl. Maj:ts ära hade Kongl. Maj:t i afseende på både Sig Sjelf och dem, welat wägra, om Kongl. Maj:t kunnat betaga Historien denna anledning, så märkwärdig af Tidshwarfwet, att omtala deras förtjenster, eller Sine Efterträdare denna uppmuntran Folkets kärlek gifwer Gode Konungar."

Det är ingen ände på hyckleriet.

Enligt Gustav III är alltså statyn på Skeppsbron ett äreminne över den som sände tiotusentals människor i döden i ett krig som han själv hade ställt till med och falskeijgen hade blivit utropad som "fredens återställare".

Enligt Gustav III visar statyn den väg hans kungliga efterträdare borde gå för att nå den "uppmuntran Folkets kärlek gifwer Gode Konungar". Alltså, sätt i gång med krigsöverfall! Var inte så nogräknade med formerna för att få i gång kriget! Om tiotusenden människor mördas spelar ingen roll; du får äreminne och staty av överklassen.

Men hyckleriet hade inga gränser, varken hos Gustav III eller hos överklassen i Stockholm. Samma borgerskap som så hade hyllat kungen mördade honom några år senare. Det är den kungens bild som pryder Sveriges 50-kronorssedlar.

På 1 000-kronorssedeln återges bilden av Gustaf V. Att denne kung inte hade kraften – även om vilja fanns – att få Sverige och dess folk ut i krig var den framväxande liberalismens och arbetarrörelsens förtjänst.

Slutligen återfinns Gustaf VI Adolfs bild på 10-kronorssedeln. Samtliga svenska sedeltyper blir med sina kungabilder ett verksamt medel som propaganda för monarkin, för kungahuset, och därigenom blir de även nationella symboler.

Kungabilderna – dessa feodala kvarlevor – borde bort från landets sedlar! Det bör inte vara så att vi här i landet jämt skall konfronteras med kungabilder när vi skall använda en sedel som betalningsmedel.

I motionen sägs bl. a. att Sverige är ett vackert land, dess folk idogt och strävsamt. Det är folket som har skapat värdena, inte landets kungar. De har i stället plundrat landet på de värden folket skapat. Bilder ur folkets skapande liv borde därför ersätta kungaporträtten på sedlarna. Vi har många exempel. Vi har Norrlands vackra skogar. Ur dem har inhöstats miljarder i valutainkomster. Lönearbetarna är de som har skapat dessa värden. Flera exempel skulle kunna lämnas. Vi har personer som gjort Sverige och dess folk stora tjänster. Deras porträtt skulle kunna användas på de svenska sedlarna. Vi har inom den svenska liberalismen och i vår arbetarrörelse personer, vilkas porträtt skulle kunna tjäna syftet bättre än gamla kungars, vilkas historia vi känner till!

De svenska kungahusen har i alla tider framstått som symboler och tjänat som föremål för reaktionär mytbildning och ideologi, och så är det ända in i nutiden. Och ändå går genom den svenska kungahistorien

Onsdagen den
12 november 1975

*Ökat antal
sedelvalörer samt
nya motiv på sedlar*

en stank av mord, folkförtryck, krig och elände för folket. Dessa kungar bör inte äras, inte någon av dem. Minst av allt är de symboler för folket. Men ändå anses det så sent som år 1975 på högst ansvarigt håll att Sveriges historia är dess konungars. På annat sätt kan man inte tolka finansutskottets betänkande över motionen 1031 och det yttrande från fullmäktige i riksbanken som är fogat till betänkandet och på vilket finansutskottet säger sig bygga sitt ställningstagande.

I motionen 1031 yrkas att riksdagen hos regeringen begär tillsättandet av en utredning enligt i motionen angivna riktlinjer. Jag har i detta mitt inlägg ytterligare motiverat detta yrkande. Det gäller en utredning – inte ett omedelbart förstörande av samtliga sedeltyper.

Finansutskottet hänvisar som sagt till vad fullmäktige i riksbanken haft att anföra och bygger sitt avstyrkande helt på fullmäktiges yttrande, där det bl. a. heter: "Vilken historiesyn man än må företräda, torde det f. ö. vara svårt att anse åberopade skäl utgöra tillräcklig anledning för nuvarande sedlars ersättande med ny sedelserie."

Därefter talar fullmäktige om hur stora kostnaderna skulle bli om man nu skulle införa nya sedeltyper i stället för dem vi har. Detta skulle skapa merarbete såväl för riksbanken som för bankerna i övrigt. Vidare har man, säger fullmäktige, investerat ett belopp på 40–50 milj. kr. i de sedeltyper vi nu har.

Detta är ett ekonomiskt argument som finansutskottet tar fasta på men som inte är tillbörligt i detta sammanhang. I motionen ställs inte yrkande att den nuvarande sedelstocken omedelbart skall förstöras, som fullmäktige i riksbanken försöker antyda. Jag har i motionen endast ställt yrkande om en utredning, givetvis med sikte på att kungabilderna skall försvinna då nya sedeltyper framställs och mera tidsenliga motiv i stället komma till användning.

Hur blir det f. ö. med den 1 000-kronorssedel som det föreligger planer på att framställa och som riksbanken beräknar skall kunna införas under senare delen av år 1976? Skall kungabilden med även där?

Då användningen av sedlar av högre valör under senare år ökat bedöms det nämligen som nödvändigt att en ny 1 000-kronorssedel införs som skall bli lättare att hantera än den nuvarande. Här finns ett utmärkt tillfälle att använda en bild som inte är symbol för monarkin, utan att detta skulle innebära förhöjda kostnader.

Men ansvariga myndigheter har en annan uppfattning än motionären i denna fråga. Jag kan inte neka mig nöjet att citera vad fullmäktige i riksbanken har att anföra på denna punkt: "Fullmäktige vill i anledning av motionen blott framhålla att då som en löst sammanhållande ram kring nuvarande sedeltyper valdes att låta varje sedel representera ett århundrade, det legat nära" – märk väl! – "till hands att låta ett avsett sekel representeras också av ett av landets statsöverhuvud från samma period."

Som bekant utges nya sedeltyper med olika mellanrum. Nu skall landet alltså få en ny 1 000-kronorssedel. Så sent som 1965 ansåg ansvariga myn-

digheter fortfarande att Sveriges historia är dess kungars. Då påbörjades nämligen utgivningen av helt nya sedeltyper i Sverige, samtliga med kungaporträtt.

Slutligen, herr talman, vill jag ytterligare poängtera att jag i motionen 1031 inte hemställer att den nuvarande sedelstocken omedelbart skall förstöras, ett påfund på vilket finansutskottet bygger hela sin argumentation för avslag på motionen. Som motionär har jag yrkat på tillsättandet av en utredning – det är vad frågan gäller.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation av herr Hermansson som är fogad till finansutskottets betänkande nr 7.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Man blir sällan populär i riksdagen genom att tala för en av utskottet enhälligt avstyrkt motion, men ibland känner man behov av att trots detta framföra synpunkter på en fråga som man finner angelägen. Om jag därtill, som min avsikt är, fattar mig kort kan det kanske ursäktas mig att jag gör detta.

Till skillnad från den föregående talaren kommer jag inte att uppehålla mig vid sedlarnas utseende, även om jag tycker att det finns visst fog för den kritik som herr Lorentzon har framfört, utan jag tänker tala litet om sedlarnas valörer. Det gäller alltså motionen 229, där jag hemställt om en samlad översyn av vårt sedelsystem. Tidigare förslag från min sida, som i vederbörlig ordning också avlogs, om införande av en ny sedel i 500-kronorsklassen kommer därvid in i bilden.

En av anledningarna till min motion nu var den översyn av riksbankens organisation som företagits av statskontoret. Av rapporten framgår bl. a. att ett slopande av 5-kronorssedeln i samband med att ett modifierat 5-kronorsmynt med ny prägling införs skulle ge en kostnadsreducering i riksbanken på ca 7 milj. kr. under en tolv månadersperiod. Detta gav mig anledning fundera över om inte väsentliga besparingar kunde nås i riksbanken genom att vissa sedelvalörer slopas och andra tillkommer. Givetvis får inte den ekonomiska synpunkten vara det enda motivet för en sådan förändring; det viktigaste är att våra sedelvalörer anpassas till det behov som allmänhet, butiker, post, banker etc. har av en enkel men också praktisk sedelhantering.

Det är inte säkert att vår nuvarande uppsättning av sedlar är den i dag mest ändamålsenliga. Särskilt har behovet av en 500-kronorssedel omvittnats och, som riksbanksfullmäktige säger, fått större tyngd genom det ökade omloppet av 100-kronorssedlar. Fullmäktige säger också i sitt yttrande över motionen att frågan om en 5-kronorssedel kommer att återupptas då det nya 5-kronorsmyntet kommit i cirkulation. Man kan också tänka sig ett utbyte av 10-kronorssedeln mot en 20-kronorssedel, ja vi kanske rent av klarar oss med en lägsta sedelvalör på 25 kr. I ett visst läge med en speciell betalningssituation minskas genomsnittsantalet sedlar med ca 13 %, om 10-kronorssedeln utbyts mot en på 20 kr. Det skulle alltså kunna bli vissa kostnadsreduceringar vid en för-

Onsdagen den
12 november 1975

*Ökat antal
sedelvalörer samt
nya motiv på sedlar*

ändring av sedelvalörerna.

Nu har både finansutskottet och fullmäktige i riksbanken efter moget övervägande kommit fram till att det inte finns något motiv för en utredning av sedelvalörerna. I varje fall erfordras härför ingen särskild utredning, säger man. Att mot denna förkrossande sakkunskap våga hävda motsatsen vore väl förmåtet. Jag noterar dock med tillfredsställelse att riksbanken skall följa utvecklingen för att om så befäns önskvärt ta erforderliga initiativ.

Jag tror att utvecklingen i längden talar till förmån för min motion. Man är rädd för att en utökning av sedelsortimentet skall medföra en ökad belastning för sedelhanteringen, men man måste också beakta de vinster som en förändring av sedelvalörerna kan innebära. Det är inte heller säkert att en översyn skulle resultera i ett ökat sedelsortiment – man kanske rent av skulle kunna klara sig med ett mindre sortiment. Jag förutsätter att riksbanken beaktar även detta i sin uppföljning av frågan.

Herr BERGMAN i Nyköping (s):

Herr talman! I motionen 229 av herr Hjorth hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om en samlad översyn av vilket system av valörer å rikets sedlar som bör finnas. Finansutskottet har i anledning av motionen inhämtat yttrande från fullmäktige i riksbanken.

Fullmäktige anser att en översyn enligt motionärens önskan är helt överflödig, då man redan utan en sådan studie torde kunna fastslå att de två förändringar som skulle kunna aktualiseras är dels slopande av 5-kronorssedeln, dels införande av en 500-kronorssedel. Till frågan om slopande av 5-kronorssedeln kommer fullmäktige att ta ställning då det nya 5-kronorsmyntet, som det nu föreligger förslag om, kommit i cirkulation.

Redan 1971 års riksdag behandlade frågan om införande av en 500-kronorssedel. Fullmäktige uttalade då i ett avgivet remissyttrande "att det enligt fullmäktiges mening icke föreligger något verkligt behov av en sedel i 500-kronorsvalören". Detta omdöme äger enligt fullmäktiges mening alljämt giltighet. Utskottet delar fullmäktiges åsikt och föreslår att riksdagen beslutar avslå motionen 1975:229.

I motionen 1975:1031 av herr Lorentzon begärs tillsättandet av en utredning med uppgift att utarbeta förslag till nya motiv på våra sedlar. Även med anledning av denna motion har fullmäktige i riksbanken avgivit ett yttrande. Utan att gå in på historiska värderingar har fullmäktige med hänsyn till ekonomiska och praktiska konsekvenser avstyrkt motionsyrkandet. Utskottet, som har samma uppfattning som riksbanksfullmäktige, ser inte i motiven på våra sedlar några symbolvärden för en överklass. Utskottet hemställer därför att riksdagen avslår motionen 1975:1031.

Jag kan i någon mån sympatisera med vissa synpunkter som herr Lorentzon framfört i sin motion, däremot inte med vad han sade i sitt

anförande nyss. Men utskottet har behandlat denna motion med utgångspunkt i de bedömningar som utskottet har att göra, dvs. rent ekonomiska och praktiska. De synpunkter som herr Hermansson framfört i sin reservation borde det vara riksbanksfullmäktiges sak att ta ställning till när den frågan blir aktuell.

Med anledning av herr Lorentzons historiska utflykter vill jag till sist bara meddela att mitt lokala ursprung inte har påverkat mitt ställningstagande i denna fråga. Jag ser inte något som helst samband mellan Nyköpings gästabud och frågan om nya motiv på våra sedlar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i dess betänkande nr 7.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Utskottets talesman argumenterar här på samma sätt som utskottet gör i sitt betänkande. Jag anser att utskottet inte har tagit hänsyn till att det är fråga om en utredning. Utskottet anför att det skulle bli för stora kostnader genom att hela sedelstocken skulle bytas ut. Jag har aldrig tänkt mig något sådant. Jag tycker att jag inte skulle behöva upprepa vad jag sagt tidigare, nämligen att det gäller en utredning med sikte på framtiden. Jag ställde här frågan hur den 1 000-kronorssedel kommer att se ut som skall vara klar i slutet av år 1976.

Man måste väl en gång för alla i det här landet komma bort ifrån tänkandet att varje sedel skall representera ett århundrade och att seklet skall representeras av ett statsöverhuvud. Det avgörande då är inte kostnaderna. Det gäller här populariseringen av kungahuset genom motivens symbolik och den ideologiska påverkan detta har.

Jag erinrar mig vad som hände när Gustaf V gick hädan. Stockholms affärer använde då hans porträtt i alla skyltfönster som ett blickfång – det går ju att sälja varor även i sådana sammanhang. En affär som sålde damunderkläder hade också Gustaf V:s porträtt i skyltfönstret men hade osmakligheten att dekorera porträttet med svarta damunderkläder. Osmakligheten i det här fallet var ju synnerligen malplacerad. Det hade givetvis varit mera motiverat med mansunderkläder.

I den svenska grundlagen står det inskrivet att all makt utgår från folket. Landet har en representativ demokrati. Men att all makt utgår från folket återspeglas inte då det gäller det svenska sedeltrycket. Bilderna på våra sedlar hyllar fortfarande monarkin. Menas allvar med att all makt utgår från folket borde svenska folkets liv och representanter för folket vara bildmotiv på landets sedlar.

I det här fallet står jag inte ensam även om jag ensam skrivit under motionen. Jag vill minnas att Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund vid något tillfälle har ställt frågan om en reform där kungabilderna måste bort från sedlarna och där bilder som representerar det svenska folket och dess ledargestalter skall komma i stället. Dessa gestalter finns inte bara inom svensk politik, vi har andra områden. Nog tycker man att August Strindberg – det finns visserligen en bild av honom på

Onsdagen den
12 november 1975

*Statliga tjänstebilar
av svensk tillverk-
ning*

en sedel men så gömd att man måste hålla sedeln mot ljuset för att se den – skulle kunna vara en bättre representant än en av kungarna. Men tydligen är de ansvariga myndigheterna lika rädda för att visa August Strindberg nu som på sin tid Svenska akademien, som helt gömde undan denne store nationalskald.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr BERGMAN i Nyköping (s):

Herr talman! Jag vill inte gärna ta upp en debatt om god smak med herr Lorentzon efter hans senaste anförande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hermansson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 2 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av herr Hermansson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 283
Nej – 18
Avstår – 1

§ 12 Statliga tjänstebilar av svensk tillverkning

Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:8 med anledning av motion om statliga tjänstebilar av svensk tillverkning.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Under allmänna motionstiden i våras väckte jag motionen 1030, i vilken jag begärde att man från regeringens sida skulle påverka verkschefer, landshövdingar, diplomater och andra statstjänstemän att i görligaste mån använda sig av svensktillverkade tjänstebilar. Det finns

Onsdagen den
12 november 1975

*Statliga tjänstebilar
av svensk tillverk-
ning*

många anledningar att begära en sådan åtgärd.

Vi är ju angelägna att göra reklam för svensk industri utomlands och försöker saluföra våra produkter på allehanda sätt. En billig form av reklam anser jag vara att man vid våra utländska beskickningar använder sig av svensktillverkade bilar. Detta kan naturligtvis med extra tyngd hävdas eftersom den svenska bilexporten ju har ett gott namn utomlands. Man kan alltså inte av kvalitetsskäl känna sig tvungen att avstå från svenska bilar.

Det är intressant att se vad som händer vid huvudentrén i samband med riksmötets öppnande då den utländska diplomatiska kåren anländer hit. Företrädarna för de länder som har egen biltillverkning brukar komma i sitt eget lands bilar. Därför är det litet konstigt att konstatera att det efter den diplomatiska kåren anländer svenska generaldirektörer och högre militärer i amerikanska limousiner och tyska Mercedes, som inte är av minsta storleken. Man tycker faktiskt att det hade varit på sin plats att de utnyttjade samma möjlighet till reklam som de utländska företrädarna gör.

Det här ger inte bara ett konstigt intryck utan man skulle kanske också kunna spara åtskilliga kronor för statskassan. De olika verken brukar ju låta höra av sig till riksdagen för att de inte får tillräckliga anslag. Ett sätt att spara några kronor vore kanske att gå ned i bilstorlek. Det finns egentligen ingen som helst anledning till att en högre statstjänsteman skall komma åkande ensam i baksätet på en bil i storleksordningen näst intill minibuss.

Nu hänvisar utskottet till att chefen för utrikesdepartementet den 22 januari i år tillskrev våra utlandsrepresentationer med uppmaning att i görligaste mån använda svensktillverkade bilar. Såvitt jag uppfattat har detta icke haft någon större effekt. Vi kan väl hoppas på att departementschefen håller denna fråga under uppsikt och kanske återkommer med klarare krav i denna riktning liksom att man från andra ansvariga statsråds sida kan tänka sig att framställa samma krav på andra områden, som ligger inom landet. Krigsmakten försöker ju använda svenska fabrikat när det gäller de tyngre fordonen. Många skäl talar för detta. En anledning är kanske att generalen i en krigssituation inte behöver bli sittande ute i buskarna därför att han har en bil som det i en sådan situation inte går att få fram reservdelar till.

Jag skall med intresse följa hur andra statsråd kommer att försöka påverka utvecklingen i denna fråga.

Jag skall, herr talman, inte ställa något yrkande i dag utan ber att få återkomma i denna fråga. Jag tänker hålla intresset för den levande.

Herr FRANZÉN (s):

Herr talman! Jag och jag förmodar också de övriga ledamöterna i finansutskottet har ingenting att erinra mot herr Komstedts resonemang att landshövdingar och andra myndighetspersoner kan åka i svenska bilar och likaså att det, därest man inte skulle beakta vad finansutskottet har

Onsdagen den
12 november 1975

*Statliga tjänstebilar
av svensk tillverk-
ning*

uttalat, finns möjligheter att – som herr Komstedt själv säger – komma tillbaka eller att tala med de statsråd som inte, som Sven Andersson, har uppmanat sina olika underlydande att köpa svenska bilar.

Men det är närmast om principen som finansutskottet i stort sett har uttalat sig. Det är inte mer än två år sedan riksdagen i stor enighet beslöt om nya och modernare riktlinjer för den statliga upphandlingen. I detta beslut slog man, som förut har påpekats, fast kravet på affärs-mässighet. Det skall vara den grundläggande principen i den statliga upphandlingen. Men häri bör inbegripas att man skall sammanväga olika omständigheter i varje särskilt fall. Det är således inte alltid självklart, att priset skall vara avgörande för om ett anbud skall antas eller inte. Det har uttalats som väsentligt att väga priset mot t. ex. kvalitet. I bedömningarna måste även tas med sådana omständigheter som anbudsgivarens förmåga att fullfölja sina åtaganden, möjligheterna att få god service, framtida driftkostnader osv.

Det finns således många faktorer att stödja sig på om man vill bortse från priset. Detta tycker vi i finansutskottet talar för att motionärens tankegångar väl kan täckas in i upphandlingskungörelsen. Men självklart måste de svenska biltillverkarna så långt möjligt offerera bilar till konkurrenskraftiga priser. Hur det än är så spelar priset ganska stor roll i detta sammanhang.

Biltillverkarna måste då också väga in den goodwill och det reklamvärde som det måste innebära att deras bilar används av statliga verk och myndigheter.

Finansutskottet är således enigt om att inte föreslå några bindande föreskrifter att alla myndigheter absolut skall köpa svenska tjänstebilar. Men utskottet förutsätter – det står även i betänkandet – ”att alla berörda myndigheter infordrar anbud från de svenska biltillverkarna”. Härmed borde motionärens yrkande ha fått ett mycket kraftigt stöd. Utöver detta måste vi ändå trots allt ta hänsyn till de internationella förpliktelser vi har, bl. a. enligt EFTA-överenskommelsen.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till finansutskottets hemställan.

Herr KOMSTEDT (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Franzén inledde sitt anförande med att säga att ingen i utskottet har en annan uppfattning än motionären. Då är det kanske litet märkligt att utskottet inte har åstadkommit någon kraftigare viljeyttring. Eftersom denna olycka redan är skedd kan vi väl vara överens om att jag återkommer med en motion och att jag då får känna av utskottets viljeyttring, eftersom vi tycks vara ense om principerna.

Herr Franzén anför att priset måste vägas mot kvaliteten. Då har Sverige naturligtvis ett övertag, eftersom det är allmänt känt att kvalitet är kännetecknet för våra produkter.

När det gäller prishilden vet vi hur vi kostnadsmässigt har det i detta land. Vi kan inte alltid hävda oss. Men i detta speciella fall talar även

priset för svenska produkter. De bilar som jag åberopar – de stora amerikanska limousinerna och de tyska mercedesbilarna – kostar lika mycket som man ger för dussintals svenska bilar. Både kvalitet och pris talar för att jag har rätt i min argumentation.

Jag känner väl till våra handelsavtal. Men vi skall veta att man i de yttersta av dessa dagar diskuterar restriktioner för att slå vakt om vissa näringar och med tanke på försörjningsberedskapen. Att svenska verk och myndigheter skall använda svenska bilar är kanske en form av försörjningsberedskap.

Vi tycks vara överens i mycket, och därför känner jag mig besviken över utskottets dåliga viljeyttring.

Herr FRANZÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att den viljeyttring som herr Komstedt talar om inte har skrivits in så klart i betänkandet, men enligt min mening bör nog våra tjänstemän i olika grader kunna använda svenska bilar. Det gäller inte bara tjänstebilar. Jag förmodar att herr Komstedt menar bilar över huvud taget, t. ex. sådana som vägverket köper. Inte heller där kan man vara så tvärsäker på att svenska bilar, bussar och lastbilar i alla sammanhang är av sådan beskaffenhet – det borde de visserligen vara – att de inte överträffas av bilar tillverkade i utlandet.

Är den svenska bilen bättre tror jag att många väljer den, även om den skulle vara dyrare. Så är det med kommunerna, som även de är mer eller mindre involverade i upphandlingskungörelsen. Då och då köper man utländska lastbilar, traktorer och maskiner, därför att de är ändamålsenliga för ett visst jobb. Därför kan man inte vara så säker på att just t. ex. en Volvo skulle vara den allra bästa. Ofta frågar man dem som arbetar med dessa fordon – chaufförer och maskinförare – vilket fabrikat de tycker är mest ändamålsenligt. Det är viktigt att även höra deras mening. Men det kanske ligger litet på sidan av detta ämne.

Dock kvarstår att utskottet inte kan spika fast att man alltid skall köpa svenska bilar. Då är vi ute på farliga vägar. Inom näringslivets alla grenar finns varor som vi praktiskt taget kan tillverka själva. Skulle man för dessa fall införa sådana här bestämmelser, vore man verkligen ute på djupt vatten.

Herr KOMSTEDT (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig efter vad herr Franzén senast sade bekräfta att vi är helt överens när det gäller maskiner och fordon av speciell art. Det finns förmodligen en mängd olika maskiner som staten och kommunerna använder men som inte tillverkas i Sverige. Men det är inte dessa fordon som jag tar upp i motionen. De bilar jag talar om i motionen tillverkas i Sverige.

Herr SIGNELL (s):

Herr talman! I motionen 283 till 1972 års riksdag tog jag tillsammans med ledamöterna Åke Green och Hans-Olov Westberg upp frågan om

Onsdagen den
12 november 1975

*Statliga tjänstebilar
av svensk tillverk-
ning*

statliga tjänstebilar. Vi framhöll att vår uppfattning var att statliga tjänstebilar i större utsträckning borde vara svensktillverkade.

Av den anledningen, herr talman, känner jag tillfredsställelse över att herr Komstedt i sin motion har tagit upp vårt gamla krav på svensktillverkade statliga tjänstebilar. Jag känner tillfredsställelse även med innehållet i riksrevisionsverkets yttrande över herr Komstedts motion. I nämnda yttrande framkommer glädjande nog att det har skett några framsteg på detta område, sedan vi lämnade vår motion år 1972. Jag syftar bl. a. på skrivelsen från chefen för utrikesdepartementet om bilar avsedda för Sveriges utlandsrepresentation, vari framhålls att "vid upphandling av tjänstefordon svenskt fordon skall upphandlas, då krav på kvalitet och prestanda kan tillgodoses med svenskt fabrikat".

Min förhoppning är att detta inte bara blir en rekommendation utan också en realitet. De svensktillverkade bilarna torde uppfylla de nämnda kraven till fullo.

Jag besökte i somras ett land, där vår ambassadör var mycket hårt engagerad i förhandlingar med värdlandet om leveranser av svenska bilar. Det måste ha känts något underligt för förhandlarna från värdlandet att den svenske ambassadören av svenska UD blivit utrustad med en ej svensktillverkad bil, samtidigt som han skulle bidra till en förstärkning av vår utrikeshandel genom ökad bilexport. Våra svensktillverkade bilar är, som här har framhållits, av den kvaliteten och det utförandet att de borde duga för vår utlandsrepresentation.

Jag hoppas, herr talman, inte bara att det blir statliga tjänstebilar för utlandsrepresentationen utan även att man förverkligar vårt yrkande från 1972 om att alla statliga tjänstebilar bör vara av svensk tillverkning.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 13 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1975/76:9 med anledning av propositionen 1975/76:2 om försäljning av viss allmänna arvsfonden tillfallen fast egendom

1975/76:10 med anledning av förslag till ändring av vissa bestämmelser om arvoden i bankoreglementet (RFS 1975:6)

Skatteutskottets betänkanden

1975/76:10 med anledning av propositionen 1975/76:9 med förslag till godkännande av avtal mellan Sverige och Brasilien för undvikande av dubbelbeskattning beträffande inkomstskatter, m. m.

1975/76:11 med anledning av propositionen 1975/76:10 med förslag till godkännande av avtal mellan Sverige och Malta för undvikande av dubbelbeskattning beträffande inkomstskatter, m. m.

§ 14 Pornografi m. m.

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

Pornografi m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1975/76:2 med anledning av motioner om pornografi m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:719 av herr Komstedt (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att de lokala myndigheterna ålades tillse att 6 kap. 6 § brottsbalken efterlevdes i offentliga sammanhang.

1975:1109 av herr Hernelius m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att texten i 21 § andra stycket allmänna ordningsstadgan ändrades på sätt som i motionen föreslagits, innebärande att det i ordningsstadgan intagna förbudet mot förråande sexuella eller sadistiska beteenden vid offentlig pornografisk föreställning utsträcktes till att gälla även samlag, och

1975:1263 av herr Komstedt (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande efterlevnaden av 6 kap. 6 § brottsbalken skulle avslå motionen 1975:719,

2. att riksdagen beträffande innehållet i pornografiska föreställningar skulle avslå motionen 1975:1109,

3. att riksdagen beträffande reklam för pornografiska föreställningar, m. m. skulle avslå motionen 1975:1263.

Reservationer hade avgivits beträffande innehållet i pornografiska föreställningar

1. av fru Kristensson (m), herrar Polstam (c) och Schött (m), fru André (c) samt herr Raneskog (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1109 gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

2. av herr Petersson i Röstånga (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1109 gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

Fru ANDRÉ (c):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 2 behandlas bl. a. frågan om offentliga pornografiska föreställningar eller, som det heter i dagligt tal, sexklubbar. Enligt allmänna ordningsstadgan får vid sådana föreställningar inte förekomma förråande sexuella eller sadistiska beteenden. Däremot är samlagsscener tillåtna. Frågan gäller nu huruvida även offentliga samlag på sexklubbarna bör förbjudas.

Givetvis finns det skäl som talar emot ett förbud. Man kan hävda att verksamheten vid förbud kommer att bedrivas på illegala klubbar.

Även om risken finns, kan det inte vara ett tillräckligt bärande skäl för att samhället skall sanktionera dessa samlagsföreställningar. För vad handlar det egentligen ytterst om? Jo, att exploatera kvinnor, att förstärka föreställningen om kvinnan som enbart sexobjekt, utan själsliga, känslomässiga relationer.

Till bilden hör också att i dessa samlagsscener agerar personer som tillhör de svagare i samhället. De hamnar där kanske på grund av att de ser en möjlighet till goda inkomster, kanske genom andra personer som utövar påtryckningar. Det föreligger givetvis stora risker för de inblandade att verksamheten skall leda till svåra personliga tragedier. I andra sammanhang i vårt samhälle torde vi vara överens om att skydda de svagare. Frågan är nu: Gäller inte det också i detta sammanhang?

En annan synpunkt som man bör beakta gäller publiken. Hur många ungdomar går på dessa föreställningar? En del gör det av ren nyfikenhet, andra för att det är "inne" och man vill visa sig tuff. Vilken uppfattning får de av sexuallivet? Det måste föreligga en uppenbar risk för att deras syn på samlevnaden mellan könen snedvrides – som ett samliv där endast det tekniska samlaget betyder något, utan gemenskap, utan känslor och utan ömhet. Är det så vi vill att ungdomarna skall uppfatta gemenskapen mellan man och kvinna? Finns det för någon ett sunt mänskligt behov av att titta på samlagsscener? Enligt min mening är detta en avart. Samhället har skyldighet att skydda människor från avarter.

När vi vet att verksamheten har dessa negativa konsekvenser kan vi inte sanktionera den från samhällets sida och anse att det är fullt korrekt att den fortsätter. Eller som utskottets majoritet konstaterar: "Skulle utvecklingen visa att behov föreligger av en mera ingripande reglering får frågan tas upp på nytt."

Som framgår av utskottets betänkande var meningarna delade inom utskottet. I reservation nr 1 krävs att förslag till erforderlig författningsändring snarast bör föreläggas riksdagen. Vi reserverar kan inte godta inställningen att vänta och se.

Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 1.

I detta anförande instämde fru Fredgardh, herr Polstam, fru Wigenfeldt och fru Karlsson, herrar Magnusson i Nennesholm och Johansson i Skärstad, fru Ekelund, herr Fågelsbo samt fru Wiklund (samtliga c).

Herr HERNELIUS (m):

Herr tåman! Låt mig teckna en liten bakgrund till dagens debatt.

När åren 1970 och 1971 bestämmelserna om bl. a. sårande av tukt och sedlighet togs bort ur lagstiftningen, befarade många – det var reservationer i utskotten – att detta skulle medföra möjlighet för envar som ville att mot betalning för publik arrangera samlag, förevisning av perversiteter och annat. Lagrådet hyste samma farhågor och ville ha ändring i allmänna ordningsstadgan för att i varje fall resa *något* hinder mot vad som befarades. Lagrådsförslaget togs upp i en reservation som

vid voteringen den 10 februari 1971 fälldes med 184 röster mot 128. Bland minoriteten fanns praktiskt taget hela centerpartigruppen, 57 av 59, flertalet av folkpartigruppen, 38 mot 16, och samtliga moderater. Majoriteten ville däremot att allt skulle få vara fritt.

År 1973 hade man tänkt om – delvis. Brottskommissionen, som då hade tillsatts för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen, hade konstaterat att vid bl. a. sexklubbarna förekom en omfattande kriminalitet: koppleri, olovlig rusdrycksförsäljning, narkotikabrott, häleri, affärer med insmugglade cigaretter och sprit, stölder, rån, misshandel, olaga hot etc. Verksamheten hade enligt kommissionens uppfattning sannolikt ökat prostitutionens omfattning och ökat antalet människor som löpte risk att missanpassas.

Kommissionen föreslog ändringar i ordningsstadgan, regeringen följde kommissionen, och riksdagen beslöt i enlighet med regeringens förslag. Då tillkom alltså tillståndsvånget – mot detta invände andra att det var ju att på sätt och vis ge offentlig sanktion åt förehavandena – och förbudet vid föreställning mot förråande sexuella eller sadistiska beteenden. En minoritet ville 1973 att förbudet mot dessa beteenden skulle gälla även samlag. Detta avvisades av riksdagen. Utskottsmajoriteten ville då för sin del avvakta effekten av de föreslagna åtgärderna innan ställning togs till behovet av ytterligare åtgärder.

Hur har då utvecklingen varit? I korthet: Antalet offentliga föreställningar av pornografisk karaktär har ökat. Från att ha varit en företeelse i de allra största städerna har de nu spritts till att omfatta en rad platser i landet. Allt fler människor har därför råkat ut för risken – för att citera brottskommissionen – att socialt missanpassas. Detta gäller framför allt ungdomen.

Grovheten tycks ha ökat. Konkurrensen mellan arrangörer och tillkomsten av nya, lockade av utsikterna till stora vinster, synes av annonserna i pressen att döma ha medfört att allt grövre effekter tillgrips. När en "sensation" icke längre är ny måste nya komma i stället. Variationerna blir råare och mer hänsynslösa med allt större dragning till det perversa och onormala; fortfarande att döma av annonserna.

Allt större pengar är i omlopp. Sexindustrin beräknas av granskare i Sverige ha en omsättning på cirka en halv miljard kronor, fördelat på tidskrifter, poseringsateljéer och porrklubbar. De senare antas stå för ca 50 milj. kr. av detta, en beräkning som i dag torde vara alltför låg. Internationella syndikat är i verksamhet, och kontrollen över skatter och avgifter är bristfällig, minst sagt.

Turistpropagandan har anpassat sig efter de märkliga attraktioner som står till buds – t. o. m. den officiella turistpropagandan. I olika nummer av *This week in Stockholm* t. ex. har i sommar presenterats olika lokaler med "otroliga" händelser. Kammaren skall besparas detaljerna i beskrivningarna. Officiella guider åtföljer besökarna och introducerar dem där.

Varför vill vi då skärpa lagstiftningen?

1. För att skydda de ungdomar som dras in i en ofta förödande om-

givning och av utsikten till snabba inkomster råkar in i en tillvaro som måste betecknas som föga människovärdig. Risk finns för att många får skador för livet. Det är svårt att förstå att socialt tänkande människor inte reagerar.

2. Liksom hela sexindustrin speglar porrklubbarna och de offentliga föreställningarna ett ohöjlt kvinnoförakt. Här instämmer jag helt med den föregående talaren, fru André. Kvinnan framställs som sexualobjekt, inte något annat. Bör vi godta detta?

3. Överenskommelsen om moderation i annonseringen har visat sig i fråga om dessa föreställningar vara ett slag i luften. En enda blick på annonssidorna i de tidningar som är annonsorgan för föreställningarna visar detta. Tidningsläsaren möts av utmanande tillkännagivanden, i vilka tävlas i grovhet och i erbjudande av nya attraktioner.

4. I intet annat med oss jämförligt kulturland torde något liknande äga rum. Att sådant kan förekomma hos oss vittnar om en smaklöshet och brist på stil i samhället som icke bör tolereras. Det är ovärdigt en kulturnation. Utländska iakttagare är förvånade. Men mer än så. Hela verksamheten är ett förråande och brutaliserande inslag i samhället. Kanske man också kan kalla det för en oroande avhumanisering av människorna.

Reservation nr 2 är i fråga om yrkandet helt identisk med reservation nr 1.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Det är tre moderatmotioner som behandlas i justitieutskottets betänkande nr 2. Av dessa har inför behandlingen i dag blivit två reservationer – en reservation från utskottets moderata ledamöter och tre av de fem centerpartisterna samt en folkpartistisk reservation. båda med exakt samma yrkande men med något litet annorlunda ordval i motiveringen. Motionerna och reservationerna handlar om pornografi och den s. k. porrindustrin.

I motionen 1109 av herr Hernelius m. fl. moderater erinrar man om att riksdagen för två år sedan biföll ett förslag från justitieministern om tillståndstvång för pornografisk föreställning. Samma år avskog riksdagen också en moderat motion om förbud utöver vad departementschefen hade föreslagit. Såväl justitieutskottet som riksdagen avvisade detta krav. Vad har då hänt sedan 1973 som skulle kunna motivera den skärpning av lag och stadga som moderaterna kräver i de tre aktuella motionerna?

I motionen 1109 påstår man: "S. k. sexklubbar har tillkommit i betydande omfattning, och det är numera icke längre fråga om en företeelse begränsad till de största städerna." Jag skulle vilja fråga om motionärerna är övertygade om att det första påståendet i denna motionstext är en dagsaktuell beskrivning. Jag har läst redovisningar som visar en motsatt utveckling.

Bara ett aktuellt exempel: I vår näst största stad fanns det enligt tids-

uppgift för något år sedan flera tiotal sexklubbar. I dag lär det bara finnas ett par stycken kvar. Det har också enligt samma tidningsuppgift skett en betydande sanering inte bara av antalet sexklubbar utan också av programmen på sexklubbarnas föreställningar. Om man får tro på de tidningsuppgifterna har det hänt en hel del inom denna sektor sedan herr Hernelius och andra motions skrivande moderater lät sig informeras om porrklubbarnas verksamhet. Jag vågar faktiskt påstå att de tre motionerna, som moderaterna i år bär fram, inte är aktuella i motions-texterna.

Även om man av motionerna har svårt att få en riktigt klar bild av vad moderaterna menar med uttrycket "porrindustrin" tycks man dit räkna sexklubbarna. Till sexklubbar måste man inte gå. Inte heller tvingas någon att tjänstgöra på sexklubbar. Om jag är riktigt informerad så går man av fri vilja till dessa föreställningar, och man uppträder också av fri vilja. Antalet sexklubbar har minskat kraftigt och de "förråande" inslagen i programmen lockar inte längre, säger de som driver denna verksamhet. Denna utveckling har vi kunnat nå utan den skärpning av lag och stadga som moderaterna begärde 1973. Men det har också hänt en del annat.

Jag erinrade nyligen om att besökande på sexklubbarna går dit av fri vilja. Men annonser om dessa föreställningar når en betydligt större publik. Många serveras dessa annonser utan att vilja se dem. Annonserna har senaste åren i många fall utformats så att de kan väcka anstöt hos den tidningsläsande allmänheten. De flesta tidningar har också, med den rätt tidningsutgivare har, sagt ifrån att man inte vill medverka i spridande av reklam som vissa människor kan anse anstötlig. Man har sagt nej till utmanande annonsering för sexklubbar. Men det gäller inte alla tidningar. Det finns storstadstidningar, folkpartiet närstående, som inte vill medverka i sådan sanering. I pressfrihetens namn upplåter de villigt sina spalter för vad folkpartister här i kammaren tycks vilja förbjuda. Att vara frisinnad är tydligen, som någon har sagt, att vara kluven.

Justitieutskottet har mycket grundligt ägnat de tre motionerna redovisning av gällande bestämmelser, tidigare lagstiftning, utredningsavväganden och utskottets ställningstagande. Motionen 719 har också överlämnats till rikspolisstyrelsen för yttrande men har där avstyrkts. Man har redovisat att det redan finns möjligheter att ingripa i de avseenden där moderaterna vill ha en skärpning.

I justitieutskottet har också moderaterna övergivit två av de motioner som behandlas i detta betänkande, nämligen motionerna 719 och 1263, som alltså också moderaterna yrkar avslag på. Det finns således enhälliga yrkanden om avslag beträffande dessa två motioner.

Men kring motionen 1109 finns en förenad vakhållning i de två närapå likalydande reservationerna. Justitieutskottet har i sitt avslagsyrkande, som stöds av socialdemokraterna, två av utskottets centerpartister och utskottets vpk-are, erinrat om grundtanken i riksdagens lagstiftning 1970 om yttrande- och tryckfrihetsrätten: att den enskilde i vidaste möjliga

utsträckning själv bör få bestämma vilka framställningar han vill ta del av och vilka aktiviteter han vill ägna sig åt. Vi har också ansett att yrkandena i moderatmotionerna i viss mån står i strid med denna grundtanke. Och då utvecklingen under de senaste åren faktiskt har gått i vad vi säkert alla menar vara rätt riktning – dvs. att antalet sexklubbar kraftigt har minskat och att de förråande programmen på sexklubbarna inte längre kan locka publik – har vi inte funnit något ytterligare ingripande från utskottets eller riksdagens sida nödvändigt. Vi har alltså yrkat avslag på de tre motionerna.

Jag vill, herr talman, med det anförda be att få yrka bifall till justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 2.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nygren framträder här och bygger på två helt obehövade påståenden. Det ena påståendet är att antalet sexklubbar har minskat. Sedan när? Det andra är att grovheten i föreställningarna har blivit mindre påfallande. Det finns ingen utredning om detta. Herr Nygren säger sig stödja sig på tidningsuppgifter. Jag har sett några sådana uppgifter också. Det är klubbägare som, kanske inför hotet av en lagstiftning, har försökt göra sig så vita som möjligt och försökt lugna opinionen. Men man behöver bara studera annonssidorna i ett antal tidningar – de flesta utkommande efter skymningen – för att se hur det står till och hur dessa klubbar har fått ny och ökad omfattning på många håll i landet. Det är annonser där också grovheten ådagaläggs. Jag har några exemplar med mig här, men jag skall inte besvara kammaren med dem. Det är en ganska otäck syssla att läsa dem över huvud taget.

Herr Nygren har alltså inte någon grund för sina påståenden, såvitt jag förstår. Utskottet har inte verkställt någon utredning. Man avvaktar utvecklingen, men man har inte försökt bedöma den, såvitt jag kan finna av utskottstrycket. Det finns inga uppgifter om det, så det herr Nygren har sagt ligger helt vid sidan av vad utskottet har anförut i den del som gäller motionen 1109.

Herr Nygren säger också att ingen tvingas gå på dessa föreställningar. Det är riktigt. Ingen tvingas heller tjänstgöra där. Det är också riktigt. Men till detta har fru André redan gett en kommentar, där hon säger: Vår plikt är att skydda de svaga. Vår plikt är att ingripa mot avarter i samhället.

Herr Nygren hade t. o. m. osmakligheten att tala om lag och ordning som någonting som för honom tydligen är förkastligt i sammanhanget. Den lag och ordning som här efterlyses är en ordning som jag trodde att flertalet kulturellt sinnade personer och flertalet av dem som vill ha stil och smak i ett samhälle ville slå vakt om.

Vad har herr Nygren emot ett förbud mot samlagsscener inför publik? Menar han att rätten att se samlag är en medborgerlig fri- och rättighet i samhället? Det kan det väl inte vara. Men det måste ju vara den enda grunden för att motsätta sig ett förbud. Eller är det något annat som

herr Nygren vill anföra som skäl för att han inte vill göra detta enkla tillägg till författningsbestämmelserna? Jag avvaktar med intresse svaret på den frågan.

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

Pornografi m. m.

Herr NYGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hernelius frågar: Sedan när har antalet porrklubbar minskat? Jag tog som exempel vårt lands näst största stad och sade att det där för något år sedan fanns flera tiotal klubbar. Där finns i dag enligt en tidningsuppgift, som jag inte har anledning att betvivla, två sådana klubbar kvar. Det är alltså en självsanering som pågår, utan att den skärpning av lagbestämmelserna i det här avseendet som jag sade att moderaterna kräver har behövt tillgripas.

Herr Hernelius säger att utskottet inte har försökt bedöma utvecklingen. Herr Hernelius horde ha fått en annan uppfattning av utskottets digra betänkande. Där har utskottet mycket seriöst undersökt dessa frågor, naturligtvis utan att alltför ingående fördjupa sig i dem. Av uppgifter som varit tillgängliga har en klar majoritet i utskottet dragit den slutsatsen, att en sanering är på gång och att riksdagen därför inte behöver göra något ytterligare ingripande.

Jag tror att den avgörande skillnaden mellan min och herr Hernelius uppfattning är den att jag menar att förbud inte är någon lösning på problem av det här slaget. Jag tror att man kan åstadkomma den av både herr Hernelius och mig önskade saneringen utan att riksdagen behöver fatta några beslut om skärpningar av lagbestämmelserna.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nygren upprepar i stort sett sina synpunkter på utvecklingen och talar om den sanering som pågår. Det finns inte ett ord om det i utskottstrycket. Nu begär herr Nygren alltså att riksdagen på grundval av hans egna uppgifter skall avslå förslaget om en sanering av förhållandena på detta område, till skydd för ungdomar och för svaga i samhället, en sanering som borde vara självklar i ett kultursamhälle.

Jag kan inte hjälpa att jag tycker att det verkar vara fråga om den obotfärdiges förhinder och inte något annat. Vi skall avvakta utvecklingen, säger herr Nygren. Hur länge skall vi göra det? Vi har gjort det sedan 1971, och den har såvitt jag förstår klart pekat i en viss riktning. Varför skall vi avvakta utvecklingen på detta område när vi är beredda att ingripa i så många andra sammanhang i samma goda syfte? Vilka skäl i sak har egentligen herr Nygren mot ett ingripande? Jag har inte hört något än.

Herr NYGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag borde ha kunnat vänta mig att herr Hernelius, när han påstod att jag inte har ordentliga fakta att stödja mig på, själv skulle ha kunnat föra i bevis fakta som kunde stärka hans påstående. Jag kan dock inte finna ett enda ord om sådana fakta i vare sig det första, det

Onsdagen den
12 november 1975

Pornografi m. m.

andra eller det tredje av hans inlägg.

Utvecklingen pekar i en viss riktning, säger herr Hernelius. Jag hävdar att utvecklingen går i rätt riktning enligt *utskottsmajoritetens* mening. Där står uppfattning mot uppfattning, men jag vill upprepa att det avgörande för utskottets ställningstagande varit synen på förbud såsom någon allennarådande lösning på problem av det här slaget, vilken syn en klar utskottsmajoritet inte har någon större tilltro till. Vi tror däremot på en utveckling i rätt riktning, och den tron stöder vi på erhållna uppgifter om vad som har hänt – låt mig definiera tiden – under de senaste åren.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att nämnvärt förlänga den här debatten, men jag vill ändå framföra några synpunkter.

Såsom framgår av utskottsbetänkandet råder enighet på två punkter, medan olika uppfattningar finns under punkten 2, som behandlar motionen 1109, vilken gäller innehållet i pornografiska föreställningar. När riksdagen 1973 fattade beslut i denna fråga och då avtog en moderatmotion med samma innehåll som vi nu har att ta ställning till, ställde jag mig även vid detta tillfälle bakom det förslag som innebar att man borde avvakta utvecklingen för att se resultatet av de i propositionen föreslagna åtgärderna innan ytterligare åtgärder vidtog. Riksdagsbeslutet år 1973 innebar bl. a. att pornografisk föreställning ej får innehålla förråande sexuella eller sadistiska beteenden. Däremot avstyrkte vi förslaget som berörde offentliga samlag. Med tanke på att nämnda lag endast varit i kraft sedan den 1 oktober 1973 är det enligt utskottsmajoritetens uppfattning svårt att redan nu se om 1973 års lagstiftning har givit avsedd effekt.

Jag har inte för avsikt att blanda mig i det replikskifte som tidigare förekom här mellan herr Hernelius och herr Nygren på annat sätt än genom att säga att jag delar herr Nygrens uppfattning att utvecklingen sedan lagen trädde i kraft den 1 oktober 1973 har varit gynnsam så till vida att antalet sexklubbar i landet totalt sett har minskat. De synpunkter herr Nygren framförde angående utvecklingen i vårt lands näst största stad delar jag – och dem har jag också fått ta del av. Det är naturligtvis att hälsa med tillfredsställelse att utvecklingen har gått i en sådan riktning. Därför har jag anslutit mig till majoritetens uppfattning.

Helt naturligt måste man se allvarligt på den här verksamheten och följa den med största uppmärksamhet. Med den skrivning som utskottsmajoriteten har gjort finns alla möjligheter till detta. Att i dag vidta de åtgärder som motionärerna och reservanterna föreslår tror jag inte löser några problem. Risken för att illegala klubbar skulle uppstå är överhängande, och därmed har man inte kommit till rätta med problemen. Dessutom skulle ju möjligheterna att kontrollera verksamheten minska. Viktigt är däremot, som jag ser det, att man från samhällets sida genom olika sociala insatser medverkar till ett uppsökande arbete, så att de kvinnor som av skilda anledningar engagerar sig i en sådan här verksamhet

får en hjälp med att komma ur den situation de har hamnat i.

Jag vill med dessa få ord, herr talman, till slut understryka vad utskottet har sagt på s. 12, nämligen att vi i dag inte tar ställning för framtiden, men skulle utvecklingen visa att behov föreligger av en mera ingripande reglering får frågan tas upp på nytt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till justitieutskottets hemställan på alla punkter.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Vid början av 1975 års riksmöte väckte jag motionen 1975:719. Den handlar inte om pornografi i allmänhet, utan om det sätt på vilket pornografin salubjuds på de skånska marknaderna. Jag är inte någon moralpredikant. Jag tror inte på några klara förbud mot pornografi. Det finns säkert tvärtom ett behov av pornografiska alster bland många människor, och situationen blir inte bättre genom ett totalförbud och därmed en stimulans till illegal verksamhet i mera utbredd skala än i dag.

Det finns uttalade riktlinjer för hur pornografiverksamheten får bedrivas. Man får exempelvis inte skylta i fönster med skrifter som kan väcka anstöt. Men utroparna på Kiviks marknad kan tillåtas att använda vilket språk som helst. Jag har här ett kassetband som är inspelat utanför porrvarietéerna i Kivik. Av olika anledningar har jag ingen möjlighet att spela upp det för kammaren; annars skulle det ha varit angeläget för justitieutskottets ledamöter att lyssna på det, eftersom utskottet inte visar någon starkare reaktion mot vad jag beskriver sker på marknaden. Man sparkar bollen vidare med en axelryckning och menar att det väl inte är så farligt.

Det som sker innanför tältdukarna får de stå till svars för som går dit för att se på föreställningarna, men det kan inte vara rimligt att den som inte önskar vare sig se eller höra sådant skall behöva göra det mot sin vilja. 300 000–400 000 människor besöker på fyra dagar de sydöstskånska marknaderna. Dessa infaller mitt i semestermånaden juli, och många familjer gästar dem. "Men de behöver väl inte lyssna på porrutroparna", kanske någon invänder, men så lätt går det inte. Nöjesfältet har nämligen en speciell placering på marknaden. De är så utformade att gungor, karuseller och radiobilar – alltså det som attraherar barnen – ligger samlade i mitten. Runt om detta ligger porrvarietéerna. Det är omöjligt för människor att gå till dessa anläggningar som ligger i mitten utan att behöva låna öronen till vad som sägs från porrutroparna. Man måste vara stendöv om man skall undgå det.

Rikspolisstyrelsen skall följa utvecklingen, enligt vad man framhållit i utskottet. Jag väckte motionen i januari med underlag från vad som sades och skedde på Kiviks marknad 1974. Sedan dess har det återigen varit en marknad. Det var precis samma sak, det var inga förändringar. Det är alltså ett mycket konstigt sätt som rikspolisstyrelsen följer den utvecklingen på.

Herr Nygren påstår i sin plädering här att detta inte alls är aktuella ting. Jo, herr Nygren, det är mycket aktuella ting. Detta skedde i juni månad 1975, och vi kan kanske inte bli mycket mer aktuella.

Den argumentering som herr Nygren för från utskottets sida är att man inte är tvingad att gå till en porrklubb, och jag håller med om de synpunkterna och om förbudslinjen osv. Man är inte tvungen att gå dit. Men vad jag påpekar i motionen 719 är vad man är tvungen att lyssna till om man av någon anledning besöker marknaden. Det är klart att jag kan få argumentet emot mig: "Vad skall man där att göra?" Men vi kan ju inte förbjuda allting i det här landet. Människor som vill besöka en marknad – det är en familjetillställning på sitt sätt – skall väl få lov att göra det utan att behöva ta del av det som jag påpekar i motionen 719.

Moderaterna i utskottet har inte heller haft några invändningar, säger herr Nygren, med anledning av de två motioner som jag har väckt. Nej, jag konstaterar med lika stor ledsnad som herr Nygren med glädje att inte någon i utskottet har haft invändningar. Men utskottet gör ju ganska många resor, och jag vill verkligen rekommendera justitieukskottet, inklusive herr Nygren, att nästa år förlägga en resa till marknaderna i Syd-östskåne. Jag är övertygad om att efter en sådan resa kommer utskottet nästa år att skriva om porrverksamheten, som den bedrivs på marknaderna, med mycket stora bokstäver i sitt betänkande. Vad man där kommer att uppleva kan kanske vara anledning till ett yttrande från utskottets sida, att de lokala polismyndigheterna får ta itu med den här verksamheten med de hårda nypor som den förtjänar. Det förs där ett språk, så vulgärt och så fullt av de rundaste av runda ord att jag är övertygad om att t. o. m. justitieukskottet kommer att rodna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 719.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NYGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Att ett enhälligt utskott avstyrkte herr Komstedts motion på detta område var inte så mycket därför att det inte gällde ett dagsaktuellt problem. Det var mera därför att man även från polisens sida bedömer att man har befogenheter till ingripanden mot de avarter som herr Komstedt tydligen har spelat in nere på Kiviks marknad.

Vi har också, herr Komstedt, den lokala polisstyrelsen, där herr Komstedt borde agera i det aktuella fallet. Jag tror det är där som problem av det slag herr Komstedt har dragit upp här i riksdagen hör hemma. Det är med den bedömningen som ett enhälligt utskott också har avstyrkt motionen.

Herr KOMSTEDT (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig till herr Nygren ställa frågan hur mycket som skall hända, hur långt det får gå och i vilken form man får bedriva verk-

samheten innan det skall bli ett ingripande. Det är tydligen så att polisen tolkar detta med ingripanden mycket subjektivt. Därför kunde det vara angeläget att justitieutskottet, som ändå är intimt förknippat med rikspolisstyrelsen, fick ge uttryck för vad man tycker och känner.

Min inbjudan till herr Nygren och utskottet står kvar. Den kan vara stimulerande för nästa års debatt.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Herr Komstedts motioner gäller ju i första hand tillämpning av gällande lagar och föreskrifter – det är inte så mycket fråga om att åstadkomma någonting nytt. Härvidlag är det angeläget att vi alla hjälps åt och ser till att gällande bestämmelser efterföljs.

Herr Nygren tog upp frågan om tidningspressen och talade om att folkpartiet skulle vara kluvet därför att en viss tidning här i Stockholm handlade på ett speciellt sätt. Då vill jag säga till herr Nygren att folkpartiet har ingen som helst möjlighet att bestämma vad som står i den tidningen. Även jag beklagar att den inte följer Svenska tidningsutgivareföreningens rekommendation. Men det är en sak att beklaga det och en annan sak att vi icke har möjlighet att föreskriva vad som skall stå i den tidningen. Jag tycker det är ganska onödigt att ta upp sådana ovidkommande ting i den här debatten.

När det gäller den fråga som nu är aktuell, så vet vi att vi har sysslat med detta sedan 1970, då brottskommissionen lade fram sitt betänkande. Sedan dess har verksamheten vid de s. k. sexklubbarna i betydande utsträckning kommit att förknippas med kriminalitet, asocialitet och andra missförhållanden, och det är självklart anledning att noga följa vad som sker på området.

Mot den bakgrund som brottskommissionen gav fann regering och riksdag 1973 sig föranlåtna att försöka hitta åtgärder för att åtminstone i någon mån komma till rätta med missförhållandena och undanröja riskerna för de i sådan verksamhet engagerade personerna. Då såg vi ingen annan lösning, herr Nygren, än att tillgripa förbud.

Herr Nygren säger att han inte tycker om förbud. Det är självklart att jag har förståelse för den inställningen – jag delar uppfattningen att man skall undvika förbud. Men herr Nygren var ju själv med, såvitt jag kan förstå, och röstade för förbud 1973, så skiljelinjen mellan oss kan ingalunda gå där, utan det är andra ting som skiljer oss åt.

Jag vill för min del understryka hur viktigt det är att de grundtankar som låg bakom 1970 års lagstiftning på yttrande- och tryckfrihetens område verkligen efterlevs – att man inte träder dem för nära, att man inte tillgriper mer av inskränkningar och förbud än man finner absolut nödvändigt för att värna om betydande allmänna eller enskilda intressen. Det är en principiell grundinställning som vi inte kan ta avstånd från och som vi vid varje tillfälle är angelägna om att understryka. Men jag har redan sagt och jag vill upprepa det, det finns saker och ting som man tyvärr ändå måste angripa genom förbud, precis som vi gjorde 1973

– även herr Nygren och riksdagens majoritet. Då sade vi ju ifrån att vissa ting inte fick förekomma vid pornografiska föreställningar. Förråande sexuella eller sadistiska beteenden skulle vara förbjudna. Några av oss ansåg då att beslutet inte gick tillräckligt långt, men vi var medvetna om att det var ett steg i rätt riktning och att det sedan gällde att pröva hur långt man kunde komma med dessa förbud. Jag beklagar, att resultaten av vad riksdagen då beslöt inte har utvärderats.

I folkpartireservationen har framhållits vikten av att man verkligen utvärderar resultaten, så att man har fakta att hålla sig till och inte behöver enbart hålla sig till "blänkare" i tidningspressen utan har mer fast mark under fötterna, när man uttalar sig om resultaten av det fattade beslutet. Jag anser att vi saknar en ordentlig utvärdering, och jag beklagar det. Den skulle ha varit utomordentligt värdefull, när frågan nu har kommit upp på nytt. Men det är ändå möjligt att via tidningspressen se hurudan utvecklingen har varit, t. ex. här i Stockholm. För min del måste jag vidhålla den ståndpunkt som jag intog vid beslutets fattande 1973, nämligen att förbudet borde utsträckas till att gälla även offentliga samlag. Jag gör det av omsorg om de svaga. Jag gör det för att motarbeta den förråande och brutaliserande verksamhet som här bedrivs. Och jag gör det för att åstadkomma ett mänskligare samhälle.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2 av herr Petersson i Röstånga.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag har känt mig uppkallad att ta till orda här i anledning av vad herr Nygren sade när han angrep porrannonseringen. Jag tycker det är alldeles riktigt att kräva ett annat uppträdande av vissa tidningar, och jag kan erinra om att jag själv aktualiserade den här saken i en fråga till justitieministern för ett par år sedan. Vid det tillfället sade justitieministern att förhållandena var sådana att det behövde vidtas en ändring i allmänna ordningsstadgan. Den ändringen gjordes också men gick icke så långt som hade varit önskvärt.

Jag vill tillägga att jag här inte tar någon som helst hänsyn till om en tidning tillhör den ena eller andra ideriktningen. Det betyder ingenting i sammanhanget, utan här gäller det att skapa sunda förhållanden både i annonseringen i pressen och i samhället över huvud taget.

Sedan reagerade jag emellertid mot herr Nygrens tal om frihet och förbud. Vi måste väl ändå ha en del förbud i vårt samhälle. Frågan är bara vad det är förbud emot. Som herr Westberg i Ljusdal framhöll har vi många förbud som väl även herr Nygren anser vara nödvändiga. Jag kan bara ta det allra enklaste förbudet, nämligen det att köra mot rött ljus. Varför har vi det? Jo, därför att det skulle inträffa olyckor och dödsfall om man inte iakttog trafikreglerna i det fallet. Där finns ingen som helst prutmån, utan det förbudet måste upprätthållas.

Också i den fråga som vi nu diskuterar gäller det omsorgen om människor. Vi vill stödja och rädda de svaga, ty det är ju de människorna

som påverkas av de annonser som vi här talar om. Det är dem vi vill skydda. Jag är helt på samma linje som fru André angav i sitt inledningsanförande, alltså att här gäller det människor som blir förnedrade. Det handlar om svaga människor som kan få skador för livet. Och det gäller också betydelsefulla värden för vårt samhälle som så att säga dras ner i smutsen genom den verksamhet som här påtalas. Jag förmodar att herr Nygren inte är emot att vi försöker få ett så sunt samhälle som möjligt.

Vi måste ha förbud i vissa fall. Jag är inte heller vän av alltför många förbud. Jag är liberal och vill som sådan skapa så stor frihet som möjligt. Men liberalism måste innebära frihet under ansvar. I den här frågan gäller det för samhället att bära ett ansvar för nutiden och, tycker jag, ännu mer för framtiden. Vi måste om möjligt göra vårt samhälle bättre och inte sämre.

Herr NYGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara med anledning av de två senaste inläggen i den här debatten konstatera att liberaler av årgång 1975 vill lösa samhällets sociala problem med förbud. Socialdemokraterna, vissa centerpartister och vpk:aren i utskottet menar att det är andra åtgärder som skall till för att lösa problem av det slag det här gäller.

Herr HENMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra om att om man slopar alla förbud, så får man också vara beredd att ta konsekvenserna av detta.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Med anledning av att herr Fransson och herr Nygren gjorde nya inlägg måste jag begära ordet för ett kort anförande.

Man har frågat på vad jag stöder min uppfattning att utvecklingen långt ifrån är tillfredsställande. Ja, jag stöder den på ett intensivt studium av tidningar, en gammal vana jag har. Man kan inte undgå att se hur dessa annonser numera florerar i stora delar av svensk press, till skillnad från förr, då de bara var en företeelse i Stockholm. – Det är *en* iakttagelse.

Jag har efter herr Nygrens inlägg närmare tagit reda på hur situationen är i Göteborg. Det tycks vara så att man där haft mycket nitiska polismyndigheter som begagnat snart sagt varje anledning till att ingripa mot sexklubbar med stöd av de olika lagar som finns, renhållningsföreskrifter och annat. Därigenom har man temporärt fått ned antalet sexklubbar. Nu lär antalet ha ökat igen, och det finns ingen anledning att tro annat än att antalet klubbar i Göteborg nu är större än tidigare.

Jag har också tagit fram en artikel som publicerades på Dagens Nyheters handelsida i januari. Den är skriven av tidningens ekonomiske redaktör och skildrar sexindustrin i Sverige över huvud taget. Jag skall inte trötta med att läsa upp hela den långa artikeln. Jag vill bara nämna att han för en enda lokal i Stockholm anger en publiksiffra mellan hösten 1972

och den 1 januari 1975 på 110 000 personer. Det är inte en utveckling som tycks överensstämma med herr Nygrens s. k. iakttagelser. En enda lokal i Stockholm – en av många – hade under denna tid besök av 110 000 personer! Denna uppgift tycks dessutom vara möjlig att kontrollera, eftersom denna klubb till skillnad från flertalet andra, utgår jag ifrån, för räkenskaper och t. o. m. betalar åtminstone vissa skatter.

Jag tror uppriktigt sagt inte – men nu tror jag alltså bara – att utskottets majoritet befinner sig på samma linje som en utbredd opinion här i landet. Det finns nämligen en stark opinion, framför allt inom kvinnoorganisationerna, för att något skall göras. Jag noterade med tillfredsställelse hur två framstående socialdemokratiska representanter för kvinnorörelsen i Stockholm vid den senaste omröstningen i denna fråga här i kammaren avvek från sina partivänners röstning. Jag har svårt att tro annat än att en del av de många kvinnor som numera finns i kammaren – de är glädjande nog 75 stycken – vid närmare eftertanke vill försvara den kränkning av kvinnogestalten som sexklubbarnas existens utgör och att de har svårt att godta den till intet förpliktande passivitet som justitietskottets majoritet binder sig för och som herr Nygren talar för i kammaren.

Jag vill gärna i det sammanhanget säga att jag är kanske en smula förvånad över den passivitet som svenska kyrkan och samfunden, som annars glädjande nog är aktiva på många områden, har visat i denna fråga. Är man måhända rädd för att inte bli betraktad som samhälls-tillvänd, eftersom man har varit så tyst i denna angelägenhet?

Vad gäller det då till sist? Ja, man kan enkelt formulera det så som en aktad skribent i Dagens Nyheter gjorde för några år sedan, att det är fråga om huruvida rätten att titta på och delta i offentliga samlag skall ställas ovanför sådana samhällsintressen som laglydnad och social anpassning.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag kan inte uraktlåta att uttrycka förvåning över vad herr Nygren sade om att liberaler år 1975 vill lösa samhällsproblem genom förbud. Jag kan precis på samma sätt och med samma enkla logik säga att den socialdemokratiska regeringen, dess justitieminister och den socialdemokratiska riksdagsgruppen vill lösa samhällsproblem genom förbud. alldenstund man har föreslagit och beslutat att införa förbud mot förråande och sadistiska beteenden i dessa sammanhang. Därför kvarstår vad jag har sagt, att gränsen inte går vid frågan om förbud eller inte förbud utan frågan gäller hur långt man vill sträcka förbudet. Vi vill ha en skärpning. Vi vill att förbudet skall gälla – utom de två ting som vi tidigare har beslutat om – också offentliga samlag. Jag menar att det finns goda skäl för den inställningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 719 av herr Komstedt, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av fru Kristensson m. fl. samt 3:o) reservationen nr 2 av herr Petersson i Röstånga, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru André begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller justitiekammarens hemställan i betänkandet nr 2 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru André begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 170
Nej - 131
Avstår - 7

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Lagen om tillfälligt omhändertagande

Föredrogs justitiekammarens betänkande 1975/76:4 med anledning av motion om upphävande av lagen om tillfälligt omhändertagande.

I detta betänkande behandlades motionen 1975:321 av herr Hermanson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag om upphävande av lagen om tillfälligt omhändertagande.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975:321.

Reservation hade avgivits av herr Lövenborg (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

Onsdagen den
12 november 1975

*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

att riksdagen med bifall till motionen 1975:321 hos regeringen begärde förslag om upphävande av lagen om tillfälligt omhändertagande.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har vid tidigare tillfällen yrkat att lagen om tillfälligt omhändertagande från år 1973 bör upphävas. Vi har fått avslag på våra motionsyrkanden varje gång, men vi kommer igen därför att vi anser oss ha sakligt grundad anledning för vårt krav att LTO skall avskaffas.

Även om vi mötts av ett kompakt oförstående i utskott och riksdag kan vi peka på en allt starkare opinion som kräver detsamma som vi.

I utskottets majoritetsskrivning understryks att reglerna i lagen överensstämmer med de föreskrifter som sedan länge funnits i polisinstruktionen. Det nya är, heter det, att det blivit möjligt för samhället att utnyttja tiden för ett omhändertagande på grund av ordningsstörande beteende på ett meningsfullt sätt genom förberedande av åtgärder eller etablerande av kontakter som kan bli till stöd och hjälp för den omhändertagne.

I utskottets skrivning på s. 9 demonstreras osäkerheten om det verkligen fungerar på det sättet, men man slingrar sig från den frågan genom att säga att det "saknas emellertid underlag för några säkra omdömen härvidlag". Den osäkerheten har nu inte påverkat ställningstagandet i övrigt. Lagen skall vara kvar oavsett hur den har fungerat.

Vi har tidigare kritiserat lagen från skilda utgångspunkter. Bl. a. stod det klart i samband med fjolårets debatt att det sociala motiv som angavs för lagens införande, dvs. att hjälpa människor som kommit på glid, inte tagits på allvar av framför allt de polisiära myndigheterna.

Den statistik som presenteras i utskottsbetänkandet på s. 5 jävar verkligen inte vår slutsats därvidlag. Där heter det:

"Under tiden den 1 oktober 1973—den 30 september 1974 uppgick antalet omhändertaganden enligt 1 § LTO till 2 377 och enligt 2 § till 962. Antalet omhändertaganden med stöd av 3 § LTO utgjorde under samma tid 10 691 medan antalet omhändertaganden enligt 17 § polisinstruktionen under tiden den 1 oktober 1972—den 30 september 1973 uppgick till 12 237. Den genomsnittliga tiden för omhändertagandena enligt 3 § LTO och 17 § polisinstruktionen uppgick till 144 respektive 145 minuter. Social utredning enligt LTO utfördes i 453 fall av social myndighet och i 704 fall av polis, dvs. i totalt 1 151 fall av 10 691 omhändertaganden. Vidare anmäldes 5 750 fall för kännedom till social myndighet."

Vid 10 691 omhändertaganden utfördes således utredning av social myndighet i 453 fall. Att det därutöver har skett social utredning av polis i 704 fall betraktar jag som något av mindre värde, och det har i vart fall ingenting att göra med den s. k. sociala slussning som angavs som ett huvudmotiv för lagen.

När polisinstruktionen på detta område upphöjdes till lag varnade vi för konsekvenserna. Den sociala slussningen har inte fungerat på det

sätt som man påstod att den skulle göra. Det tror jag vi kan slå fast även i år. Däremot har polisinstruktionens upphöjande till lag av vissa polismän uppfattats som en fullmakt för hårdare tag och flera ingripanden på högst subjektiva grunder.

Utskottsmajoriteten är tydligen obchagligt medveten om att det med LTO:s hjälp begås upprörande övergrepp mot människor, men man säger i alla fall att invändningarna saknar fog. Det är märkligt. Den meningen följs dock omedelbart av en brasklapp: "En annan sak är att lagstiftningen i vissa fall kan ha tillämpats på ett sätt som inte varit avsett eller som eljest måste anses mindre tillfredsställande ---."

Nog tycker jag att det är formuleringar som vittnar om åtminstone ett par stänk av dåligt samvete hos lagens försvarare.

Lagen har alltså tillämpats på ett sätt som anses "mindre tillfredsställande". Ja, det torde vara åtskilliga som vill skriva under den formuleringen, inte minst alla de som med stöd av lagen verkligen har utsatts för upprörande övergrepp. Det finns travar av exempel, men jag skall bara ta några, skildrade i svensk press.

Aftonbladet har haft en serie intervjuer med människor som på ett eller annat sätt konfronterats med lagen och dess verkningar. I denna intervjuer säger en av de intervjuade i Blackeberg att knarkrazziorna inte löser några sociala eller mänskliga problem, utan har utnyttjats i reaktionära syften. Man rensar tunnelbana och torg från långhåriga, sysslolösa, uttråkade ungdomar och fulla gubbar. Det är dålig socialvård anser barnavårdsnämnden i Blackeberg, som har protesterat. Härnadsdagen samlades ungdomar och barnavårdspersonal i ungdomslokalen Poolen i Blackeberg och diskuterade polisens ökade aktivitet. Från den sammankomsten fick Aftonbladet en del intervjuer med sådana som har tagits med stöd av lagen om tillfälligt omhändertagande. Ett ungt sjukvårdsbiträde säger exempelvis: "Polisen grep mig och min pojkvän när vi stått fem minuter i T-banehallen. Vi hade inget knark på oss och polisen släppte oss rätt snabbt. Men det kändes onödigt och polisrazziorna löser ju inga ungdomsproblem här ute. Det är en sak som är säker."

En mamma med en 17-årig dotter som omhändertagits berättar så här: "Den 1 november var det full rulle i T-banan. Nästan alla ungdomar mellan 15 och 18 år blev påhoppade av polisen. Min son skulle tillsammans med sin flickvän gå på släktbjudning. De kom med en blomsterkvast under armen då de plötsligt kom ihåg att de hade lovat att ha med sig något att dricka till festen. De vände därför och gick tillbaka ut mot torget för att gå in i en närliggande affär. Utanför ingången greps de av polisen och ombads följa med till polisstationen. Där förhöordes de och visiterades. Ingen av dem hade något knark."

Vad skall ungdomen få för uppfattning om polisen? Sådana här sammandrabbningar kan ju inte annat än skapa avoghet mot myndigheterna över huvud taget. Det kan inte heller vara nyttigt för ungdomarnas självkänsla att känna sig rättslösa. Ja, så där berättar en mamma.

Birgitta Tångefelt, som är föreståndarinna på Poolen, säger när det

Onsdagen den
12 november 1975

*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

gäller lagen: "Polisens sätt att hugga alla är vansinnigt. Det kommer att resultera i ställningskrig mellan ungdomarna och polisen. Jag önskar att polisen kunde komma hit och prata i lugn och ro i stället. Det är klart att det finns knarkproblem här ute men att omhänderta den ena efter den andra löser inga problem." Hon säger vidare: "Undra på att dom hänger i tunnelbanan, så lite som det ordnats för dem här ute."

Jag kan vidare visa på en skildring i Ny Dag, vars medarbetare Harry Borg greps med stöd av lagen om tillfälligt omhändertagande. Han berättar att han den 26 januari i år stod vid Norrmalmstorg i Stockholm och väntade på en buss. Så berättar han: "Bredvid mig står en man och lutar sig mot en husvägg. Plötsligt stannar en polispiket och ett par poliser rusar ut. Med den spydiga frågan 'hur var det här då' kastas mannen in i bussen. Jag frågar en av polismännen varför man behandlar en fredlig människa på ett sådant sätt. Då blir jag själv gripen och inkastad i bussen ---." Sedan berättar han hur det i övrigt gick till, och det är heller ingen lustig läsning. Det kan tilläggas att han har JO-anmält detta fall.

Vidare har vi fallet med den arbetare som greps på arbetsplatsen i Höganäs och utan vidare fördes i väg med stöd av lagen om tillfälligt omhändertagande.

Jag skall inte läsa upp flera klipp därför att det kan bli tröttande och det inte är någon särskilt munter läsning. Men exemplen visar hur polisen med stöd av denna lag skapar nya motsättningar, att många polismän uppenbarligen skulle byta yrke och att man med den nya lagen från 1973 anser sig ha fått fullmakt att behandla människor på ett brutalt och kränkande sätt.

Utskottets ledamöter och riksdagen i sin helhet borde begrunda den intervju med Birgitta Tångfelt, föreståndarinna på ungdomsgården Poolen i Blackeberg, som jag nyss citerade. Hon framhåller att på det sätt som lagen nu används kommer man så småningom att framkalla ett ställningskrig mellan ungdomar och polisen.

Birgitta Tångfelt uttalar en annan sanning, som riksdagen borde ta på allvar:

"Undra på att dom hänger i tunnelbanan, så lite som det ordnats för dem här ute."

Det är inte bara i Blackeberg som det har ordnats för litet meningsfull fritidsaktivitet för ungdomen. Och i detta förhållande ligger naturligtvis de avgörande faktorerna för uppkomsten av det ungdomsproblem som det svenska samhället nu brottas med. Problemen löser man inte genom att försöka städa undan yttringarna av dem i stället för att gripa sig an med orsaken.

Vi betraktar alltså lagen om tillfälligt omhändertagande som ett instrument för att städa bort klassamhällets yttringar men inte som ett instrument för att hjälpa människor till social återanpassning och ett bättre liv.

Med i huvudsak den motiveringen ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid justitieutskottets betänkande nr 4.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Den vpk-motion som är anledningen till justitieutskottets betänkande nr 4 är bekant för kammaren från 1973 och 1974. Kravet på upphävande av lagen om tillfälligt omhändertagande, LTO, har framförts från vpk varje år sedan lagens tillkomst för drygt två år sedan.

Många kan av motionerna ha vilsetlets till att tro att polisen först i oktober 1973 fick befogenhet att tillfälligt omhänderta och förvara personer för att upprätthålla ordningen eller förebygga brott. Den rättigheten har svensk polis emellertid haft i årtionden, men den var före oktober 1973 inskriven i polisinstruktionen. Sedan dess finns den i en särskild lag.

Polisen har i dag utöver LTO också möjlighet att till åtal anmäla personer som gör sig skyldiga till ordningsstörande förseelser, t. ex. förargelseväckande beteende, ofredande eller skadegörelse. I många fall där polisen har den möjligheten väljer man i stället ett omhändertagande enligt LTO, som är ett smidigare och humanare förfarande än åtal för en ringa förseelse. Det hoppas jag att också vpk:arnas företrädare herr Lövenborg skall vara beredd att medge här i kammaren.

När befogenheten för polisen att göra tillfälliga omhändertaganden för drygt två år sedan utan ändring av den tidigare gällande formuleringen i polisinstruktionen fördes över till lagen om tillfälligt omhändertagande, gjordes två viktiga tillägg. I lagen sattes då en övre gräns för den tid som ett polisens omhändertagande skulle få gälla. Gränsen sattes vid sex timmar. Någon sådan tidsgräns hade man inte haft förut. Det hoppas jag att även vpk:aren Lövenborg kan erkänna som en förbättring för de omhändertagna.

Dessutom föreskrev den nya lagen att den omhändertagne kunde bli föremål för en social utredning och ha möjlighet att bli föremål för intensiva vårdinsatser. Den möjligheten fanns inte tidigare. Även detta måste kritikerna av lagen väl erkänna som en klar förbättring av omhändertagandet.

Mot den bakgrunden är det svårt att förstå varför den nya lagen kritiserats så hårt av vpk, medan vpk tycks ha accepterat den gamla rätten till liknande ingripanden, utan tidsgräns, utan social utredning, utan hjälpåtgärder som fanns i polisinstruktionen.

Vad har då hänt sedan den nya lagen kom till?

Inom brottsförebyggande rådet har vi startat en utvärdering av hur LTO tillämpats. I slutet av september månad utgav rådets utvecklingsenhet en halvtidsrapport, som innehöll många intressanta uppgifter om LTO. Redan tidigare hade man konstaterat att den nya lagen hade medfört färre tillfälliga omhändertaganden av polisen än den tidigare rättigheten som fanns i polisinstruktionen. En nedgång från 12 200 frihetsberövanden året före nya lagen till 10 700 under lagens första tillämpningsår är ett bevis för detta.

Jag vågar påstå att antalet LTO-omhändertaganden är relativt lågt. Det är knappt en tiondel av det antal som omhändertas för fylleri, för att

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

Onsdagen den
12 november 1975

*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

nu göra en jämförelse.

Trots dessa sakuppgifter fortsätter ändå herr Lövenborg att påstå att antalet ingripanden bara ökar. Jag skulle vilja rekommendera herr Lövenborg att läsa den utvärderingsrapport som har kommit från brottsförebyggande rådet. Den handlar om vad som hänt med LTO-ingripanden och tillfälliga omhändertaganden i Stockholm 1973, 1974 och första halvåret 1975.

1973, när vi under större delen av året hade rättigheten i gamla polisinstruktionen, omhändertogs i Stockholm 4 510 personer.

1974, när vi hade fått LTO, sjönk antalet omhändertaganden med ungefär 1 500 ned till 3 047.

Första halvåret i år noterar man en ny bottensiffra: 621 omhändertaganden. Om den trenden håller skulle det innebära, herr Lövenborg, att vi i år skulle få en ytterligare minskning från 1974 på mellan 1 500 och 2 000 omhändertaganden. Det skulle betyda att vi, från att ha haft 4 500 omhändertaganden när vi hade rättigheten i polisinstruktionen, skulle komma ner till drygt 1 000 år 1975. Jag hoppas att vi efter detta slipper höra det gamla vpk-påståendet att antalet ingripanden bara ökar.

Den utvärdering som görs inom brottsförebyggande rådet bygger på ett stickprovsurval bland de 3 047 som togs om hand i Stockholm 1974. Den innehåller en hel del intressanta uppgifter. Av dem kan man utläsa att så gott som alla omhändertaganden gällde ordningsstörande beteenden av typ alkoholkonsumtion på allmän plats, högljuddhet, ofredanden, nedsmutsning på allmän plats m. m.

I årets vpk-motion påstår man att: "Den gamla kritiken, att lagen används för ingripande mot politiska demonstranter, kvarstår."

Även det påståendet har undersökts i brottsförebyggande rådets utvärdering. Endast i två fall, herr Lövenborg, av dem som undersökningen omfattar har man funnit en sådan bakgrund som i vpk-motionen anges. Det gäller omhändertaganden av två personer som störde ett demonstrationståg. Det skulle vara intressant att få besked av herr Lövenborg om vpk menar, att polisen handlade fel när den ingrep mot dem som störde demonstrationståget.

Utvärderingen har visat att en mycket stor del av de omhändertagna har varit i behov av intensiva vårdinsatser. Även om det inte klart framgår av den nu föreliggande rapporten, kommer utvärderingen ganska säkert att ge de kritiker rätt som har hävdats, att det har brustit i samspelet mellan polisen och de sociala myndigheterna när det gäller de sociala utredningar och vårdinsatser som den nya lagen föreskriver. Men det är klart fel att, som vpk gör i sin motion, hävda att möjligheten till ett samarbete mellan polisen och de sociala myndigheterna praktiskt taget skulle vara utesluten. Ett sådant samarbete bör kunna fungera betydligt bättre än vad det har gjort.

Detta har också en försöksverksamhet i två av Stockholms polisvakt-distrikt visat. Där har man intensifierat detta samspel mellan polisen och sociala myndigheter och lyckats att öka antalet sociala utredningar

i samband med LTO-omhändertaganden från tidigare i 10 % av fallen upp till 50 %. Här finns det säkerligen anledning för såväl polisen som de sociala myndigheterna att intensifiera samspelet.

Om ett par månader räknar brottsförebyggande rådet med att kunna lämna en slutrapport om den genomförda utvärderingen av tillämpningen av LTO. När det materialet föreligger kan vi med ett ännu säkrare underlag diskutera de påståenden som riktats mot ingripanden som har gjorts med stöd av lagen. Då kan vi också betydligt bättre än nu bedöma om och i vad mån tillämpningen av lagen behöver ses över på någon punkt.

Låt mig bara till sist få avfärda påståenden, som förekommit och som herr Lövenborg nu upprepar, om att polisen med stöd av lagen har gått in på en arbetsplats och med våld omhändertagit en anställd. Lagen ger inte möjlighet till ingripanden på privat område, t. ex. på en arbetsplats. Så har inte heller skett – även om vpk i sin motion och nu herr Lövenborg upprepar det påståendet. I det fall som man här åsyftar var det arbetskamraterna som begärde polisens hjälp för att föra bort en viss person från en arbetsplats, då han var berusad och av arbetskamraterna ansågs utgöra en fara dels för sig själv, dels för andra på jobbet. Det kan finnas tillfällen, herr Lövenborg, när det finns skäl till sådana önskemål på en arbetsplats, men utnyttja inte detta som ett slagträ mot den lagstiftning som vi nu diskuterar!

Herr talman! Med denna ganska utförliga kommentar till den fråga som vi om någon minut skall ta ställning till vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i justitieutskottets betänkande nr 4, som innebär avslag på vpk-motionen 321.

I detta anförande instämde herrar Larfors (s) och Polstam (c).

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker nog att herr Nygrens entusiasm är en smula svårförståelig. De siffror som han har anfört i sammanhanget jävar på intet sätt den bedömning av lagen som vi har gjort: den tillämpas alldeles för hårt, och den har inte tjänat det sociala syfte som var en av huvudmotiveringarna för dess införande. Det finns en rad fall som har åberopats i min argumentation och som är helt obestridliga. Det förefaller mig som om argumenten för lagens bibehållande blir alltmer krystade ju mer de framförs. Det har förmodligen att göra med att försvararna av lagen i allt högre grad blir medvetna om att en växande opinion kräver dess avskaffande. Det är verkligen inte så att det bara är "herr Lövenborg och vpk" som har reagerat mot lagen om tillfälligt omhändertagande! Jag tycker detta bör vara särskilt besvärande för de socialdemokratiska ledamöterna – att fru Kristensson och andra moderater är pigga på att låta polisen "städa" är däremot i och för sig ingenting särskilt anmärkningsvärt. Den socialdemokratiska partikongressen avslög visserligen motioner om lagens avskaffande, men också på den soci-

Onsdagen den
12 november 1975

*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

aldemokratiska partikongressen fanns det en stark opinion för samma krav som vårt, så det är alltså inget monopol för vpk.

I mars i år fattade den socialdemokratiska Stockholms arbetarekommuns representantskap ett beslut vari man krävde lagens avskaffande, och i motioner som där bifölls hette det bl. a.: "Lagen ger polisen utrymme för godtyckliga omhändertaganden. Den har väsentligt stärkt polismakten och fascistisk reaktion." Arbetarekommunens styrelse ville ha kvar lagen, men fick bakläxa. Det socialdemokratiska Aftonbladet har bedrivit en kampanj för lagens avskaffande på sina ledarsidor. LO-tidningen Fackföreningsrörelsen och en rad andra fackföreningsorgan ställer samma krav.

Det finns alltså en bred opinion som kräver lagens avskaffande, och en stor del av de rösterna kommer från socialdemokratiskt håll. De mest energiska försvararna bör finnas på högerkanten. Jag tycker att man bör kunna dra någon slutsats av det förhållandet.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! All vår lagstiftning bör kännetecknas av klarhet, så att varje annan tolkning än vad riksdagen avser utesluts. Under senare år har framförts viss kritik över att klarheten uteblivit och att tolkningen i stället anförtrotts åt "byråkrater".

Lagen om tillfälligt omhändertagande saknar kanske till en del den klarhet man efterlyser. Den skall – ofta i kritiska situationer – tolkas och användas av enskilda poliser när andra medel visat sig inte fungera.

Både 3 § och 6 § kan inbjuda till en subjektiv tolkning. Det är svårt att precisera vad som menas med störande av allmän ordning eller vad som utgör en fara för denna, liksom det är ganska oklart när man talar om en social utredning för att trängande hjälpbehov kan bli åtgärdade.

Lagens snabba ikraftträdande – fyra månader från det att riksdagen stiftat lagen till dess att den skulle användas – innebar den nästan olösliga uppgiften att få ut information till varje polis som på fältet skall använda sig av denna lag. Att under så kort tidsperiod informera en hel poliskår är något av en omöjlighet. Den gör att en i och för sig kanhända riktig lag genom en felaktig hantering i början kommer i vanrykte och utsätts för en kritik som den kanske inte förtjänar.

Det framgår alldeles uppenbart av en skrivelse från Stockholms polisdistrikt ett år efter lagens ikraftträdande att man haft stora problem att nå den enskilde polismannen, detta trots att man tydligen har gjort allt som varit möjligt. LTO trädde i kraft vid fjärde kvartalets början, och under samma kvartal påbörjades undervisningen om tillämpningen av lagen. Under våren året därpå framkom det att bland personalen förelåg oklarheter i fråga om bl. a. förutsättningarna för den sociala utredningen enligt 6 §. På våren och försommaren genomfördes därför repetitionskurser i detta avseende – men under ganska ogynnsamma omständigheter, eftersom personalen på grund av polisarbetets speciella karaktär ibland inte kunde närvara. Detta i sin tur betyder ytterligare fördröjning

Onsdagen den
12 november 1975

*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

av den nödvändiga informationen.

Med detta har jag inte kritiserat polismyndigheternas försök att ge personalen snabb information; jag har bara konstaterat att det hade behövts betydligt mer än denna korta tid för att genomföra den. Följden har därför blivit oklarheter, någon gång i början felaktig tillämpning, och en ofta häftig kritik, som kunde ha uteblivit i mycket stora stycken med en mindre snäv tidsmarginal. Lagen om tillfälligt omhändertagande behövde alltså inte ha blivit så misstänkliggjord, om förutsättningarna för dess introduktion varit bättre och om klarheten hade funnits från begynnelsen.

Ett omhändertagande av en person – om än för så kort tid som det här rör sig om – innebär ett frihetsberövande, inför vilket man naturligtvis alltid är tveksam. Ofta drabbas beklagligtvis de redan socialt utslagna. Mot detta måste man då väga allmänhetens intresse av att vara skyddad mot brott, att vara skyddad mot vad den betraktar som uppenbart hot – något som gör att t. ex. många äldre människor upplever sin situation, med rätt eller med orätt, som så allvarlig att de ibland känner sig tvingade till en helt onödig isolering.

Inför detta val – och då jag f. n. inte kan se något alternativ – anser jag att lagen om tillfälligt omhändertagande bör finnas kvar. Men dess tillämpningsföreskrifter kan och bör bli betydligt entydigare. Oklarheten i lagstiftningen måste där kompenseras. En del har skett under de två år lagen varit i kraft, det är ställt utom allt tvivel. Men mycket återstår att göra, t. ex. att ge de omhändertagna en miljö på polisstationerna som gör dem motiverade för en social utredning eller som exempelvis gör samspelet mellan de sociala myndigheterna och polisen bättre. Jag föreställer mig – liksom de övriga bland utskottsmajoriteten – att vi när brottsförebyggande rådets undersökning blir klar får ett ordentligt underlag för en bedömning av hur en bättre tillämpning av lagstiftningen kan ske.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Bara en liten kommentar till det som har sagts.

Jag vill först säga ifrån att någon entusiasm över lagstiftningen tror jag inte att någon annan än herr Lövenborg kunde utläsa av mitt inlägg. Men jag menar att det är en nödvändig lagstiftning som vi i dag inte klarar oss förutan. De omhändertaganden som sker med stöd av lagen om tillfälligt omhändertagande är humanare än de som förekom tidigare med stöd av polisinstruktionen.

Efter herr Lövenborgs inlägg konstaterar jag att han inte var beredd att skriva under på att det var en förmån att vi hade fått en förändring som innebar en tidsspärr upp till sex timmar för ett omhändertagande. Han kunde inte stå upp här och säga att det var en fördel att man hade fått bestämmelsen om att sociala utredningar skall ske och trängande hjälpbehov åtgärdas. Jag hade väntat mig det kuraget av herr Lövenborg,

Onsdagen den
12 november 1975

*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

och jag tror att ett sådant erkännande skulle kunna medföra litet bättre hyfs på den här diskussionen i framtiden.

Jag vill bara upprepa vad som är nödvändigt när man nu har något års perspektiv i fråga om att bedöma den lagstiftning vi nu diskuterar. Det är att man satsar mera på samspelet mellan polisen och sociala myndigheter. Det är där jag alltså ser de största bristerna i den nuvarande lagstiftningen. Jag har aldrig sagt att det inte har förekommit övertramp av polisen. Det vore förvånansvärt, tycker jag, om det inte bland 10 000 omhändertaganden, som gjordes under fjolåret, förekom övertramp. Men dessa övertramp bevakas ganska ordentligt av massmedia. De många korrekta, nödvändiga ingripandena får vi aldrig någon beskrivning av.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag vill notera att herr Nygren nu lämnar den typen av argumentation där han försöker isolera opinionen mot lagen om tillfälligt omhändertagande till att endast omfatta vänsterpartiet kommunisterna.

Jag har mycket svårt att finna någon förmån i den nya lagen mot bakgrund av de många övergrepp som man verkligen kan redovisa, som inte bara jag har observerat utan också många andra. De är ju inte påhittade av mig, utan de har öppet redovisats i pressen.

Den sociala mission som herr Nygren fortsätter att trycka på tycker jag också är svår att spåra. Jag har några siffror. I Göteborg tog man 1974 med stöd av lagen 864 personer utan att detta ledde till social utredning. I Malmö grep man med stöd av lagen 358 personer, och i 14 fall ledde det till den s. k. sociala utredningen. I Luleå omhändertogs 248 personer med stöd av lagen, och inget omhändertagande ledde till social utredning.

Ja, så där ser det ut, och nog är lagens sociala samband en väldigt klen tråd att hänga upp argumentationen på.

Herr POLSTAM (c):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Petersson i Röstånga sade att det inte hade ordnats erforderlig utbildning vid ikraftträdandet av den här lagen.

För polisens del var det faktiskt en ordentligt organiserad utbildningsdrive, och den behövde ju inte vara särskilt omfattande, eftersom det här bara gällde att överföra de gamla bestämmelserna från instruktionen till lagen. Det nya var tiden för omhändertagandet, som inte fanns tidigare, och vidare att det skulle bli en social utredning. Annars var det bara fråga om detta överförande, och för att klara det behövdes inte så särskilt stor utbildningskapacitet. Det skedde också en tillräcklig utbildning inom polisen – det vill jag faktiskt säga som ett försvar för polisen, som ju själv inte har möjlighet att försvara sig här.

Jag tror alltså att detta sköttes mycket seriöst och bra.

Onsdagen den
12 november 1975*Lagen om tillfälligt
omhändertagande*

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Jag sade i mitt inlägg att polisen gjorde vad som stod i dess förmåga för att klara av informationen, men jag sade samtidigt att tidsperioden var alldeles för kort för att man skulle hinna med det.

Att så var fallet framgår också klart av en skrivelse från Stockholms polisdistrikt, där man talar om att man började med utbildningen av polismännen samtidigt som lagen trädde i kraft och där man beklagar – detta var så sent som fram på vårkanten – att man inte hade nått ut med ordentlig information, i synnerhet om 6 § LTO.

Jag har alltså icke på något sätt anklagat polisledningen – jag har bara sagt att den var i en mycket besvärlig situation.

Herr POLSTAM (c):

Herr talman! Jag har ingen möjlighet att kontrollera den uppgift som herr Petersson i Röstånga nu lämnade, men jag beklagar om det var så att man började med utbildningen i samband med att lagen trädde i kraft. Detta var dock inte meningen, och i de flesta fall hann man med utbildningen dessförinnan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Lövenborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 16
Avstår - 8

Onsdagen den
12 november 1975

*Ersättning åt
brandmannen
Lars-Enoch
Pettersson*

§ 16 Ersättning åt brandmannen Lars-Enoch Pettersson

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1975/76:7 med anledning av motion om ersättning åt brandmannen Lars-Enoch Pettersson.

Fru ANDERSSON i Kumla (s):

Herr talman! Justitieutskottet har i det betänkande som vi nu behandlar utförligt redovisat de faktiska förhållanden som föranlett motionen 443. Som framgår av utskottets skrivning, där man hänvisar till innehållet i regeringsformen, kap. 11, 7 och 8 §§, kan motionen av konstitutionella skäl inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Trots detta har jag funnit mig föranlåten att begära ordet, då jag väl känner till det fall som behandlas i motionen och som inträffade i min hemkommun.

Det har väckt en viss uppmärksamhet bland allmänheten i länet och även i den lokala pressen att den påtalade försäkringsfrågan ännu inte har slutbehandlats. Jag är medveten om att underhandlingar har förts mellan parterna, men som framgår av utskottets skrivning har dessa hittills inte lett till något resultat. Någon ersättning har alltså ännu inte betalats ut till den skadelidande, trots att det nu har gått lång tid sedan skadegörelsen inträffade, ungefär två och ett halvt år.

Detta är anledningen till att jag här vill uttala den förhoppningen att kriminalvårdsstyrelsen snarast måtte finna en lösning som kan accepteras av den skadelidande. Man måste enligt min mening ta stor hänsyn till att den person det gäller helt oförskyllt har hamnat i den ifrågavarande situationen och drabbats av avsevärda besvär i olika former. Som jag ser det är det angeläget att han inte dessutom drabbas av några ekonomiska förluster på grund av det inträffade.

Herr talman! Med hänsyn till utskottets motivering har jag inget yrkande i ärendet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Föredrogs

Justitieutskottets betänkanden

1975/76:9 med anledning av motion om vidgade möjligheter till notarietjänstgöring

1975/76:14 med anledning av propositionen 1975/76:3 med förslag till lag om internationellt samarbete rörande lagföring för brott, m. m.

Försvarsutskottets betänkanden

1975/76:1 med anledning av motion angående försvarets flygverksamhet i Kristianstadsregionen

1975/76:2 med anledning av motion om förläggande av artilleriskjutskolan till Älvdalen

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 18 Statsbidrag till fritidssysselsättningar för värnpliktiga

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1975/76:3 med anledning av motion om statsbidrag till fritidssysselsättningar för värnpliktiga.

Herr HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill med några ord uttala motionärernas tillfredsställelse över att utskottet i sitt betänkande över motionen 742 givit så klart uttryck åt att det måste finnas ett tillräckligt utbud av fritidsaktiviteter på våra garnisonsorter.

Jag delar helt utskottets bedömning att ett särskilt statligt stöd till kommunala investeringar inom fritidssektorn har rent principiella aspekter. Men likväl är det uppenbart –vilket för övrigt kommit till uttryck i de yttranden som redovisas i betänkandet från de tre garnisonsorter som beretts tillfälle att yttra sig över motionen – att dessa kommuner inte har egna ekonomiska resurser för ett tillräckligt utbud av fritidsaktiviteter. Det är framför allt på investeringssidan i byggnader och anläggningar som de kommunala resurserna är otillräckliga.

Skillnaderna mellan de stora och de små kommunerna som har militära förband har ÖB framhållit i sitt yttrande, där det heter: "Landets stora kommuner har i regel små förband med ett relativt litet antal värnpliktiga, medan de stora förbanden ligger i relativt små kommuner." Detta är ett förhållande som sannolikt kommer att bestå.

Utskottet framhåller också att de värnpliktigas förhållanden ändras efter hand och att en slutlig prövning av motionens förslag inte bör komma till stånd förrän statsmakten tagit ny ställning till värnpliktsutbildningens omfattning m. m.

Utskottet anser därför att 1974 års försvarsutredning bör anmodas pröva behovet av ytterligare överväganden och föreslå de åtgärder som utredningen kan finna påkallade. Jag delar helt denna uppfattning.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till försvarsutskottets hemställan i betänkande nr 3.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkanden

1975/76:4 med anledning av motion om utlämnande i körkortsärenden av uppgifter om orsak till frikallelse från värnpliktstjänstgöring

1975/76:5 med anledning av motion om försvarspolitiken, såvitt gäller åtgärder för de värnpliktiga

1975/76:6 med anledning av motion om anstånd med repetitionsutbildning för att närvara vid eget barns födelse

1975/76:7 med anledning av motion om självvärden vid försvarsmakten

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

*Statsbidrag till
fritidssysselsätt-
ningar för värnplik-
tiga*

1975/76:8 med anledning av motion om förbud mot tillverkning och import av giftiga kemiska stridsmedel

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 20 Förtidspension vid alkoholism

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:8 med anledning av motion om förtidspension vid alkoholism.

I detta betänkande behandlades motionen 1975:1198 av herrar Gadd (s) och Alsén (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen påtalade behovet av att sådana ändringar vidtogs i lagen om allmän försäkring, att även alkoholism berättigade till förtidspension när samhällets rehabiliterande resurser uttömts.

Utskottet hemställde

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1198 hos regeringen begärde åtgärder i syfte att förbättra möjligheterna till förtidspension vid alkoholism.

Reservation hade avgivits av herrar Ringaby (m) och Fridolfsson (m) vilka ansett att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1198.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Magnusson i Nennesholm (c) och Hyltander (fp), fröken Pehrsson (c) samt herr Andersson i Nybro (c).

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8 behandlar frågan om förtidspension vid alkoholism. Motionsledes har frågan aktualiserats av herr Gadd och herr Alsén.

De alkoholskadade är en mycket stor grupp i samhället – det rör sig om flera tiotusental människor – och antalet stiger snabbt. I utskottet är vi helt överens om att dessa människor befinner sig i en mycket tragisk situation. Vi är också medvetna om att alkoholismens verkningar inte bara drabbar de alkoholskadade – män och kvinnor i olika åldrar – utan direkt och indirekt hundratusentals anhöriga till dessa.

Vad som skiljer utskottsmajoriteten och oss reservanter åt är frågan om hur man bäst hjälper de alkoholskadade. Blir dessa människor bäst hjälpta genom att de erhåller förtidspension, eller kommer samhället dessa människor bäst till hjälp genom att intensifiera rehabiliteringsmöjligheterna? Det är det frågan gäller. Jag är medveten om att man kan ha olika uppfattningar på den här punkten, och jag är helt övertygad om att här i riksdagen finns det i de olika partierna förespråkare för

båda dessa hjälpformer – förtidspension respektive rehabilitering.

Naturligtvis är jag införstådd med att det inte är möjligt att införa ett alkoholfritt samhälle. En sådan förhoppning vore en utopi. Eftersom alkoholen fortsättningsvis kommer att finnas att köpa i vårt samhälle och många, många människor genom den verklighetsflykt som alkoholen ger kommer i en sådan beroendeställning till detta gift att man inte längre är herre över sin situation, måste vi som ansvarsfulla politiker seriöst behandla frågan och komma med förslag till hjälp. Ett primitivt samhälle kan acceptera att folk dricker sig sönder och samman. Men ett avancerat välfärdssamhälle av vår typ med ambitioner för solidaritet och ömsesidigt bistånd kan icke i längden inta en passiv inställning till destruktiva rubbningar hos medborgarna.

I öppen vård går många människor, för att inte säga stora skaror, sjuk-skrivna på grund av alkoholmissbruk. Många går under i denna ofärdiga välfärd. Majoriteten av dessa kan icke av egen kraft medverka till någon form av realistiska rehabiliteringsåtgärder. För dem står valet icke mellan frivillig eller tvångsvis initierad vård utan alternativen är en konstruktiv vårdskyldighet eller ingen vård alls.

Professor Nils Bejerot har i olika artiklar behandlat de alkoholskadades vårdssituation. I en artikel betitlad "Frivillighet och tvång i behandlingen av alkoholister och narkomaner" säger han följande:

"Det senaste decenniet har vi till leda fått höra att frivillighet och motivation är en förutsättning för goda värdeffekter --- med tvång kommer man ingen vart" etc. Under tiden har otaliga unga alkoholister och narkomaner fått gå till botten därför att de inte varit "behandlings-motiverade". Professor Bejerot fortsätter: "Vi får inte glömma att det finns en primitiv mytbildning kring tvångets välsignelser. Tvånget i sig kan aldrig garantera någon framgång i behandlingsarbetet: Om man har en alkoholist tvångsomhändertagen en vecka eller ett år påverkar inte nämnvärt drogbehåret. Tvånget är i dessa sammanhang en nödvändighet men inte tillräcklig förutsättning. För att det yttre tvånget skall bli konstruktivt måste det sättas in på ett sådant sätt att det varaktigt balanserar det inre tvånget, drogbehåret. Den drogberoende är i själva verket den ofriaste av alla, bunden till händer och fötter av sitt imperativa drogbehåret och styrd av driftsimpulserna."

Jag vill, herr talman, slå fast att vi reserverar, herr Ringaby och undertecknad, icke är emot förtidspensionering av svårt alkoholskadade personer. Det är många gånger den enda möjligheten för att vederbörande skall överleva. Jag vill ha sagt detta, så att icke någon skall kunna påstå att vi är emot all förtidspensionering. I rent hopplösa fall är en förtidspensionering motiverad. Men finns det hopplösa fall? Ja, det gör det. Men, herr talman, det finns också många s. k. hopplösa fall som av en eller annan anledning återkommit till livet helt botade.

Därför föreligger det en stor fara vid en utvidgning av möjligheterna till förtidspensionering. Vid en utökning i enlighet med utskottets förslag är, som vi ser det, risken mycket stor att även andra än de rent hopplösa

Onsdagen den
12 november 1975

*Förtidspension vid
alkoholism*

fallen tvingas finna sig i ödet att bli förtidspensionerade alkoholister och hänvisade till fortsatt elände. En vid förtidspensionering är värre än vårdtvång i någon form. Vård syftar till rehabilitering och är enligt vårt förmenande bättre än förtidspension. En förtidspensionering av en alkoholskadad är ett mycket allvarligare ingrepp i den människans liv än ett eventuellt omhändertagande för vård.

Jag tycker, herr talman, att den vidgade förtidspensioneringen icke löser detta svåra problem. Det är en omväg för att komma ifrån den enskilda människans elände. Är man inte ute på djupa, mörka och farliga vatten genom att betala pengar i form av förtidspension i stället för att ge vederbörande vård?

Det är förvisso, herr talman, inte mycket som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna åt. Skillnaden ligger i synsättet – en vidgad möjlighet till förtidspensionering av alkoholister, som utskottsmajoriteten förespråkar, eller ett bibehållande av den restriktivare förtidspensioneringsmöjligheten men med en intensifierad rehabilitering av den alkoholskadade, som vi reservanter förespråkar. Det är skillnaden.

Att dessa skaror av människor, som lider svårt i sitt elände, behöver samhällets hjälp och stöd är vi alla överens om. Herr Ringaby och jag finner det angeläget att rehabiliteringen så långt som möjligt effektiviseras och förbättras. Därför har vi intagit denna ståndpunkt. Vi är övertygade om att den ger den bästa hjälpen för de alkoholskadade och inte minst för de unga som är på väg att bli alkoholister.

Jag vill med detta yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr Ringaby (m).

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Alkoholen och dess användning är sedan gammalt en mycket kontroversiell fråga. Att frågan är både brännbar och svärgeomtränglig bestyrks inte minst av det faktum att alkoholpolitiska utredningen höll på i så många år innan den kunde överlämna sitt betänkande.

Alkoholismen är ett allvarligt problem. Kammarrens ledamöter har väl inte undgått att skakas av den larmrapport som en forskargrupp från Göteborg i dagarna levererat. Forskargruppen talar om grav alkoholism hos kvinnor som orsak till medfödda skador hos barn såsom missbildningar och mentala skador, skolsvårigheter osv.

Min personliga åsikt i denna fråga är att en intensiv informationskampanj nu är mer angelägen än någonsin, inte minst i våra skolor. Och sedan måste den naturligtvis få sin naturliga fortsättning om inte alkoholismen skall bli ett av våra största folksjukdomsproblem.

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8 skall väl i och för sig inte ge upphov till en diskussion om alkoholpolitiken i hela dess vidd. Betänkandet gäller ju om alkoholism är sjukdom och om rätt till sjukbidrag eller förtidspension kan föreligga.

De flesta forskarauktoriteter som arbetar med det här problemet menar att det är korrekt att tala om alkoholism som sjukdom. En del forskare föredrar att definiera den som inte en utan två sjukdomar; dels psykiska störningar, dels förfall. Även en lekman förstår detta, och påtagliga bevis har vi mött i det verkliga livet.

Vi vet också att det oftast är fråga om djupt olyckliga människor som har svårt att komma ifrån beroendet av alkohol. Här har samhället den absoluta skyldigheten att hjälpa till med rehabilitering och med stödjande åtgärder. Detta skall fortfarande vara den grundläggande tanken i verksamheten för att hjälpa de alkoholsjuka till ett normalt liv i arbete. Men när alla dessa möjligheter är uttömda, då säger t. o. m. reservanterna att förtidspension är motiverad i rent hopplösa fall. Det sade herr Fridolfsson alldeles nyss. Vi säger att när alla dessa möjligheter är uttömda, när pensionsdelegationerna inte ser någon chans att placera vederbörande, då skall de också ha möjlighet att ge sjukbidrag eller förtidspension. Det är det som utskottet vill.

Det kommer inte att bli några vidöppna slussar om någon händelsevis skulle tro det. Delegationerna känner sitt ansvar även i fortsättningen.

När det gäller reservationens skrivning har utskottet givetvis inte något emot att reservanterna säger att det är angeläget att rehabiliteringen så långt det är möjligt effektiviseras och förbättras. Det har vi absolut ingenting emot, tvärtom är det vad vi har gemensamt. Frågan är ändock hur det skall gå till. I reservationen talas det om tvångsförfarande på ett långt tidigare stadium. Det är vad moderaterna talar om i det här stycket. Här ställer sig utskottsmajoriteten helt tvivlande. Utredningar på området har kommit till motsatt uppfattning, nämligen att tvång många gånger i stället försvårar en anpassning. Jag vill också fråga: Var slutar egentligen respekten för en annan människas integritet enligt moderaterna? Det finns liksom ingen gräns dragen här.

Slutsatsen i reservationen – då gäller det naturligtvis effektiviseringen av rehabiliteringen – är denna: "I avvaktan härpå måste det enligt reservanternas mening från socialpolitisk synpunkt anses olämpligt att vidga möjligheterna för alkoholskadade att erhålla förtidspension." Jag skulle vilja säga att det finns ingen pensionsdelegation som inte efter en sådan slutsats frågar sig: Vad skall vi då göra åt denna människa som på detta sätt faller igenom vårt sociala skyddsnät? De arbetsvårdande möjligheterna är helt uttömda. Länsarbetsnämnden har ingen möjlighet att skaffa ett sådant arbete åt vederbörande som denne klarar. Han eller hon är helt utslagen. Utskottet vill bara med sitt betänkande lämna delegationerna möjlighet att ge den alkoholskadade den lilla ekonomiska trygghet som ändå sjukbidrag eller förtidspension utgör. I många fall har de alkoholskadade låg ATP-pöäng, så bidraget blir kanske i huvudsak folkpensionen.

Ja, vad innebär då moderaternas svar när pensionsdelegationerna frågar oss om detta, och vad innebär moderaternas svar i detta fall till de alkoholskadade? Ja, ni får väl lov att säga: Gack hem och lev utan pengar

Onsdagen den
12 november 1975

*Förtidspension vid
alkoholism*

tills rehabiliteringsmöjligheterna effektiviserats och förbättrats. Om det blir besvärligt får ni väl gå till socialvården, säger moderaterna. Det är kontentan av reservationen.

I övrigt vill jag hänvisa till remissyttrandena. De är skrivna av folk som sysslar med dessa problem och verkligen vet vad de talar om. Dessa yttranden innehåller egentligen allt vi behöver veta i den här frågan. Det gäller såväl riks försäkringsverkets yttrande som försäkringskassaförbundets och försäkringskassornas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr FRIDOLFFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för att herr Augustsson underströk att även reservanterna är medvetna om behovet av förtidspensionering i vissa fall. Vi anser att förtidspensioneringar måste förekomma.

Den nuvarande ramen för förtidspensionering ger ju också denna möjlighet. Försäkringsdomstolen skriver följande i sitt yttrande: Domstolen framhåller "att bedömningen för denna grupp sker på samma sätt som för försäkrade, vilka söker pension på grund av somatiska och psykiska sjukdomar i övrigt". I ett yttrande från riks försäkringsverket relateras sex fall om förtidspension. Samtliga fall erhöll förtidspension. Möjligheten finns alltså.

Herr Augustsson frågar: Var slutar moderaternas respekt för den enskilda människan? Jag svarar – den slutar aldrig. Vi respekterar den enskilda människan även i hennes djupaste förnedring. Vårt svar på de ställda frågorna är hjälp till den enskilde. Att förpassa de svårt sjuka människorna, som kanske har en möjlighet att rehabiliteras till ett samhällsnyttigt liv, in bland de förtidspensionerades skara, måste för den alkoholskadade upplevas som minst lika hårt och svårt som att på ett eller annat sätt komma under vårdinstitutionernas hjälp.

Vi har hjärta för dessa människor i lika hög grad som utskottsmajoriteten. Vi vill hjälpa dem så långt som möjligt utan att behöva gå så drastiskt fram som en förtidspensionering innebär. Vi för icke ett cyniskt resonemang. Vi finner det angeläget att dessa olyckliga människor får all hjälp som tänkas kan. Det är bättre att de får vård än förtidspension. Men kan de inte klara sig, då skall de förtidspensioneras.

Herr AUGUSTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag betvivlar inte alls herr Fridolfssons goda hjärta i och för sig, men det har fått ett underligt uttryck i denna reservation.

I min delegation nere i Östergötland ville man veta hur långt den här frågan hade avancerat. Jag svarade att utskottet nu har haft frågan till behandling och att utskottsmajoriteten tillstyrker motionen. Till det sade en psykiater – som för resten står herr Fridolfsson mycket nära partimässigt: Men detta är väl ingen politisk fråga utan ni kan väl komma överens över hela linjen. Tyvärr, sade jag, var det inte möjligt, utan det blev en moderat reservation. Läkaren vände sig om och undrade

vem han närmast skulle tala med om detta problem, för enligt hans mening fick reservationen inte vinna. Detta anser alltså en läkare, som i sitt jobb sysslar med detta problem och kan bedöma det och som inte i likhet med herr Fridolfsson hävdar att förtidspension redan nu i vissa fall kan beviljas. Det är inget problem, tycks herr Fridolfsson mena.

Men det är ju pensionsdelegationerna ute i landet som har upplevt detta problem som besvärande därför att de, med hänsyn till domar som har meddelats i besvärsmål, inte kan bevilja pension i den utsträckning som delegationerna anser vara nödvändigt. Och de är inte ensamma om sin uppfattning. T. o. m. riksförsäkringsverket och försäkringskasseförbundet delar denna uppfattning.

Jag tror inte det finns någon pensionsdelegation i detta land som skulle vilja skriva under den reservation som moderaterna här har presterat – oavsett vilken partifärg delegationernas ledamöter har.

Herr FRIDOLFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill för herr Augustsson och för kammarens ärade ledamöter i övrigt läsa upp vad vi har skrivit i slutklämmen till vår reservation. Hela reservationen är f. ö. uppbyggd på rehabiliteringstanken. Det genomgående temat är rehabilitering av de alkoholskadade så långt det är möjligt. Vi slutar med följande ord:

”Utskottet finner det inte minst med hänsyn till unga alkoholskadade angeläget att rehabiliteringen så långt det är möjligt effektiviseras och förbättras.”

Man kan ju inte tolka denna skrivning som något negativt och påstå att vi tar lätt på denna fråga. Det gör vi inte, utan vi finner det ytterst angeläget att se till att man ordnar rehabilitering på sådant sätt att man – särskilt med hänsyn till de unga alkoholskadade – skall kunna klara den mycket stora grupp som är i riskzonen. Det är den man främst får tänka på i detta sammanhang.

Herr AUGUSTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan tala om för herr Fridolfsson att vad som står i reservationen har jag förstått. Jag misstolkar ingenting. Jag säger att det pensionsdelegationerna vill ha är större möjlighet att ge vissa människor förtidspension. Det har ni sagt nej till i reservationen. Det är kalla fakta och det är vad vi har att ta ställning till. Det har jag gjort. Oavsett om herr Fridolfssons hjärta blöder aldrig så mycket får vi ta hänsyn till vad som står skrivet – och det är ett bleklagt nej till pensionsdelegationernas önskemål.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Den skenbart hårda motsatsställningen mellan utskottsmajoritet och reservanter i denna fråga måste rimligen bero på att majoriteten och reservanterna delvis inte talar om samma sak.

Reservanterna har uppenbarligen uppfattat motionen och utskottsför-

Onsdagen den
12 november 1975

*Förtidspension vid
alkoholism*

slaget som ett förslag att sätta pengar – förtidspension – i stället för vård och rehabilitering, som ett hot om att samhället skulle på ett lättvindigt sätt köpa sig fritt från sitt vård- och rehabiliteringsansvar genom att slänga åt olyckliga människor litet pengar i form av förtidspension. Om förslaget hade varit sådant tror jag att utskottet enhälligt gått på reservanternas linje. Jag är helt övertygad om att varken motionärerna eller utskottsmajoriteten skulle vilja medverka till ett sådant system.

Låt mig nämna, herr talman, att jag själv i januari månad var i färd med att skriva en motion av samma innebörd som den nu föreliggande. Av olika praktiska orsaker kom den inte att bli väckt, och jag var därför glad att förslaget kom från annat håll. Det har en långt mindre räckvidd än den reservanterna uppenbarligen har utgått från, och förslaget är knutet till en alldeles bestämd händelse.

Till för ett par år sedan tillämpades en praxis som långsamt hade vuxit fram – att svår alkoholism i och för sig fick gälla som grund för förtidspension. Sedan började det plötsligt komma avslag på sådana framställningar, därför att försäkringskassor och pensionsdelegationer hade kommit underfund med att den tolkningen var för vid i förhållande till den faktiska författningstexten. Det visade sig också, när det kom under försäkringsdomstolens prövning, att det förhöll sig så.

Om man vill återgå till den något generösare praxis som gällde till för ett par år sedan krävs alltså en författningsändring, och jag har uppfattat motionärernas förslag så att det är den ändringen de önskar – och den önskar även jag.

Det finns, herr talman, såvitt jag kan förstå inte någon motsättning mellan pension och rehabilitering. Här har talats om de s. k. hopplösa fallen och om att pensionen endast tillgrips när alla andra vägar har prövats. Ja, det är riktigt att den tillgrips, när så ske kan, som en yttersta utväg, men det är verkligen inte många genom årens lopp som har fått den formen av försörjning. Men man skall också ha klart för sig att pension eller någon annan form av ordnad försörjning ibland kan vara en förutsättning för att rehabilitering skall ha någon utsikt till framgång. Det är inte så att vi, när vi behandlar en alkoholskadad, antingen råkar ut för det totala misslyckandet, dvs. människan går snabbt och brutalt under, eller når den totala framgången, att – för att använda reservanternas egna ord – vederbörande återförs till ett nyktert liv. Båda de utgångarna är faktiskt relativt sällsynta. Mycket vanligare är att genom vård och rehabiliteringsinsatser människan kan hållas inte vid ett normalt liv, som vi andra ser det, men vid ett någorlunda hyggligt liv och bl. a. i mycket stor utsträckning försörja sig själv.

En alkoholist är inte en person som super sig redlöst berusad dag efter dag, år efter år. Gör han det dör han som regel inom några månader. Den vanliga typen är den som då och då har en s. k. period och däremellan har längre eller kortare perioder av nykterhet och en viss hälsa. Under den tiden är dessa personer normalt självförsörjande. Om man tittar på sjukpenningklassplaceringarna skall man se att de som vi kallar kroniska

alkoholister i mycket stor utsträckning har en sjukpenning som motsvarar ungefär hälften av maximum. Det är vad det blir när man är i stånd att arbeta kanske halva, kanske två tredjedelar av året. Detta gäller de allra flesta.

Vi har i vård i dag i Sverige, i olika former, någonting mellan 60 000 och 70 000 alkoholskadade. Majoriteten av dem – 50 000 – vårdas i kommunala alkoholpolikliniker. Det är långtifrån tillräckligt. Seriösa beräkningar tyder på att det finns kanske fem gånger så många som är så pass illa ute i alkoholproblem att de skulle behöva vård. Men det är i alla fall en försvinnande liten del av de närmare 70 000 för vilka det någonsin blir aktuellt med förtidspensionering.

Det är viktigt att lägga märke till att pensioneringen över huvud taget rent tekniskt och praktiskt aldrig kan bli ett alternativ till vården. Det krävs nämligen för att få pension ett läkarintyg, och ett läkarintyg för pension skrivs inte utan att personen i fråga går under vård och behandling och utan att man har prövat alla utvägar. Det är ingen risk att öppna denna lilla möjlighet.

Jag sade förut också att pensionen eller annan någorlunda ordnad försörjning ibland är en förutsättning för rehabilitering eller för vård. Det är inte lätt att vara alkoholskadad. Det är enkelt att säga, som många gör, att det bara är en fråga om vilja. Vill någon hålla sig nykter, så kan han det. Jag skulle vilja säga att det är riktigt på sätt och vis. Det är en fråga om vilja – det är bara det att den viljeprestation som krävs i dessa fall är många gånger större än vad som över huvud taget någon gång i livet krävs av oss andra. Det gäller en utomordentlig viljeprestation. Träffar ni en svårt alkoholiserad person, som sedan någon tid – särskilt om det är en längre tid – är nykter, så lyft på hatten och buga, för där går en människa som verkligen gjort en viljeprestation som de flesta av oss aldrig avkrävs.

Det är alltså svårt. Man klarar inte den prestationen utan hjälp. Vi försöker ge hjälp. Jag håller med reservanterna – och säkerligen också utskottsmajoriteten, ty vi har samma uppfattning om detta – att våra resurser alltså är för knappa. Men vi försöker alltså ge hjälp, och icke sällan är det ett inslag i hjälpen att åtminstone någorlunda lösa den vårdbehövandes ekonomiska problem. Tyvärr är de flesta alkoholskadade ensamstående eller har blivit det. Familjerna har upplösts. Alkoholisthustrur har givit upp efter kanske 15, 20 eller 25 år, och det kan vi verkligen förstå. Men det finns faktiskt också sådana som går i vård på kliniker och på andra ställen och som har familj och försörjningsplikt. De har självfallet väldigt mycket bekymmer när de inte kan arbeta. En förutsättning för att över huvud taget kunna tala med de människorna om vård är ju ofta att man på något sätt kan bidra till försörjningen. Annars går det inte. Även i det läget kan ibland – bara ibland – pensionen komma in som en lösning.

Det är, herr talman, ingen risk att förtidspensionen blir ett allmänt utnyttjat medel för försörjning av alkoholskadade, framför allt därför

att de allra flesta alkoholskadade till så stor del försörjer sig själva, att det aldrig kan bli tal om pension för att fylla ut det som fattas. Men jag har en viss erfarenhet av dessa frågor, och jag är alldeles övertygad om att möjligheten till förtidspensionering i vissa fall, när det gäller mycket svåra skador och i andra fall när det gäller att skapa förutsättningar för en framgångsrik rehabilitering och vård, kan vara ett positivt inslag. Vad det gäller är alltså att det inte som nu det skall krävas att alkoholskadorna har gått så långt att det finns klara diagnosticerade fysiska skador, hjärnskador, levercirrhos eller något sådant. Har man det är det redan i dag en pensioneringsgrund. Vad förslaget går ut på är att alkoholismen som sådan, innan grava fysiska skador uppstått, skall kunna betraktas som grund för bedömningen att vederbörande inte har arbets- och försörjningsförmåga och då i stället skall kunna få en pension. Jag tror att jag vågar försäkra att det ligger i sakens natur att detta inte kan bli någon sorts öppen dörr, genom vilken det skulle strömma ut tiotusentals förtidspensionerade människor över landet. Det fungerar bara inte på det sättet.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Karl Bengtsson i Varberg (fp).

Herr FRIDOLFFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Utskottsmajoriteten och vi reser vanter är överens om två saker: om rehabiliteringens värde och om att de alkoholskadade i en viss situation skall ha förtidspension. Vi skiljer oss i fråga om hur vid förtidspensioneringsramen skall vara.

Herr Carlshamre gjorde en personskiss av en alkoholskadad person – och jag tror den är riktig – där han talade om hur svårt de alkoholskadade har det och hur hårt de arbetar för att försöka komma ur sin svåra situation. Han sade att man borde lyfta på hatten för dem som försöker hålla sig nyktra. Jag tycker det är ett riktigt resonemang. Herr Carlshamre framhöll att den alkoholskadade dricker under en viss period för att sedan återgå till ett nyktert leverne. Under den nyktra perioden arbetar han och försörjer sig. Då frågar jag: Skall en sådan person förtidspensioneras? Skall inte vederbörande när han befinner sig i en nedgångsperiod i stället ha sjukpenning? Under den tid då han genom arbete försörjer sig skall han däremot – vilket herr Carlshamre klart slog fast – leva på den ersättning han får från sitt arbete. Jag tycker detta är ett typexempel på hur allvarlig och svår den här frågan är. Förtidspensionering för de alkoholskadade som är i behov av det och som inte kan fungera på något sätt i samhället är någonting helt självklart. Det är dock en stor hjälp för de alkoholskadade om de kan återgå till ett arbete och på så sätt återanpassas i ett normalt samhällsliv.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Fridolfsson nu säger visar igen att vi talar om olika ting.

Herr Fridolfsson beskriver en vanlig alkoholskadad, som har sina perioder när han dricker och där emellan längre eller kortare perioder av arbetsförhet och relativ hälsa. Skall alltså en sådan människa ha pension, frågar herr Fridolfsson. Svaret är: Nej, det skall han inte, vare sig enligt nu gällande regler eller efter den ändring som motionärerna och utskottsmajoriteten föreslår. Han skall inte ha pension, och han kommer heller aldrig att få det.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:8 behandlas frågan om att vidta sådana ändringar i lagen om allmän försäkring att även alkoholism berättigar till förtidspension.

Redan nu gives de möjligheterna för en alkoholskadad person att få förtidspension. Vid den remissbehandling som motionen varit föremål för har det dock framkommit att möjligheterna att ge förtidspension vid alkoholism f. n. är alltför begränsade. Det är just därför som socialförsäkringsutskottets ledamöter, med undantag av moderaternas representanter – vilket framgår av den till utskottsbetänkandet fogade reservationen – varit ense om att hos regeringen begära åtgärder i syfte att förbättra möjligheterna till förtidspension vid alkoholism.

När nu utskottet med vår medverkan föreslår riksdagen att utvidga möjligheterna för alkoholskadade att erhålla förtidspension har centerns representanter i utskottet tillsammans med folkpartiets ledamot fogat ett särskilt yttrande till utskottsbetänkandet. I detsamma vill vi i likhet med utskottet erinra om de möjligheter som försäkringskassa enligt allmänna försäkringslagen har att i vissa fall besluta att pension som tillkommer alkoholmissbrukare skall kunna utbetalas till kommunal myndighet, den pensionsberättigades maka eller annan person att användas till den pensionsberättigades och hans familjs nytta. I detta läge, där vi hoppas att riksdagen skall bifalla utskottets hemställan om en utvidgning av möjligheterna till förtidspension vid alkoholism, anser vi – inte minst med hänsyn till den alkoholskadade – det angeläget att understryka att försäkringskassorna och socialnämnderna bör verka för att dessa möjligheter i lagen också utnyttjas.

Herr Augustsson redogjorde för utskottets ställningstagande, och jag vill helt instämma i hans uttalande. Det är bara på ett enda litet ställe jag skulle vilja sätta ett frågetecken i kanten, nämligen när han sade att alkoholism börjar bli vår stora folksjukdom. Alkoholismen är faktiskt i dag redan vårt största sociala problem, och det är just detta som har gjort att vi från vårt håll enligt har slutit upp på utskottets linje för att skapa större möjligheter, där alla rehabiliteringsresurser är utnyttjade – och det har också utskottet sagt i sitt betänkande – för de alkoholskadade att få förtidspension. Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Innan jag lämnar denna talarstol vill jag ändå uttala min förvåning över det förhållandet att en tidning som Aftonbladet handskas så vårds-

Onsdagen den
12 november 1975

*Förtidspension vid
alkoholism*

löst med sanningen som man gjorde i gårdagens ledarstick, där man skrev följande:

”Centerns och folkpartiets representanter i socialförsäkringsutskottet ställer sig i ett särskilt yttrande kallsinniga till kravet om rätt till förtidspension för svårt alkoholskadade personer.”

Både vi från centern och folkpartiets representant har ju i stället enigt slutit upp bakom utskottet för att vidga möjligheterna att ge alkoholskadade förtidspension, när man inte har lyckats att med andra åtgärder klara deras försörjning. Det är inte utan att jag undrar hur redaktörer läser utskottsbetänkanden. De borde ju kunna läsa innantill, och det kan de säkert. Troligen är det bara politisk illvilja som gör att man författar sådana opus. Jag har svårt att förstå att en tidning som Aftonbladet inte tänker på att dess läsare har rätt att kräva att i tidningen få en riktig, med sanningen överensstämmande information om vad som verkligen händer i den svenska riksdagen.

Med detta yrkar jag, herr talman, än en gång bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Hyltander (fp).

Herr GADD (s):

Herr talman! Hans Alsén och jag har väckt motionen i detta ärende. Vi har observerat en klart hårdare tillämpning av möjligheterna att få förtidspension efter några utslag i försäkringsdomstolen fram till förra året.

Var och en som sysslat något med dessa frågor vet att de resurser som samhället har för att hjälpa människor som har problem med spriten är uttömda. Med den tolkning av lagen som försäkringsdomstolen har gjort skulle påvisbara fysiska skador i hjärnan eller levern vara praktiskt taget de enda förutsättningarna för att få förtidspension. Det har blivit en uppstramning av praxis, och vi har, precis som herr Carlshamre sagt, velat ha en lagtext som ansluter till tidigare tillämpade förhållanden. Det har varit syftet med vår motion.

Vi gläder oss självfallet åt att utskottet så pass enigt tillstyrker vårt förslag, och vi tycker att det är naturligt att utskottet gör det efter en så gott som 100-procentig uppslutning kring vår motion från de remissinstanser som ute på fältet känner till vad saken gäller. Dit räknar jag självfallet Försäkringskassförbundet.

I den reservation som moderaterna herrar Ringaby och Fridolfsson har fogat till utskottets betänkande, och där de säger nej, tycker jag att man spårar någonting annat än det vi har tagit upp, nämligen en helt annan människosyn. Därvidlag delar jag alltså herr Carlshamres uppfattning. Jag vill citera en mening ur moderatreservationen: ”Resurserna för en effektiv rehabilitering av alkoholskadade torde f. n. vara otillräckliga i vårt land, och de åtgärder som vidtas bygger, såvitt utskottet kan bedöma, i alltför hög grad på frivillighet.” Har man kommit till den

inställningen när det gäller dessa gravt utslagna människor, då är det skillnader i människosyn det gäller.

Att det här inte skall bli fråga om något fritt fram till förtidspensionering utan starka skäl vet också var och en som har sysslat med denna verksamhet. Jag vill citera ur socialförsäkringsutskottets skrivning, där man refererar Försäkringskassförbundets yttrande: "Inte ens ett beslut om förtidspension bör i alla fall vara skäl nog att avbryta olika rehabiliteringsåtgärder." Detta står inte på något sätt i motsatsställning till vad jag tidigare framhållit. Den praxis som utvecklar sig över hela vårt land innebär att i samband med att man behandlar dessa frågor tar man, då det är lämpligt, upp möjligheten att föreskriva en observationsperiod under ett eller ett och ett halvt år för att se hur det hela verkar.

Hans Alsén och jag är alltså mycket belättna med denna behandling, och vi har velat göra den här markeringen för att inga som helst vulgärtricks ute i debatten skall bli möjliga i fortsättningen. Detta är ett sätt att hjälpa svårt utslagna människor, och det är glädjande att mittenpartierna – man kan ju förstå den politiska bakgrunden – i realiteten slutit upp bakom utskottets förslag. Det är också glädjande att det i kammaren är åtminstone en moderat, Nils Carlshamre, som inte vill vantolka vad saken gäller.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Alsén (s).

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Herr Gadd säger att motionärernas syfte är att hjälpa de människor som har problem med spriten. Jag är helt förvissad om att det är motionärernas syfte, och jag respekterar det syftet – jag tycker det är korrekt.

Men även vi som avgivit reservationen vill hjälpa. Jag reagerar mot det här talet som herr Gadd för att vi skulle ha en annan människosyn. Det är glädjande nog bara herr Gadd som under denna debatt påstått något sådant.

Vi reser vanter ser lika allvarligt på frågan som herr Gadd och andra i kammaren, men vi sätter *vården* främst. En vidare eller mera begränsad förtidspensionering, det är det vi debatterar.

Jag skulle alltså önska att herr Gadd noterar vårt stora intresse och med vilket allvar vi tar på den här frågan.

Till herr Magnusson i Nennesholm vill jag, herr talman, säga några tröstande ord. Herr Magnusson var förvånad över Aftonbladets skrivelser. Det är ju så att när man är politiker får man tåla en hel del – det kanske herr Magnusson också har fått lära sig genom åren.

I Expressen i dag – för att ta den andra aftontidningen här i Stockholm – skriver man, efter att ha redovisat den syn som majoriteten inom socialförsäkringsutskottet har, att vi moderater finner denna förtidspensionering vara något absolut galet: "Då kommer de bara att supa ännu

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

värre för att få förtidspension, säger moderaterna Filip Fridolfsson och Per-Eric Ringaby." Det var litet värre det, herr Magnusson, än vad man skrev om er i Aftonbladet.

Vi har aldrig hävdat något sådant och skulle aldrig kunna tänka oss att föra fram en så rå synpunkt. Vi menar från början till slut: I första hand vård åt de behövande som har det svårt på grund av spriten och i sista hand förtidspensionering.

Det är en mänsklig och varm människosyn, herr Gadd.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Fridolfsson att jag uttalade min förvåning över att en tidning som Aftonbladet ville till sina läsare sprida en helt osann uppgift om hur två partiets representanter i utskottet har ställt sig i en specifik fråga. Att Expressen skulle vara annorlunda har jag inte någon enda gång tänkt mig. Den känner vi alldeles för väl.

Herr GADD (s):

Herr talman! Det gäller de människor vilkas problem den svenska vårdapparaten i årtal – ja, kanske under årtionden – försökt komma till rätta med men icke lyckats. Även vård kan bli av sådan natur att det är att plåga människor. Det måste man dock känna till innan man tar ställning i den här frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ringaby och Fridolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 21 Föredrogs

Socialutskottets betänkanden

1975/76:12 med anledning av motion om omhändertagande och förverkande av berusningsmedel m. m. i vissa fall

1975/76:13 med anledning av motion om stöd till enskild verksamhet på vård- och utbildningsområdena, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 22 Trafiksäkerhets- och körkortsfrågor, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1975/76:3 med anledning av motioner angående trafiksäkerhet och trafikföreskrifter samt körkortsfrågor.

I detta betänkande behandlades motionerna
1975:53 av herr Henmark (fp).

- 1975:115 av herr Håkansson i Trelleborg m. fl. (s),
 1975:166 av herr Alftin m. fl. (s),
 1975:216 av herrar Wachtmeister i Staffanstorp (m) och Nyhage (m),
 1975:271 av herr Gustavsson i Ängelholm m. fl. (s),
 1975:366 av herr Bengtsson i Landskrona (s),
 1975:370 av fru Ekelund (c),
 1975:373 av fru Landberg m. fl. (s),
 1975:377 av herr Winberg (m) och fru Lindquist (m),
 1975:556 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c),
 1975:558 av herr Bengtsson i Landskrona (s),
 1975:559 av herr Bladh m. fl. (s),
 1975:568 av fru Göthberg (c) och fröken Rogestam (c),
 1975:576 av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Nisser (m),
 1975:580 av fru Olsson i Helsingborg m. fl. (c),
 1975:581 av fru Oskarsson (c) och fru Tillander (c),
 1975:586 av herrar Strömberg i Botkyrka (fp) och Jonsson i Alingsås (fp),
 1975:843 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Börjesson i Falköping (c),
 1975:848 av herrar Jonsson i Alingsås (fp) och Strömberg i Botkyrka (fp),
 1975:861 av fru Sundberg (m) och fru Jacobsson (m),
 1975:866 av fru Wiklund m. fl. (c),
 1975:867 av herr Åkerlind (m), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde att generella hastighetsbegränsningar på vägar utanför tätorter skulle omvandlas till rekommenderade farter,
 1975:1440 av herr Börjesson i Falköping (c),
 1975:1443 av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Carlström (fp),
 1975:1445 av herr Fransson m. fl. (c),
 1975:1446 av herr Fransson m. fl. (c),
 1975:1449 av herr Glinnér (c),
 1975:1458 av herrar Hyltander (fp) och Enlund (fp),
 1975:1462 av herr Jonsson i Alingsås (fp),
 1975:1470 av herr Komstedt (m), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde sådan ändring av gällande bestämmelser att länsstyrelsen fick bevilja anstånd med inbetalning av överlastavgift under den tid som ärendet prövades i högre instans,
 1975:1479 av fru Mogård (m),
 1975:1483 av fru Nilsson i Kristianstad (c) och fröken Pehrsson (c),
 1975:1491 av herrar Nyhage m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen skulle 1. besluta att innehavare av AB-körkort erhöll behörighet att föra s. k. minibuss samt därest yrkandet under 1 ej bifölls, 2. besluta att dispens medgavs i enlighet med vad som framgick av motionen,
 1975:1496 av herrar Romanus (fp) och Ahlmark (fp),
 1975:1505 av fru Thunvall (s) och fru Andersson i Kumla (s),

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

1975:1506 av fru Thunvall (s) och fru Bergander (s) samt
1975:1513 av herr Åkerlind (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle
 - a. avslå motionerna 1975:115, 1975:558, 1975:559 och 1975:1446,
 - b. avslå motionen 1975:166,
2. att motionerna
 - a. 1975:556,
 - b. 1975:866 inte föranledde någon riksdagens särskilda åtgärd.
3. att riksdagen skulle
 - a. avslå motionen 1975:1491,
 - b. avslå motionen 1975:53,
 - c. avslå motionerna 1975:216 och 1975:271,
 - d. avslå motionen 1975:1445,
 - e. avslå motionen 1975:1458,
4. att motionerna
 - a. 1975:370,
 - b. 1975:568 och 1975:1479 inte föranledde någon riksdagens särskilda åtgärd.
5. att riksdagen skulle
 - a. avslå motionen 1975:377,
 - b. avslå motionen 1975:1440,
 - c. avslå motionerna 1975:576 och 1975:1483,
 - d. avslå motionerna 1975:586, 1975:1462, 1975:1496 och 1975:1506,
 - e. avslå motionerna 1975:580, 1975:843, 1975:1443 och 1975:1505,
 - f. avslå motionen 1975:581,
6. att motionerna 1975:848 och 1975:867 inte föranledde någon riksdagens särskilda åtgärd.
7. att riksdagen skulle
 - a. avslå motionen 1975:861,
 - b. avslå motionen 1975:1513,
 - c. avslå motionerna 1975:373 och 1975:1449,
 - d. avslå motionen 1975:366,
 - e. avslå motionen 1975:1470.

Reservation hade avgivits beträffande behörighet att föra s. k. minibuss m. m. av herrar Lothigius (m) och Clarkson (m) som ansett att utskottet under 3 a bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av motionen 1975:1491 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört beträffande behörighet att föra s. k. minibuss m. m.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande förbud för den som ej uppnått körkortsålder att förvärva fordon av herr Lothigius (m),

2. beträffande frågan om ökad trafiksäkerhet för mopedförare samt frågan om reflexbrickor eller lykta för gående av herr Sellgren (fp) och fru Swartz (fp).

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c):

Herr talman! Det är närmare ett 40-tal motioner som behandlas i trafikskottets betänkande 1975/76:3 om förbättrad säkerhet i trafiken. Motionerna omfattar ett brett register av de faktorer som medverkar till att olyckor uppstår. Ökad trafiksäkerhet kräver alltså åtgärder av många olika slag. Flera utredningar arbetar med dessa frågor, både på det nordiska planet och inom Sverige. I Sverige har vi främst den 1973 tillsatta trafiksäkerhetsutredningen, som enligt direktiven bl. a. har att kartlägga olika möjliga trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder av såväl olycksförebyggande som skadeförebyggande natur samt att bedöma effekterna av och kostnaderna för sådana åtgärder. Med hänvisning till det utredningsarbete som sålunda pågår föreslår utskottet att föreliggande motioner antingen skall avslås eller inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under den senaste tioårsperioden omkom ca 13 000 personer i vägtrafiken, och nära en halv miljon människor skadades. Enligt dödsorsaksstatistiken är vägtrafikolyckorna den dominerande dödsorsaken i åldrarna 15–25 år. Samhället åsamkas till följd av trafikolyckor stora förluster, främst i form av produktionsbortfall och sjukvårdskostnader. Enligt en nyligen utförd undersökning beräknas sjukvården av trafikskador kosta samhället omkring 250 miljoner per år. De totala samhällskostnaderna har beräknats till närmare 2 miljarder kronor per år. Till detta kommer de tragedier som drabbar de skadade och anhöriga till dem som omkommer eller skadas. Detta kan inte mätas i pengar. Kraftfulla åtgärder måste givetvis sättas in för att minska olycksfrekvensen. Att andra länder är ännu hårdare drabbade innebär inte att vi får minska våra ansträngningar att få en säkrare trafik. Det är givetvis av största vikt att utredningsarbetet bedrivs så att åtgärder kan vidtas utan onödigt dröjsmål.

Det är inte minst viktigt att barnen skyddas i trafiken. Denna fråga har aktualiserats i riksdagen vid flera tillfällen och återkommer nu i flera motioner. Trafiksäkerhetsutredningen har en särskild arbetsgrupp som speciellt kommer att behandla de problem som berör barnen i trafiken under såväl skoltid som fritid. Statistiken visar att 80 % av trafikolyckorna med barn i skolåldern inträffar under fritiden, 16 % på vägen till eller från skolan och bara 4 % under skoltiden.

Nordiska trafiksäkerhetsrådets rapport Barn i bil belyser barnens placering och olika slag av tillförlitliga barnstolar. Trafiksäkerhetsverket har utfärdat bestämmelser om typgodkännande av "skyddsanordning för barn i bil", som i praktiken gäller bestämmelserna för barnstolar. Trafiksäkerhetsverket har också föreslagit nya bestämmelser om utmärkning av skolskjutsar. Skolskyltar skall ha samma format och färg som de nuvarande, men texten "Skolskjuts" skall utgå och barnsymbolen göras något större. Den väsentligaste nyheten är att skyltarna skall vara försedda

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor.
m. m.*

med blinkande orangefärgat ljus, som tänds då fordonet stannar. Vidare föreslås att 61 § 9 mom. vägtrafikkungörelsen skall ändras så, att förare blir skyldig att hålla särskilt låg hastighet när han nalkas skolskjuts som stannat för passagerares på- eller avstigning.

Det finns anledning hälsa åtgärder av detta slag med tillfredsställelse. Jag betraktar dem som betydelsefulla led i ansträngningarna att öka säkerheten för barnen i trafiken.

I Nordiska trafiksäkerhetsrådets rapport nr 10, som också är under remissbehandling, behandlas fotgångarreflexer. Det är klart dokumenterat att olycksrisken är avsevärt större i mörker än i dagsljus. En omständighet som gör mörkertrafiken farligare än dagsljustrafiken är att siktavståndet förkortas. Det är angeläget att åtgärder vidtas för att minska olycksriskerna. Inte minst gäller detta fotgångarna, som tillhör den trafikantkategori som kanske är allra mest utsatt i mörkertrafiken, men även cyklister m. fl. berörs.

Lyktor och reflexanordningar är effektiva medel att förhindra trafikolyckor. Frågan gäller närmast om det skall vara frivilligt eller obligatoriskt att använda dem. I Nordiska trafiksäkerhetsrådet föreligger inte enighet om rekommendation till lagstiftning om obligatorisk användning av reflexanordning eller lykta.

En arbetsgrupp inom svenska trafiksäkerhetsverket uttalade 1969 att det borde vara ett allmänt trafiksäkerhetskrav att alla trafikantgrupper som under mörker uppehåller sig på körbanor är väl synliga. Arbetsgruppen ansåg sig dock ej vid detta tillfälle böra förorda straffsanktionerad föreskrift med hänsyn till att svårigheter av skilda slag därvid skulle uppstå, bl. a. när det gällde att övervaka tillämpningen av en sådan bestämmelse.

Arbetsgruppen har avgivit ett nytt utlåtande i december 1972. I det nya betänkandet konstateras att skadefrekvensen är väsentligt högre än vid det förra undersökningstillfället och att en föreskrift om skyldighet att bära reflex e. d. kunde väntas ge så stora vinster ur trafiksäkerhets-synpunkt, att det alldeles klart övervägde de betänkligheter som kvarstod.

Det kan finnas skäl för ett obligatorium när det gäller användande av reflexanordningar. Man måste emellertid också vara medveten om de praktiska problem som finns i sammanhanget, och jag är för min del inte beredd att nu ta ställning för ett obligatorium. Jag vill dock starkt understryka vikten av att reflexanordningar används.

För att trafiken skall bli säkrare är det viktigt att en upprustning av vägarna kommer till stånd och att fordonens standard i säkerhetsavseende förbättras. Vägupprustningar som tar sikte på avlägsnande av speciella trafikfallor måste också komma till stånd. Jag vill vidare understryka vikten av en effektiv fordonskontroll.

Vilka förbättringar som än företas i dessa avseenden kvarstår dock kraven på förare och andra trafikanter. Körskickligheten måste förbättras. Därvid är trafikundervisningen i skolorna av stor betydelse. Det bör finnas möjligheter till förstärkningar i det avseendet.

Vi måste också grundligt undersöka vilka möjligheter det finns att förbättra den direkta körkortsutbildningen. I detta sammanhang finns det anledning framhålla betydelsen av att särskilda körkort för motorcykel införs, en fråga som riksdagen inom kort skall ta ställning till. Jag vill också gärna framhålla vikten av fortbildning för motorfordonsförare.

Till detta kommer det grundläggande kravet på hänsyn till medtrafikanter. Det gäller naturligtvis alla, men det är inte minst viktigt att våra barn så tidigt som möjligt blir medvetna om detta.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Trafiksäkerhetsfrågorna engagerar många ledamöter av denna kammare. Varje år har utskottet att behandla en mängd frågor som rör trafiksäkerheten. Ganska många motioner behandlas i det betänkande som nu föreligger. Beträffande åtskilliga av dem hänvisar utskottet till att trafiksäkerhetsutredningen skall jobba med dessa frågor framöver, och vi får hoppas att det arbetet bedrivs så snabbt som det över huvud taget är möjligt. Jag skall inte fördjupa mig i detta utan säga några ord om motionen 1470 som jag väckte i början av detta år.

När riksdagen beslöt att införa överlastavgifterna sade man också ifrån att det skulle finnas en möjlighet att medge eftergift, när särskilda omständigheter förelåg. En del fall har gått ända upp till regeringen. Regeringen har också behandlat dessa fall och i en del fall friat där omständigheterna varit sådana att det funnits anledning att inte påföra någon överlastavgift.

Innan ett ärende som förs ända upp till regeringen hinner behandlas förflyter ganska lång tid. Det vore därför rimligt att begära, som jag gör i motionen, att man avstår från att driva in bötesbeloppet under den tid ärendet behandlas. För den lille, enskilde företagaren är det ganska ofta icke obetydliga summor som han är tvungen att ta fram rätt snabbt och i en del fall inte utan bekymmer. Det vore ett sätt att hjälpa till att lösa dessa problem om man medan fallet ännu behandlas lät bli att låta kronofogden stå och klappa på dörren för att driva in böterna. Bekymren med att plocka fram pengarna skulle företagaren kunna slippa från om han får ett frikännande i högsta instans.

Dessa problem berör naturligtvis inte de många människorna i samhället utan endast ett fåtal, men det är därför inte mindre angeläget att en grupp som är i minoritet behandlas rättvist.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen 1470.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag har liksom herr Håkansson i Rönneberga mediterat litet över detta betänkande, som behandlar inte mindre än 37 motioner på detta stora fält. Det gäller utrustning, utbildning, frågor angående skolskjutsar, frågor angående ändring av vägtrafikkungörelsen och fordonskungörelsen samt säkerhetsanordningar av olika slag – ett mycket

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

brett fält. Dessa 37 motioner är sammanförda i ett betänkande och behandlas på knappt åtta sidor. Jag har räknat ut att det blir ungefär en femtedels sida som ägnas varje framställning. Utskottets yttrande skall då innehålla både vad motionen innebär och vilka författningar som nu gäller. Vidare brukar utskottet gå igenom motionens yrkanden, huruvida de är motiverade eller inte, och slutligen brukar yttrandet mynna ut i en slutledning.

Det är klart att behandlingen av varje motion blir mycket kortfattad; när det gäller vissa motioner har man en känsla av att de inte behandlats alls. I något fall – det gäller frågan huruvida cykel skall vara försedd med lykta – säger utskottet endast att frågan överlämnats till trafiksäkerhetsverket och att det "torde få ankomma på verket att besluta i ämnet, varför motionerna avstyrks." De som motionerade i denna fråga får alltså inte någon som helst uppfattning om hur riksdagen ser på saken. Nu kan givetvis trafiksäkerhetsverket besluta i frågan, men tänk om det beslutet skulle gå tvärsen mot vad riksdagen skulle önska!

Jag tror att det bakom varje motion ligger en opinion ute bland människorna. De som initierat motionen skulle säkerligen vara tacksamma om den finge en något mer djupgående behandling.

Av dessa 37 motioner har 30 avstyrkts, medan de sju övriga föreslås inte föranleda någon åtgärd – vad det nu kan vara för skillnad. Motionärerna bakom de 37 motionerna kommer väl att gå från dagens diskussion med känslan att det arbete de lagt ned på sina motioner för att förmedla en opinion har varit utan något som helst egentligt resultat. Sätillvida kan man säga att det föreligger rättvisa som alla 37 motionerna behandlas på samma sätt, möjligen alltså med det undantaget att sju motioner behandlats något välvilligare, om det nu kan sägas vara fallet då det föreslås att en motion inte skall föranleda någon åtgärd.

Jag är själv "skyldig" till en av dessa motioner. Vad beträffar den motionen föreligger det något underliga förhållandet att yrkandet har tillgodosetts innan utskottet hunnit behandla motionen. Det är inte första gången jag är utsatt för det ödet. För ett par år sedan motionerade jag om avskaffandet av 67-kortet. När jag första gången motionerade i ärendet blev det blankt avslag utan någon egentlig motivering. När jag motionerade ytterligare en gång i ärendet blev motionens syfte tillgodosett inom två månader, och därmed kunde motionen avslås.

I år har jag i motionen 1975:53 föreslagit att nya bilar skall förses med rattlås. Jag har gjort det på grundval av ett som jag tror ganska sakkunnigt yttrande från min hembygd, där man gjort en undersökning som visar att rattlöslösa bilar särskilt ofta är utsatta för biltjuvar. Det har ansetts att om man bara kunde få ordentliga lås på bilarna, så skulle frestelsen att stjäla bilar minska. Detta var tydligen också en motion som kom när tiden var mogen. Motionen lämnades in i januari, och det dröjde inte längre än till fram på vårkanten förrän det kom en bestämelse om att bilar skall vara försedda med lås av godkänd modell. Så långt är allting bra.

Min motion innehåller emellertid två förslag. Det ena är att nya bilar skall vara försedda med rattlås av godkänd modell. Det andra förslaget är att samtliga förare skall vara skyldiga att tillse att, när fordonet lämnas, detsamma är låst och nycklarna urtagna. Om detta skriver utskottet mycket kort:

”Vidare skall enligt 75 § vägtrafikkungörelsen (1972:603) förare av motordrivet fordon vidtaga lämpliga åtgärder för att förhindra att fordonet obehörigen brukas av annan. Denna skyldighet får anses fullgjord om fordonet låsts. Motionärens yrkande i denna del synes därmed i sak redan tillgodosett.”

Jag tror inte att jag har förnekat detta i motionen, utan det är väl just det jag vill ha fram att det skall finnas en skyldighet att låsa bilarna. Så många slarvar härmed. Det kanske kan sägas – om man nu inför ett slags lagparagraf – att det blir väldigt svårt att övervaka att lagen följs och att det innebär ett kraftigt ingrepp i den personliga friheten. Men jag tror ändå att det vore väldigt bra om riksdagen hade gjort ett uttalande att den för sin del anser att detta är väsentligt.

Det skulle innebära en pedagogisk och positiv insats, om riksdagen verkligen talade om att det inte är rätt att ställa en bil olåst ute. En bil som står olåst med nycklarna i utgör en onödig frestelse för dem som är intresserade av ett sådant äventyr som att låna en bil. Det hade varit bra om trafikutskottet även i detta avseende hade givit en liten handledning och ett positivt erkännande åt motionen.

Nu står det att motionen avstyrks. Det kanske måste lyda så. I alla fall tycker man att det när det gäller en motion, som har lämnats in i ett så angeläget ärende och i en så mogen tid att motionens syften tillgodosetts redan innan motionen blivit behandlad av utskottet, skulle finnas någon annan formulering, som åtminstone kunde ge ett litet erkännande åt motionären: ”Det här har du gjort ganska bra. Det var verkligen en sak som kom i tid. Nu är den redan fullgjord.” Men motionen är kort och kärvt avstyrkt, och jag kan givetvis inte tillstyrka den, då den redan är avgjord.

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Varje invånare i vårt land har på något sätt berörts av de tråkigheter som hänger samman med trafikolyckor. Olyckor på trafikområdet har tyvärr blivit så vanliga i vår tillvaro att det numera oftast bara är sådana av speciell karaktär, exempelvis tågolyckor, som tilldrar sig nämnvärt intresse i nyhetsförmedlingen. Förmodade risker och rädsla för händelser, som kanske kan inträffa i en långt avlägsen framtid, verkar i dag på sina håll vara det som är mest givande att uppmärksamma och diskutera. Det som sker i nuet och är en verklighet tycks vara så ointressant att det inte uppmärksammas.

En finkänslig indikationsnål, som visar litet för hög temperatur för kylvattnet vid ett kärnkraftverk, får rubriker som inte på långt när ägnas de nära 1 200 personer som omkommer och de mer än 20 000 som skadas

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor.
m. m.*

i trafiken i Sverige under ett år. För många tycks detta faktum bli föremål för reflexion först när olyckan drabbat någon nära anhörig eller någon i den närmaste bekantskapskretsen.

Kammarledamöter! Tänk om vi kunde få samma tryck från och intresse för opinionsgrupper med paroller såsom "Stoppa trafikdöden" som det finns från och för en del andra sådana grupper. Men verkligheten – 1 200 döda och 20 000 skadade i trafiken – tycks inte vara tillräcklig här. Jag tycker det är synd.

Olyckorna i trafiken är ett stort och allvarligt samhällsproblem. Det har vi alla i trafikutskottet klart för oss, och jag tror, herr talman, att den uppfattningen har varje ledamot av denna kammare. Har någon inte den uppfattningen, borde vederbörande ha den. Trafiken utvecklas snabbt och expansivt. I runda tal 100 000 bilar kommer till ytterligare på våra vägar varje år. Sett per invånare är vi ett av de mest biltäta länderna i världen.

Men trots den ökning av trafiken som har skett har de insatser som gjorts från det allmännas sida och från enskilda och olika organisationer, som med verkligt intresse gripit sig an dessa frågor, kunnat förhindra en ökning av trafikolyckorna. Detta har alltså hänt trots att vi haft allt fler motorfordon i rörelse på våra vägar, att tendensen för olycksantalet är sjunkande. Det kan vi glädja oss åt. Vi ligger bra till statistiskt vad gäller trafikolyckorna, om vi jämför med omvärlden. Sverige torde vara ett av de minst olycksdrabbade länderna i Europa. Men detta får inte vara en tröst, när vi fortfarande har så många olyckor. Det behövs ytterligare åtgärder.

Det har gjorts en lång rad insatser för att komma dit där vi är i dag: en tendens till minskning av olycksantalet. De insatser som gjorts på såväl trafikmiljö och fordon som när det gäller förare och övriga trafikanter har givit sina resultat. Inrättande av trafiksäkerhetsverk, transportforskningsdelegation och väg- och trafikinstitut har haft positiva effekter. Hastighetsbegränsningar, hårdare fordonskrav, årliga fordonskontroller, inskränkningar av trafik med tunga fordon under helger och perioder med stark annan trafikbelastning har säkert hjälpt till att hålla olycksantalet nere. Ny trafiklagstiftning med körkortsreform, bättre förarutbildning och skärpta förarkrav är också steg som tagits på det olycksförebyggande området.

Sedan årsskiftet har vi en lag om användande av säkerhetsbälte i framsätet på personbilarna, och sedan i våras är det ett obligatorium för motocykelförare att använda skyddshjälm. Det här kan vi säga är nya steg som tagits på det skadeförebyggande området. Det är straffsanktionerade tvångsåtgärder för trafikanterna. Men det står redan klart att åtgärderna haft positiva effekter. Det finns inte något ställe i utskottets betänkande där man är mera bestämd i sin uppfattning än när det gäller svaret på en motion som kräver bilbälteslagens omedelbara upphävande. Bilbälteslagen skall vara kvar. Enligt trafiksäkerhetsverkets uppfattning hade olyckorna under året avgjort varit såväl flera som allvarligare, om inte

lagarna om bilbälte och mc-hjälm hade införts.

Tyvärr kan man konstatera att benägenheten att använda bälten har minskat hos förare och passagerare. Det tycks behövas ännu mer information och kanske även kontroller för att få bilisterna att förstå sitt eget bästa.

Informationskampanjer angående vissa slag av olyckor och trafikrisker är ett led i trafiksäkerhetsverkets arbete. 1975 är i trafiksäkerhetsverkets kampanjverksamhet kallat Trafiknykterhetens år. Nästa år, 1976, blir ett speciellt år på temat Barn och trafik. På det sättet läggs informationen upp om olika trafikolyckskomplex. För att dessa kampanjer skall lyckas krävs det självfallet både gensvar och medhjälp från allmänheten. Här vore det plats för entusiastiska och arbetsvilliga opinionsgrupper.

Jämte denna trafiksäkerhetsverkets verksamhet kan man ibland få se reklam och annonser som gör att den som intresserar sig för trafiksäkerheten reagerar. Jag tänker här på tidningen Motor, ett organ för bilism och bilister. Under 1975 – trafiknykterhetens år – har denna tidning, blandat med reportage om trafiksäkra bilar och bilder, krav på mera och trafiksäkra vägar m. m. stora färgglada och säkert attraktiva och säljande annonser om likör, konjak och en whisky som "sitter där den ska" enligt annonserna. Men då vill jag säga en sak: Något som inte sitter bra är såväl alkohol som annonser om alkohol tillsammans med bilar och trafik. Det hör inte ihop. Trafiksäkerhetsverkets mycket mycket berättigade kampanj *mot* alkohol i samband med bilar och bilkörning borde få ett annorlunda komplement i opinionsbildande motortidningar. Men affär är affär, och helhjärtat engagemang *mot* onykterhetsolyckor i trafiken tycks här inte vara affär. Motvinden är sorglig ibland.

För att intensifiera och utreda ytterligare åtgärder rörande trafiksäkerhetsfrågorna har regeringen tillsatt trafiksäkerhetsutredningen. I dess direktiv ligger att utreda och föreslå ytterligare åtgärder för att komma till rätta med trafiksäkerhetsproblemen. De allra flesta krav och synpunkter som framförts i de motioner som väcktes i början på året angående trafiksäkerheten behandlas eller kommer att behandlas av denna utredning. Självfallet bör dessa överväganden och förslag så snart som möjligt komma fram för någon form av beslut. Utredningen har inom sig tillsatt flera arbetsgrupper som bearbetar var och en sitt område, där ytterligare trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder prövas.

De frågor som aktualiserats motionsvägen men redan behandlats inom trafiksäkerhetsutredningen har utskottet förutsatt kommer att redovisas så snart som möjligt och bli föremål för förslag och åtgärder. Motionerna föreslås därför ej föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Det gäller motioner om komplettering av förarutbildning på skilda områden och vidare motioner om skolbarns säkerhet i trafiken.

Flera motioner, som förutom att deras yrkanden i stort sammanfaller också har det gemensamt att de kommer från Skåne, tar upp frågan om inrättande av kommunala trafiknämnder. Man vill ha kommunalt valda

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor.
m. m.*

nämnder som skall behandla ärenden angående trafik och trafiksäkerhet inom kommunen. För att få en fastare kommunal förankring av besluten har förslag härom framlagts i en PM som utarbetats av arbetsgrupper från trafiksäkerhetsverket och Kommunförbundet. Promemorian har remissbehandlats. Det har då visat sig att det inte varit så enkelt att lösa de problem som arbetsgruppen tagit upp. Det har stött på svårigheter.

Det har därefter tillsatts en sakkunnig för att se närmare på dessa frågor. Man vill ha en samordning och överblick av handläggningen av trafikfrågorna inom kommunerna. Det beräknas att de överväganden som den sakkunnige nu gör skall vara klara för redovisning inom 3 å 4 månader. Utskottet vill avvakta det resultatet innan ställning tas. Mot den bakgrunden avstyrks motionerna.

I samband med andra utredningar och undersökningar rörande speciella trafikfrågor prövas redan en stor del av motionskraven. Motorredskapsutredningens betänkande Motorredskap har föreslagit att regler för motorredskaps användande bör utformas i stort sett efter samma riktlinjer som gäller för andra motordrivna fordon. Men frågan om regler för truckar, som framförts i en motion, har inte behandlats av utredningen. Det finns nu en särskild sakkunnig tillsatt för att överväga de problem som förekommer när truckar används. Och i väntan på det förslaget har utskottet avstyrkt motionen.

Vissa motionskrav har redan tillgodosetts såsom bestämmelser om rattlös och stöldskydd å fordon – det var den frågan som herr Henmark nyss tog upp. Detsamma gäller krav på möjlighet för väghållningsmyndighet att vid vägbyggen o. d. tillfälligt få nedsätta hastighetsgränser. Det sistnämnda kom till genom ändring i vägtrafikkungörelsen förra året.

Vad gäller krav på redovisning av resultatet av utvärdering av bestämmelserna om hastighetsbegränsningar pågår en sådan utredning. Utskottet anser att redovisningen snart bör framläggas, och den lär enligt vad trafiksäkerhetsverket meddelar komma under nästa år.

De handikappades problem med parkerings- och anhaltsrestriktioner för trafikanter har tagits upp i en motion. De Handikappades riksförbund har nyligen hos kommunikationsdepartementet aktualiserat en rad frågor angående de handikappades trafikproblem. Frågorna får där sin prövning, och vad gäller parkering i övrigt anser utskottet att det först och främst är en kommunal angelägenhet.

Några andra frågor som åter aktualiserats om våra tvåhjuliga fordon, cykel och moped, gäller lyset på de förstnämnda och hjälmtvång för förare av de sistnämnda. Cykellyset har ju redan tidigare berörts här i debatten. Frågan om lyktor på cyklar och nödvändigheten av att cykeln skall vara utrustad med lykta under både dag och natt har aktualiserats motionsvägen med krav på att bestämmelsen om lykta under dagen ej skall vara obligatorisk. Den frågan har åter varit utsänd på remiss hos ett antal organisationer och myndigheter. Och remissvaren har kommunikationsdepartementet översänt till trafiksäkerhetsverket för vidare handläggning.

Utskottet anser också att trafiksäkerhetsverket efter genomgång av remissvaren kan få avgöra i frågan. Men det kan sägas nu att alla instanser, så när som på en, vill helt hålla fast vid nuvarande bestämmelser. De remissinstanser som denna skrivelse varit utsänd till är rikspolisstyrelsen, statens trafiksäkerhetsverk, transportforskningsdelegationen, Kungl. automobilklubben, Motorförarnas helnykterhetsförbund, Motormännens riksförbund, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, Cykel- och mopedfrämjandet, Riksförbundet Hem och skola, Svenska cykel-fabrikant- och grossistföreningen samt Svenska cykelförbundet.

I de här remissvaren säger bl. a. Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande att de som kritiserat bestämmelsen måste ha otillräcklig kunskap om de ökade risker som de oskyddade trafikanterna utsätts för vid färd under mörker. Så gott som alla remissinstanser har framhållit vikten av att bättre belysningsanordningar utvecklas, och trafiksäkerhetsverket påpekat att det pågår ett utvecklingsarbete för att den svenska marknaden skall kunna förses med cyklar med inbyggda belysningsanordningar, vilka har alla förutsättningar att bli de nuvarande överlägsna vad gäller driftsäkerhet och hållfasthet.

Det är alltså en remissomgång där samtliga svar är helt entydiga. Alla går i samma riktning; den bestämmelse som i dag gäller vill man ha kvar. Det är bara rikspolisstyrelsen som skiljer sig litet från de övriga. Rikspolisstyrelsen vill ha dygnet-runt-lykta men önskar att straffsanktionen slopas.

Vad gäller mopedhjälmarna så har regeringen uppdragit åt trafiksäkerhetsverket att genomföra en informationskampanj för huvudskydd för mopedförarna. Dessutom skall det sättas i gång ett utvecklingsarbete för att få fram lämpliga hjälmar. Det är i dag inte mer än 7 å 8 % av mopedförarna som använder hjälm, så informationskampanjer här torde behövas. Och i avvaktan på resultaten av de redan vidtagna åtgärderna avstyrker utskottet motionerna.

Som en parentes kan nämnas att när bilbälteslagen infördes fanns uppgifter som sade att användandet av bilbältet var i närheten av 50 %. När det gäller mopedhjälmar ligger alltså användandet så lågt som 7 å 8 %.

Många problem liknande de sistnämnda prövas också av Nordiska trafiksäkerhetsrådet. Jag tänker då bl. a. på bestämmelser om reflexer för gångtrafikanter. Om det skall finnas sådana är det önskvärt att vi i Norden får likvärdiga bestämmelser och att vi så långt som möjligt kan gå fram gemensamt. I avvaktan på det avstyrker utskottet de motionerna.

Parkeringsböterna och vem som skall tillgodogöra sig dessa har tagits upp i ett par motioner. Den frågan har aktualiserats av kommunikationsdepartementet i en promemoria som just nu remissbehandlas. Även här anser utskottet att de synpunkter som därmed kommer fram skall avvaktas innan beslut fattas.

Beträffande den fråga som herr Komstedt tog upp vill jag hänvisa till utskottsbetänkandet. Det gällde alltså frågan om en ändring av in-

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

betalningen av överlastavgifter. Länsstyrelserna skulle få bevilja anstånd. Utskottet har förutsatt att tillämpningen av lagstiftningen skall ske på sådant sätt att man tar rimlig hänsyn till den enskildes krav på rätts-säkerhet, men att på det här området införa möjlighet att stoppa verk-ställandet av en myndighets beslut är inte utskottet berett att tillstyrka. Vi är rädda att det kan få vidare följder, exempelvis att man då även kan inhibera verkställighet av beslut i skatteärenden.

Det finns en reservation till utskottsbetänkandet. Den gäller utskottets mening angående behörigheten att lå föra s. k. minibuss. I en motion har krävts att minibussen vad gäller förarkompetens skall jämföras med vanlig personbil. Minibussarna får ta upp till 20 passagerare.

Av trafiksäkerhetsmässiga skäl avstyrker utskottet motionskravet. Ut-skottet anser att AB-kortet och den kompetens detta motsvarar inte är tillräckligt för framförande av buss även om den har epitetet mini. Även om det finns förståelse för att föreningar och sällskap kan ha ekonomiskt utbyte av att själva ordna en buss och ha någon medlem med vanligt körkort sittande på förarplatsen anser vi dock att trafiksäkerhetsaspekten skall väga tyngst. Föraren skall ha busskort.

Herr talman! Det blev ett långt anförande, men lika litet som säkerhet får åsidosättas för pengar, lika litet får tal om säkerhet åsidosättas för tid. Med det ber jag att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Det betonas ofta här i riksdagen hur angeläget det är att vi underlättar för handikappade personer att kunna leva ett så normalt liv som möjligt även med sitt handikapp. Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är med åtgärder i detta syfte, och det återstår förvisso mycket att göra i den vägen.

Maj Pehrsson och jag har i motionen 1975:1483 tagit upp frågan om befrielse för rörelsehindrade från erläggande av parkeringsavgift. Vår hemställan går ut på

1. att regeringen måste verka för att avgiftsbefrielse för rörelsehindrad vid parkering på avgiftsbelagda parkeringsplatser kommer att tillämpas i alla landets kommuner,

2. att sådan avgiftsbefrielse skall bli gällande i hela landet, oberoende av i vilken kommun medgivande därom utfärdats,

3. att expeditionsavgifter i samband med utfärdande av parkeringsdispenser och avgiftsbefrielser icke skall utkrävas.

Utskottet har en mycket kortfattad skrivning om motionen och har dess värre också, som jag ser det, delvis missuppfattat förslagen i motionen.

Utskottet framhåller att motioner i ämnet tidigare avslagits av riks-

dagen och hänvisar till att De handikappades riksförbund nyligen aktualiserat frågor rörande de handikappades parkeringsproblem i en framställning hos kommunikationsdepartementet. Det refererades också här nyss av herr Rosqvist. Utskottet avstyrker motionen och uttalar att frågan om befrielse från avgift vid parkering i första hand torde vara en kommunal angelägenhet.

Enligt vad jag erfarit från den tidskrift som DHR ger ut, februariumret 1975, har denna organisation i sin framställning till kommunikationsdepartementet uppmärksammat frågorna om parkeringstillstånds giltighet i hela landet, oavsett i vilken kommun detta tillstånd är utfärdat och att tillstånd skall vara knutet till person. Vidare har man tagit upp frågan om enhetlig skyltning vid parkeringsplatser för rörelsehindrade och frågan om bötespåföljd för icke rörelsehindrade personer, som utnyttjar parkeringsplatser avsedda för rörelsehindrade. Det är bra att dessa frågor har tagits upp, men jag har vid en genomgång inte kunnat se att de frågor om avgiftsbefrielse som vi motionärer berört i motionen 1483 finns med i den framställningen.

Att frågan om avgiftsbefrielse för rörelsehindrade är en kommunal angelägenhet är alldeles riktigt. Det är emellertid endast ett fåtal kommuner som har gått in för sådan avgiftsbefrielse hittills. Som bekant är det ju inte heller ovanligt att överläggningar i ekonomiska frågor förekommer mellan departement och Kommunförbundet, och man skulle väl kunna tänka sig sådana överläggningar även i detta avseende, överläggningar som skulle utmynna i rekommendation i syfte att få till stånd ett enhetligt förfaringsätt i landets alla kommuner.

Riksgiltigheten för avgiftsbefrielse och den expeditionsavgift som tas ut i samband med utfärdande av parkeringsdispenser och avgiftsbefrielser är däremot icke kommunala angelägenheter. Jag beklagar att utskottsbehandlingen blivit missvisande, men det får givetvis till följd att vi motionärer finner anledning återkomma i ärendet.

Det kan ju tyckas vara obetydliga frågor som vi här tagit upp, men för dem som berörs är det av stort värde att vi så snart som möjligt får en lösning i motionens anda.

Herr talman! Under den gångna sommaren har jag erfarit att man i t. ex. England i detta avseende behandlar sina rörelsehindrade betydligt generösare än vi gör. I England utgår sedan lång tid inte avgift för parkeringstillstånd. Ingen tidsbegränsning gäller för rörelsehindrade vid parkering där parkeringsförbud i övrigt råder. Vidare utgår ingen avgift, och ingen tidsbegränsning gäller på parkeringsplats med parkeringsautomat

Utöver detta har helt nyligen tillkommit ytterligare bestämmelser, bl. a. den att rörelsehindrad kan få parkera sin bil upp till två timmar där det annars råder förbud att stanna.

Det måste vara möjligt att även i vårt land komma fram till generösare regler när det gäller rörelsehindrades möjligheter att utnyttja sina bilar.

Herr talman! Även dessa synpunkter ger oss motionärer anledning

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsförfrågor,
m. m.*

att återkomma. I dag finner jag det tyvärr meningslöst att framställa annat yrkande än utskottets.

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande parkeringsmöjligheter för de handikappade delar fru Nilsson i Kristianstad tydligen den uppfattningen att detta i främsta hand är en kommunal angelägenhet. Fru Nilsson ansåg att kommunikationsdepartementet bör ha överläggningar med Kommunförbundet i denna fråga och att utskottet skulle ta initiativ till en hemställan härom från riksdagens sida. Men vi har förutsatt att en kommunal angelägenhet som denna i första hand bör behandlas inom Kommunförbundet och att sådana kommuner som inte har infört avgiftsbefrielse bör ta ad notam en eventuell rekommendation från Kommunförbundets sida som jag förutsätter blir positiv.

Fru NILSSON i Kristianstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om avgiftsbefrielse är en kommunal angelägenhet, som jag sade i mitt anförande, men för att få till stånd ett enhetligt förfaringsätt över hela landet vore det naturligtvis bra om utskottet hade nämnt något om den möjlighet som här finns. Nu har ju uppmärksamheten riktats på denna fråga och den kanske löser sig i alla fall.

De två andra frågorna som vi berör i motionen är emellertid inte kommunala angelägenheter, men om dem har utskottet inte uttryckt någon mening, vilket jag beklagar. Jag ber att få återkomma till dem.

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan väl vara överens om, fru Nilsson, att Kommunförbundet skall ha möjlighet att sköta sina angelägenheter, innan kommunikationsdepartementet trampar in och tar vederbörande i örat. Jag tror att kommunerna kan klara upp en hel del av de här frågorna inom sitt eget förbund. Och den vägen kan man ju också få till stånd enhetliga bestämmelser.

Vad de andra två frågorna beträffar har vi skrivit i utskottsbetänkandet – och jag har också påpekat det här – att det pågår utvärdering inom kommunikationsdepartementet, efter uppvaktningar från bl. a. De handikappades riksförbund.

Fru NILSSON i Kristianstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Rosqvist, jag vill visst inte att vi skall hålla Kommunförbundet i örat, men det finns möjligheter att tala med instanser utan att behöva göra det.

När det sedan gäller De handikappades riksförbunds hänvändelse till departementet avsåg den andra fråga än den som vi har tagit upp i vår motion. Det är det jag beklagar – att man i utskottet inte har uppmärksammat detta. Men även om De handikappades riksförbund inte har tagit upp dessa frågor, kanske man ändå efter den här diskussionen

i riksdagen beaktar dem i departementet. Det är i varje fall min förhoppning.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 3 avstyrks inte mindre än 37 motioner som berör trafikföreskrifter. Betänkandet är till omfånget mycket tunt. Men innehållet i utskottets motiveringar är i många fall ännu tunnare.

I motionen 1513 har jag begärt att riksdagen skulle besluta om att lagen om skyldighet att använda bilbälte skall upphöra att gälla från närmaste månadsskifte efter riksdagens beslut i frågan. I motionen anför jag bl. a.:

”Argumentet att en hög användningsfrekvens inte kan åstadkommas på frivillig väg är obevisat och därför av ringa värde. Trots sparsam propaganda för användning och trots otympliga och besvärliga konstruktioner var det år 1971 drygt 15 % av bilisterna som använde bälte. År 1973 hade siffran stigit till 31 % i oktober, och ytterligare ett år senare – i oktober 1974 – låg siffran på 35 %. Detta motsäger vad både departementschefen och trafikutskottet ansåg vid förra årets behandling av frågan, nämligen att det inte skulle kunna gå att få en hög användningsfrekvens genom frivillig användning och intensivare propaganda jämsides med bättre konstruktioner.”

Jag säger vidare i motionen:

”En annan fullständigt omänsklig effekt är tanken att folk skulle kunna anses olämpliga att köra bil och mista sitt körkort på grund av att de känner sig inspärrade i ett bilbälte och därmed får någon sorts `cellskräck`. --- En särskilt negativ effekt av bilbälteslagen är att den gäller även vid mycket korta färder inom tätbebyggt samhälle. --- Flera tvingande bestämmelser kan ifrågasättas, men varje nytt ingrepp i den enskildes handlingsfrihet måste vara synnerligen nödvändigt för att accepteras. Lagen om skyldighet att använda bilbälte är inte så pass befogad. Därför bör denna tvångslag snarast avskaffas.”

Det var en del av vad jag skrev i motionen.

Inför lagens införande talades mycket om att vi måste rädda liv. Det sades att en tvingande lagstiftning skulle innebära att man räddade 200–300 liv per år i trafiken. Nu har det inte blivit så. Statistiken för de första nio månaderna i år visar i stället att det är något fler trafikdödade i år än under motsvarande tid förra året. Man frågar sig varför mot bakgrund av de uttalanden som tidigare har gjorts. Däremot har tydligen antalet svårt skadade minskat.

Men för mig är inte det här huvudfrågan, utan det är principen om man skall utsätta människorna för tvång på allt fler områden eller inte. Jag menar att tvång skall användas sparsamt. Det synsättet – att tvång skall användas sparsamt – har också understrukits av flera talare i tidigare debatter här i dag, bl. a. i debatten om pornografin och i debatten om förtidspension. Men när det gäller dessa frågor angående trafiken är man

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor.
m. m.*

förvånansvärt mycket för tvång. Jag är helt övertygad om att propaganda för frivilligt användande av de allt bättre typerna av bälten på litet sikt ger ungefär samma användningsfrekvens som en tvångslagstiftning.

Jag vill också upplysa kammaren om att jag inte i någon annan fråga som jag har tagit upp i motioner under de år jag deltagit i riksdagsarbetet har fått så många sympatityttringar från allmänheten som just i denna. Folk har ringt och skrivit från olika delar av Sverige och tackat för att ändå någon har tagit upp det här. Det visar att det finns ett starkt motstånd mot tvång på detta område, något som man med rätta uppfattar som ett nytt ingrepp i den personliga friheten. Även utskottets ledamöter borde väl ha känt av denna opinion.

Mot den bakgrunden hade jag väntat ett seriösare resonemang från utskottet. Men därav blev intet. Utskottet konstaterar på s. 11 att lagstiftningen om bilhåltestvånget beslutades 1974 och trädde i kraft den 1 januari 1975. Det är allt, och det visste vi ju alla förut. Sedan säger man bara: "Utskottet har ej funnit anledning ompröva lagstiftningen i fråga varför motionen avstyrks." Sedan står det inte mera. Det finns ingen motivering.

Herr talman! Eftersom det inte finns någon reservation till förmälan för den motion som jag har väckt i denna fråga, har jag tyvärr inga tekniska möjligheter att nu yrka bifall till motionen.

I en annan motion som behandlas i betänkandet, motion nr 867, har jag hemställt att riksdagen hos regeringen begär att generella hastighetsbegränsningar på vägar utanför tätorter skall omvandlas till rekommenderade farter. Ett liknande förslag finns i motionen 848 av herrar Jonsson i Alingsås och Strömberg i Botkyrka. Men i den motionen föreslås i första punkten en sådan redovisning av erfarenheterna av den differentierade hastighetsbegränsningen som 1967 års riksdag begärde. Observera att det var 1967 års riksdag.

Utskottet besvarar den första punkten i folkpartimotionen med att den åsyftade redovisningen kan beräknas komma under nästa år. Sedan anser man tydligen att man har besvarat den andra punkten och även min motion med det uttalandet, men jag tycker inte att man har gjort det. Om det skall vara en hastighet på 70, 90 eller 110 km i timmen, eller någon annan hastighet, är ju en sak. Om den hastighetsgränsen sedan skall vara ovillkorlig eller om den skall vara en rekommenderad högsta hastighet, som jag har föreslagit, är en annan fråga. Jag kan därför inte finna att min motion över huvud taget är besvarad.

Den som färdas längs våra vägar måste efter bara några mils färd konstatera att förslaget att hastighetsgränser utanför tätorter skall vara rekommenderade farter är det enda rätta. Såvitt jag känner till har ju också de olika bilistorganisationerna ställt sig bakom det kravet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 867 år 1975.

Herr RÖSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Användningen av säkerhetsbälten är tydligen en käpphäst

för herr Åkerlind. Om jag inte minns fel var herr Åkerlind ensam vid röstningen i riksdagen, eller i varje fall var det väl ytterst få i denna kammare som röstade emot det beslut som riksdagen tog om ett obligatorium när det gällde att använda bilbälte.

Det är utan tvivel på det sättet – trafiksäkerhetsverket kan verifiera de uppgifterna – att bilbälteslagen har bidragit till att rädda liv. Även om herr Åkerlind är emot tvång, har dessa tvångsåtgärder dock räddat liv, och det primära inom trafiksäkerhetsarbetet är ju att rädda liv och lindra skador. Herr Åkerlind hade själv uppgifter på att antalet svårt skadade personer har minskat efter lagens ikraftträdande. Statistiken för i år – det kan jag medge – har inte givit det resultat som vi trodde när lagen infördes, men det anser jag inte betyder att vi tog ett felaktigt beslut vid det tillfället. Benägenheten att använda bältet har minskat något, och vidare har en stor del av de förare som omkommit vid olyckor icke haft bältet på sig. Dessutom har under detta år förekommit några allvarliga tågolyckor och dessa olyckor inräknas också i statistiken. Vi har i år vidare haft osedvanligt många olyckor där de passagerare som skadats suttit i baksätet på bilen. Där har man inte bälte på. Allt detta har bidragit till att statistiken inte ger den rättvisa ått fördelarna av att använda bältet som vi har nämnt tidigare, men får vi ytterligare något eller några år på oss, är jag, herr Åkerlind, övertygad om att vi även med statistik skall kunna bevisa att hundratals liv räddats genom det beslut som vi fattat.

Herr Åkerlind är också emot hastighetsbegränsning och vill i stället ha rekommenderade farter. Men hastighetsbegränsningar på våra vägar är inte någonting som vi har infört bara för att reta bilisterna, herr Åkerlind, utan även hastighetsbegränsningarna är införda för att rädda liv och minska skador. Vi har statistiskt och på flera andra sätt också kunnat konstatera att hastighetsbegränsning har medverkat till att minska trafikolyckornas antal.

Den utredning som herr Åkerlind här kritiserade därför att den inte var färdig – den hade beställts av riksdagen år 1967 – byggde ju, herr Åkerlind, på förutsättningen att man måste ha det statistiska materialet innan man kunde göra utvärderingen. Nu har man materialet tillgängligt och håller på att pröva detta. Det är av den anledningen som utredningen inte blivit färdig, men när denna prövning är klar skall resultatet säkert redovisas.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rosqvist sade att bilbältet räddar liv. Det är han tydligen inte riktigt säker på, eftersom statistiken för i år inte visar att så är fallet, men han är säker på att vi i varje fall får färre skadade. Också jag har sagt att statistiken pekar på att så är förhållandet, men jag har också sagt att huvudsaken för mig är huruvida vi skall ha tvång eller frivillighet på detta område lika väl som vi har frivillighet på många andra områden. Då kan man fråga: Är herr Rosqvist beredd att förorda

Onsdagen den
12 november 1975

Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor.
m. m.

tvång på alla de områden där vi kan lagstifta för att rädda liv eller för att medverka till att personer inte skadas? Är herr Rosqvist beredd att förorda tvångslagstiftning på alla dessa områden, eller på fler områden?

När det gäller hastighetsbegränsningar sade herr Rosqvist att sådana kan rädda liv. Ja, det kan de säkert göra. Kör man 5 km i timmen är risken inte särskilt stor, men kör man 50 km i timmen är risken betydligt större, och kör man 100 km i timmen är den självfallet ännu större, eftersom högre hastigheter kräver snabbare reaktioner och skadorna då blir svårare om det inträffar en olycka. Men när vi nu upplever att kanske 98 eller 99 % av svenska folket inte håller hastighetsbegränsningarna har ju dessa i praktiken ingen betydelse.

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men eftersom herr Åkerlind uttolkade min replik så, att jag inte skulle vara övertygad om att bältet räddar liv, vill jag säga till honom att jag är absolut övertygad om att bilbältet räddar liv.

Vad jag sade var att vi talade om 200–300 liv 1974 och att det kanske inte blir fullt så många. Men, herr Åkerlind, är det 150 eller 175 liv bältena räddar är jag mycket glad; och för vart och ett liv som räddas får man vara glad.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Att döma av den hittillsvarande statistiken är det inte ens ett.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! I de inlägg som här har gjorts, framför allt av utskottets representanter, har jag med tillfredsställelse noterat att enigheten är stor i de här frågorna, och det var den även i utskottet. Jag håller med om att betänkandet är ganska knapphändigt, men det är lättförklarligt med hänvisning till det utredningsarbete som pågår. Här i debatten har representanter för utskottet från olika partier redovisat en samsyn som är mycket intressant. Det betyder emellertid inte att allt är väl beställt som det är i dag, så denna samstämmighet får inte bli någon kudde som vi vilar på och tror att allt är bra.

Även antalet motioner som har väckts i år visar att förhållandena är långt ifrån bra på trafiksäkerhetens område. Som nämnts tidigare har 37 motioner väckts, och bara det vittnar om att vaksamheten och otåligheten är stora och att kraven på nya grepp för bekämpning av trafikolyckorna är starka. Därför får ingen möda heller sparas i samhällets insatser för att minska de lidanden som det motorburna välfärdssamhället för med sig.

Här har redovisats en del statistik – både herr Håkansson i Rönneberga och herr Rosqvist har gjort det – men det skadar inte att ge statistik även från andra utgångspunkter. Under 1974 skadades dagligen 65 män-

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

niskor, varav mer än tre per dag med dödlig utgång. Det betyder att under hela året 22 000 människor totalt var utsatta för allvarligare eller lindrigare skador genom vägtrafikolyckor. Av dessa fick 1 197 sätta livet till. En stor grupp består av oskyddade trafikanter, såsom fotgängare och cyklister. Sammanlagt omkom 386 i den trafikantgruppen.

När man redovisar statistiska uppgifter på det här sättet bör man också komma ihåg att det faktiska antalet olyckor är större, eftersom åtskilliga fall inte kommer in i polisens rapporter. Statistiken säger heller ingenting om de tragedier som drabbar skadelidande och anhöriga.

Mot den här bakgrunden har det vid behandlingen av årets motioner varit närmast smärtsamt att avstyrka så många angelägna förslag. Jag vill bara nämna några av dem.

I motionerna 1462 och 1496 föreslås åtgärder i syfte att minska olyckorna bland mopedförare. Ökat utnyttjande av hjälm liksom förbättrad undervisning, avslutad med utfärdande av någon form av förarbevis, borde i den här delen av trafiksäkerhetsinsatserna kunna vara av betydande värde. Detsamma gäller förslagen om skyldighet för fotgängare att under mörker bära reflexanordning eller lykta. I år har motioner i det ämnet kommit från såväl folkpartiet som centern och socialdemokraterna; det är alltså en betydande bredd på den politiska opinionen i detta avseende. I ett särskilt yttrande har fru Swartz och jag velat ge tyngd åt de här kraven.

Det finns andra angelägna förslag bland motionerna – sådana som behandlar de handikappades problem, rekommenderade fartgränser, vidareutbildning för motorförare osv.

Beträffande handikappades möjligheter att parkera utan avgift på kommunernas avgiftsbelagda parkeringsplatser skulle jag för fru Nilsson i Kristianstad – hon är inte närvarande just nu – vilja tala om att det är möjligt att få igenom sådana beslut i kommunerna. Jag tycker att det förslag som hon väcker tillsammans med en kollega är mycket angeläget men att det vore värdefullt om hon väckte det i sin egen kommun. Vår fullmäktige-grupp i Örnsköldsvik har nämligen i en motion, som berör de handikappades problem bl. a. i trafiken, föreslagit att för handikappade som har vägverkets tillstånd skall parkeringskorten gälla även vid parkering på avgiftsbelagda parkeringsplatser inom kommunen. Fullmäktige där hemma har nyligen beslutat i den riktningen. Detta är en kommunal angelägenhet.

Jag skulle vilja säga något till herr Åkerlind också. Han är lyckligtvis mycket ensam här i riksdagen i sin uppfattning om bilbälteslagen. Det kan räcka med det. Jag hoppas att han blir ännu mera ensam, även ute bland allmänheten, när vi får se nyttan och fördelen med bilbälteslagen.

Att trafikutskottet har behandlat dessa motioner så knapphändigt beror på att vi har en trafiksäkerhetsutredning som arbetar och som tillkommit efter flera års tryck – bl. a. genom motioner i riksdagen – på att program skall utarbetas med sikte på att radikalt minska trafikskadefrekvensen

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

i vårt land. Från organisationer och från trafiksäkerhetsverket har man fört fram samma krav.

Trafiksäkerhetsutredningen har nu arbetat i två år. Dess uppgift är att kartlägga olika möjliga trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder, såväl olycksförebyggande som skadeförebyggande. Arbetet skall enligt direktiven bedrivas skyndsamt och med sikte på att lämna delförslag. Detta är självfallet ett grannliga arbete. Men uppgiften är så pockande angelägen att någon möda inte får sparas när det gäller att snabbt lägga fram delprogram i syfte att lindra det gissel som vägtrafikolyckorna utgör i vårt samhälle.

Redan en samlad bedömning av utredningar och forskningsuppgifter som genomförts inom institutioner, försäkringsbolag m. m. kan ge underlag till ett etappförslag. Även sjukvårdsutredningens nyligen framlagda betänkande Vägtrafikolyckor och sjukvårdskostnader ger värdefulla upplysningar i arbetet. Den redovisning vi väntar från trafiksäkerhetsutredningen bör inte begränsa sig till småändringar här och där, utan den bör mynna ut i ett aktivt program i syfte att radikalt ändra olycksstatistiken. Alldeles särskild vikt bör därvid läggas på alkoholens roll i samband med vägtrafikolyckor.

Herr talman! Efter denna deklaration vill jag yrka bifall till trafikutskottet förslag i betänkandet nr 3.

Herr BLADH (s):

Herr talman! I motionen 559 har vi tagit upp några frågor som rör trafiken på kommunal nivå. Vi anser att man i stället för att ha två nämnder bör ha en och att man på så sätt får ett helt annat och bättre grepp över trafikfrågornas handläggning.

Utskottets talesman har här sagt hur man ser på dessa ting och att de är föremål för behandling. Jag tänker inte upprepa vad han sagt utan hoppas endast att trafikfrågorna kan lösas så som vi här har föreslagit – att man får en nämnd med ett fastare grepp över trafikfrågorna. Kanske kan man då, som också framhölls av herr Rosqvist, i förebyggande syfte åstadkomma trafiksäkrare gator och leder m. m. Allt som kan göras bör göras för att få trafiken så säker som möjligt.

Herr talman! Jag hoppas alltså att när vi får se utredningsförslaget – under första kvartalet 1976, som det står i utskottsbetänkandet – skall vi kunna konstatera att man där tagit hänsyn till de frågor som här förts fram och att vi kan få trafikfrågorna så behandlade att det blir till fromma för samhället och för den enskilde medborgaren.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! I motionen 1491 har jag och några medmotionärer hemställt att riksdagen måtte besluta om behörighet för innehavare av AB-körkort att föra s. k. minibuss, dvs. motorfordon inregistrerat för mellan 9 och 20 passagerare. Därest denna hemställan ej skulle bifallas har vi i andra hand yrkat att dispens skall kunna medges i vissa fall.

Före innevarande år gällde den bestämmelsen att innehavare av AB-

körkort – dvs. körkort för motorcykel, personbil och lätt lastbil – också hade rätt att föra s. k. minibuss. Denna rätt har slopats under återopande av trafiksäkerhetsintressena. Nu krävs alltså körkort för buss också när det gäller denna typ av motorfordon.

Detta har medfört klart negativa konsekvenser i olika sammanhang, men alldeles uppenbart är att föreningar och organisationer av skilda slag har drabbats särskilt hårt. Dessa brottas i betydande omfattning med ekonomiska svårigheter när det gäller att bedriva verksamheten. Ett sätt att nedbringa kostnaderna har varit att låta egna medlemmar vara chaufförer för minibussar som man antingen ägt, förhyrt eller kunnat låna, varigenom transportkostnaderna kunnat begränsas. Genom de nya bestämmelserna har denna möjlighet avsevärt försämrats.

Numera tvingas man antingen att bekosta särskild körkortsutbildning för ett antal av sina medlemmar eller finna andra transportmöjligheter. Oavsett vilken utväg man väljer medför detta betydande kostnadsstegringar för föreningen som sådan eller för enskilda medlemmar. Mycket vanligt torde vara att man föredrar att använda privatbilar, en möjlighet som dock även den är begränsad när det gäller den direkta ungdomsverksamheten.

I den mån man använder privatbilar torde detta inte medverka till att öka trafiksäkerheten. För åtskilliga lagsporter skulle följderna bli att en enda minibuss måste ersättas med flera personbilar. Genom ett större antal motorfordon på våra vägar ökar inte trafiksäkerheten – alldeles uppenbart är att i stället säkerhetsriskerna ökar!

Inte heller går det att återropa att man vunnit samhällsekonomiska fördelar med de nu gällande bestämmelserna. Genom att framtvinga fler bilar i trafiken ökar man slitaget på vägar och fordon, och man medverkar till att bensinförbrukningen blir avsevärt större.

Det går alltså inte att återropa något verkligt tungt vägande skäl för den begränsning i körkortsbestämmelserna som det här är fråga om. Tvärtom talar en rad saksakal däremot. Särskilt allvarligt synes det vara att på detta sätt försvåra och motverka det frivilliga engagemanget när det gäller ungdomsverksamheten – detta i en tid då det borde vara uppenbart för envar att det är alldeles nödvändigt med ökade insatser i arbetet med våra ungdomar.

Det borde därför vara naturligt att föreningar och organisationer hade möjlighet att lösa sina transportproblem på samma sätt som tidigare, dvs. att innehavare av AB-körkort också i fortsättningen fick rätt att köra minibuss. I varje fall borde dispens kunna beviljas för sådana medlemmar som dokumenterat en lång och väl vitsordad erfarenhet som bilförare.

Herr talman! Utskottsmajoriteten har inte haft förståelse för de synpunkter som framförts i motionen utan har uttalat sig för att nu gällande bestämmelser är de bästa. Till betänkandet har emellertid fogats en reservation som markerar en klart mer positiv inställning i detta ärende, och jag yrkar därför bifall till denna reservation.

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns intet tungt vägande skäl för att inte tillmötesgå våra krav, sade herr Nyhage alldeles nyss. Jo, herr Nyhage, det finns mycket tungt vägande skäl, nämligen trafiksäkerhetsskäl. Bestämmelserna om förarkompetensen har inte tillkommit på en höft. Begränsningen för AB-körkortet ligger i att man får föra vanlig personbil med högst 8 passagerare. Den begränsningen gäller inte för innehavare av busskort.

Har man busskortet, får man föra en minibuss som tar ett helt fotbollslag med ledare om man så önskar. Några dispenser har utskottet inte ansett lämpliga i detta sammanhang.

Jag vill upprepa, herr Nyhage, att grunden för utskottets ställningstagande är trafiksäkerheten. Om det sedan blir något mer ekonomiskt betungande för dem det drabbar, får man ta den belastningen. Det är trafiksäkerheten vi i första hand tänker på. Bestämmelserna har införts för att de där pojkarna i föreningen eller idrottsklubben som åker ut på sportevenemang skall komma hem säkert, oskadade och med livet i behåll, herr Nyhage. Det är de tungt vägande skäl vi har haft, och det är de som har legat till grund för vårt ställningstagande i utskottet.

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Här går alltså herr Rosqvists och mina åsikter isär om vilket som är mest trafiksäkert på våra vägar, en minibuss eller flera personbilar. Personligen har jag den åsikten att det är mera trafiksäkert med ett fordon än med flera, och därför har jag yrkat som jag gjort.

Jag tror inte heller det går att dokumentera att trafikeriskerna har minskat jämfört med de förhållanden som rädde tidigare, då innehavare av körkort för vanlig bil hade rätt att också föra minibuss.

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte ändra uppfattning; en minibuss med en inkompetent förare är utan tvivel mera riskfylld på vägen än två personbilar med kompetenta förare.

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Ja, om man gör den begränsningen att man säger att en minibuss med inkompetent förare är mera riskabel, så kan man givetvis resonera så som herr Rosqvist gör. Men vem har talat om att det skall vara en minibuss med inkompetent förare? Vi har tvärtom såväl i motionen som i reservationen framhållit att förutsättningen för dispensen skall vara väl dokumenterad och vitsordad erfarenhet som bilförare.

Herr LINDAHL i Lidingö (s):

Herr talman! Vid en tidpunkt på året då regn och snö, mörker och dimma medför stora besvärligheter och problem för trafikanterna har vi här i riksdagen att behandla inte mindre än 37 motioner, som från skilda utgångspunkter syftar till en ökad trafiksäkerhet. Trafikutskottets

förevarande betänkande behandlas här i riksdagen vid en tidpunkt då trafiken kräver många offer. Flera svåra olyckor och olyckstillbud rapporterades exempelvis vid det senaste veckoslutet.

Det stora antalet motioner vittnar om riksdagsledamöternas intresse för dessa frågor. Många människor över hela vårt land är f. ö. djupt engagerade i det omfattande trafiksäkerhetsarbete som bedrivs i vårt samhälle. På det här området råder också mycket stor enighet. En positiv inställning och god vilja kännetecknar de motioner vi har haft att behandla i trafikskottet. Men vi rör oss på ett svårbemästrat område, där det inte är lätt att hitta nya, geniala lösningar. Praktiskt taget alla frågor som berörs i motionerna håller man på att utreda, och detta sätter naturligtvis sin prägel på trafikskottets betänkande.

Jag har personligen känt mig engagerad av trafiksäkerhetsfrågorna. Därtill har bidragit mina möjligheter i trafikskottet att på nära håll följa utvecklingen men också min bakgrund – verksamhet i ett försäkringsföretag och ledamotskap av rikspolisstyrelsen.

Många faktorer bidrar till utvecklingen på trafikområdet. Men det ojämförligt största antalet trafikolyckor på väg beror på felbeteenden hos föraren. Endast ett ringa antal olyckor orsakas av annan omständighet, t. ex. fel på vägar eller fordonet. Därför är enligt min mening förarbildningen fortfarande en fråga som måste ges hög prioritet.

Vi kan hösten 1975 konstatera att den oroande ökningen av trafikdöden och trafikolycksfallen har hejdats. Om detta är blott för tillfället eller på längre sikt återstår att se.

Enligt vad tillgänglig statistik på trafikområdet utvisar har trafiksäkerheten på landets vägnät förbättrats under den allra senaste tiden. Först måste man emellertid konstatera att det här året inte började bra. Under januari fick vi notera ett bakslag, en ökning av trafikolycksfallen. Nu har emellertid under det senaste halvåret trafikolyckornas antal minskat, och antalet brott mot trafiknykterhetslagstiftningen är också mindre. Men – det skall jag villigt erkänna – antalet är ändå oroväckande högt.

Så några korta kommentarer så här i debattens slutminuter.

Först och främst vill jag ge en eloge till NTF, som startade barnens trafikklubb. NTF har nyligen meddelat att antalet dödsolyckor bland barn i åldern 0–6 år minskat jämfört med förra året – inte mycket, men nog är det en sporre i det fortsatta upplysningsarbetet.

Nu kan vi också börja se resultatet av bilbälteslagen, som infördes den 1 januari 1975. Enligt en färsk undersökning är det 80 % av alla bilförare som nu använder bilbältet. Det är riktigt som herr Rosqvist framhöll tidigare i debatten, att detta innebär en nedgång från början av året, då 84 % använde bilbältet. Det finns alltså plats för en fortsatt intensifierad upplysningsverksamhet om bilbältet och dess förtjänster.

Betydelsen av bilbälteslagens tillkomst skall inte förringas. Jag har själv tidigare varit engagerad i det frivilliga upplysningsarbetet på detta område. Herr Åkerlind har rätt i att vi lyckades pressa upp användningen från 15 % till 30 à 35 %. Men jag fick uppfattningen att det var mycket

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor.
m. m.*

svårt att komma stort längre. Därför innebär den 80-procentiga användningen i dag ett utomordentligt värdefullt resultat i trafiksäkerhetsarbetet. Jag erkänner att det kunde vara ännu bättre, men vi har ändå kommit en bra bit på väg. Jag hoppas att trafiksäkerhetsverket får resurser för en angelägen och ständigt återkommande upplysningsverksamhet om bilbältet.

Under en höstperiod som denna sker en samordnad trafikövervakning över hela landet. Polisen kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt bl. a. fordonens däck och belysning – detaljer i fordonens utrustning som har stor betydelse för säkerheten i trafiken under den mörka årstiden. Särskild uppmärksamhet kommer att ägnas fordonens utrustning och beskaffenhet vad gäller däck, belysning, reflexer, vindrutetorkare och annat som har betydelse för säker vinterkörning. De fordonsförare som kör omkring med bristfällig utrustning på sina bilar får räkna med att man kommer att begära att fordonet skall visas upp i åtgärdat skick.

En aktuell undersökning visar att drygt 400 000 personbilsförare av allt att döma kör omkring på våra vägar med olagliga däck, dvs. med däck som har ett mönsterdjup under 1 mm. Och dubbelt så många har felaktigt lufttryck i däcken. Nästan var tjugonde bil har dessutom däck av olika dimensioner. Dessa förhållanden utgör utan tvivel en allvarlig fara för trafiksäkerheten. Man kan dra dessa slutsatser på grundval av en bred undersökning över hela landet av däck på personbilar av årsmodellerna 1965–1974.

Jag kan, herr talman, i stort sett nöja mig med denna lilla kommentar till en viktig och angelägen debatt om trafiksäkerhetsfrågorna. Jag tror att trafiksäkerhetsarbetet är på väg att bli något av en folkrörelse, som engagerar många människor. Vi skall naturligtvis även i fortsättningen ta del av internationella erfarenheter, och vi skall här hemma bedriva ett intensifierat forskningsarbete. Man får vidare hoppas att försäkringsbolagen fortsätter sina på praktiska erfarenheter byggda undersökningar samt att myndigheterna – jag tänker då i första hand på rikspolisstyrelsen – bland mängden av uppgifter också får ekonomiska och personella resurser att sätta in i den viktiga trafikövervakande verksamheten.

Herr talman! Efter denna korta kommentar ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Låt mig allra först helt och fullt instämma i vad herr Lindahl i Lidingö anförde om att vi bör öka satsningen på trafiksäkerhetsarbetet. Jag menar liksom herr Lindahl att detta är en sektor i vårt samhälle där vi verkligen skall lägga ned ökade resurser.

Sedan vill jag också avge en bekännelse. Jag har personligen varit emot lagstiftning om skyldighet att ha bilbälte. Men jag har blivit mer och mer övertygad om nödvändigheten av den lagstiftningen. Jag hälsar därför med tillfredsställelse att vi har kunnat notera en sänkning av antalet olyckor tack vare bilbältesanvändningen, även om jag vet att det

gått alltför kort tid för att vi skall kunna göra klara utvärderingar.

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att kommentera två motioner som jag har varit med om att väcka.

I motionen 843 har herr Johansson i Skärstad och jag hemställt att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lag rörande skyldighet för gångtrafikant att vid promenad på landsväg efter mörkrets inbrott vara utrustad med reflexanordning för undvikande av mörkerolycka. Åtskilliga olyckor kunde säkert ha undvikits om vederbörande hade anbringat en reflexanordning på sina kläder. Man kan tycka att det skulle vara onödigt att inskriva denna skyldighet i lagen. Viljan att skydda sig borde vara så stark att någon lagstiftning inte behövdes på detta område. Men det har visat sig att alltför många människor har nonchalerat de uppmaningar som gång efter annan har riktats till dem om att de skall bära reflexanordningar. Av den anledningen anser jag att en lagstiftning är i högsta grad motiverad.

I den andra motionen, nr 1440, har jag hemställt att riksdagen ger regeringen till känna dels att vad som tillämpas som tvåårigt uppskov för körkorts erhållande avskaffas när det gäller person som framför fordon före uppnådda 18 år och därvid inte åsamkat person- eller egendomskada, dels att sådan förseelse medför påföljd i form av dagsböter.

Jag har i motionen sagt att lagstiftningen i fråga om körkort i vissa fall kan ifrågasättas när det gäller påföljderna för förseelser av olika slag. Jag avser då närmast ungdomar som innan de uppnått 18 år framför motorfordon. Denna förseelse bestraffas med två års väntetid innan vederbörande kan få ett lämplighetsintyg för körkort. Denna påföljd har tillkommit enbart i avskräckande syfte, dvs. att hindra ungdomar från att framföra bil innan de uppnått 18 år. Jag vet att många ungdomar upplever denna straffpåföljd som klart orättvis. Den strider mot deras rättsmedvetande, och detta kan leda till att återfall sker, vilket innebär ytterligare fördröjning för dem av möjligheterna att erhålla körkort.

Utskottet har avstyrkt dessa båda motioner med motiveringen att prövning av frågan skall ske i regeringens kansli och att resultatet kan förväntas föreläggas riksdagen under våren 1976. Med hänsyn till att de frågor jag aktualiserat i motionerna kommer att bli föremål för riksdagens prövning om en, som jag hoppas, nära framtid har jag för dagen inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, dvs. att motionerna avslås.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Mopeden kan vara en livsfarlig leksak. Inte sällan är naturligtvis mopeden ett nyttigt fortskaffningsmedel, men för t. ex. ungdom som inte bor i glesbygd är det väsentliga syftet med mopeden nöjeskörning. I varje fall gäller att den nyttofunktion som mopeden har kan fyllas av en cykel, som är betydligt mindre farlig.

Omkring 100 mopedister om året dödas. Mellan 600 och 700 skadas svårt. Det är mot den bakgrunden svårt att inte protestera mot att ung-

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

domar får sätta sig upp på en moped och styra rätt ut i trafiken på sin 15-årsdag utan några som helst förkunskaper eller träning, utan att ha fått visa att de har kunskaper och omdöme nog att framföra ett motordrivet fordon. En utbildning bör krävas för att få köra moped och den bör avslutas med någon form av förarbevis, ett enklare körkort för dem som klarat undervisningen och visat att de kan köra.

Man kan inte diskutera mopedolyckorna utan att ta upp åldersgränsen, som i dag är 15 år. Verkligheten är att över hälften av de mopedolyckor som leder till skada är föraren under 18 år. I en tredjedel av fallen är föraren under 16 år. Av detta följer naturligtvis inte att antalet olyckor skulle minska med hälften om åldersgränsen höjdes till 18 år eller med en tredjedel om den höjdes till 16 år. Det kan man inte säkert veta. Dels förekommer olovlig körning redan nu och den skulle sannolikt öka om åldersgränsen höjdes. Dels är det möjligt att inte bara åldern hos föraren spelar in utan även graden av erfarenhet. Om man höjde åldersgränsen till 16 år skulle 16-åringarna ha mindre erfarenhet av mopedkörning och antagligen råka ut för ett något större antal olyckor. Därför har vi inte i den motion, som jag varit med om att väcka, om åtgärder mot mopedolyckorna krävt en höjning av åldersgränsen utan bara begärt att frågan om åldersgräns för mopedkörning skall prövas av trafiksäkerhetsutredningen.

Då bör man givetvis också diskutera hur en höjd åldersgräns påverkar möjligheten att ge mopedundervisning i skolan. Behovet av skolundervisning i mopedkörning talar närmast för att åldersgränsen inte sätts högre än 16 år så att undervisningen kan ske i grundskolan.

Utskottet säger i betänkandet att de frågor vi tagit upp kommer att bli föremål för överväganden i trafiksäkerhetskommittén. Det är ett framsteg om man jämför med situationen 1973 när förslag om kompetensbevis för mopedkörning blankt avslogs. Därför har jag inte något yrkande i dag. Jag vill bara understryka vad som sägs i det särskilda yttrandet av Rolf Sellgren och Kersti Swartz. De påpekar att utredningsarbetet inte får hindra att punktåtgärder sätts in snabbare utan att man väntar på att hela utredningen är klar. Dit hör insatser för att minska mopedolyckorna. Jag hoppas att utredningen tar chansen att lägga fram delförslag liksom att regeringen vidtar åtgärder på sådana punkter där man redan har tillräckligt underlag, t. ex. genom att öka undervisningen i skolorna om mopedkörning och införa en enklare form av körkort för moped.

Jag tror knappast att ungdomar i mopedåldern längtar efter en höjning av åldersgränsen. Däremot tror jag inte de har särskilt mycket att invända mot att få en ordentlig utbildning och ett bevis på att de efter att ha gått igenom den klarar att köra moped – ett slags enklare körkort. Jag vet en kategori som säkert är positiv till åtgärder på det här området, åtminstone till en begränsad höjning av åldersgränsen. Det är de föräldrar som bävar inför sina barns 15-årsdag, den dag då de "fyller moped", och då föräldrarna inte längre kan hålla emot utan tvingas köpa den

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

alltför dyrbara och tyvärr alltför farliga mopeden, som det kanske redan länge varit diskussion om i familjen.

Herr ALFTIN (s):

Herr talman! I motionen 166 har vi motionärer tagit upp trafiksäkerhetsfrågor, fortsättnings- och kompletteringsutbildning i trafikkunskap.

Den ständigt ökade vägtrafiken medför många mänskliga lidanden och tragedier. Trafikolyckorna skördar fler offer än våra vanligaste folksjukdomar. Utom de lidanden som drabbar de skadade och deras anhöriga innebär olyckorna enorma samhällskostnader för bl. a. sjukvård, rehabilitering, sociala utgifter och produktionsbortfall.

Genom bättre information och trafikutbildning kan vi nå ökad trafiksäkerhet. Därför ställer vi i dag också större krav än tidigare på grundutbildningen när det gäller att erhålla körkort.

Lika viktig borde en kontinuerlig fortsättningsutbildning vara, framför allt med hänsyn till de nya lagar och tillämpningsregler, nya vägmärken m. m. som tillkommer under åren. Även de förändringar i trafikmiljön, som undan för undan sker, utgör ett skäl för regelbunden fortbildning av alla körkortsinnehavare.

Utbildningen skulle då bli bättre anpassad till den dagsaktuella trafikrytmen, och de senaste rönen inom trafikforskningen skulle tillgodogöras trafikanterna. Vi motionärer är övertygade om att en sådan utbildning skulle medverka till att antalet trafikolyckor minskades, skadorna blev färre och människoliv kunde räddas.

Av undersökningar vet jag att en del körkortsinnehavare deltar i frivillig fortbildning vid våra trafikskolor. Tyvärr är detta en liten del av alla körkortsinnehavare. En del av dessa elever, som jag talat med, har redan efter fem år från det de tog körkort frivilligt deltagit i teoretisk kompletteringsutbildning. De har funnit denna mycket värdefull på grund av de stora förändringar som ägt rum på trafikområdet, trots denna relativt korta period.

Samtal med lärare i trafikkunskap har också övertygat mig om att kompletteringsutbildning inom trafikområdet borde vara något naturligt för oss alla. På de flesta andra områden i vårt samhälle anser vi det ju nödvändigt och naturligt med fortbildning.

I motionen 166 har vi begärt en utredning som syftar till att alla körkortsinnehavare inom en viss tidrymd skall genomgå obligatorisk teoretisk kurs i trafikkunskap. Vi har inte ställt krav på obligatoriska prov utan enbart tänkt oss information och delgivning av trafikkunskap under ett visst antal timmar. Studieförbunden borde enligt vårt förmenande kunna medverka i den här kurs- och informationsverksamheten i trafikkunskap. Personligen tycker jag att trafikskottet inte borde ha känt sig så bundet av alternativet med sjuårsregeln eller av obligatoriet i vår motion att man inte ansett sig behöva utreda dessa frågor eller översända motionen till den utredning som nu arbetar med trafiksäkerhetsfrågor - trafiksäkerhetsutredningen.

Herr talman! Jag avser därför att återkomma i den här frågan.

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor.
m. m.*

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Trots att jag är medveten om att det i detta skede av debatten är risk för upprepningar vill jag ta några minuter i anspråk för att säga ett par ord i trafiksäkerhetsfrågorna. Jag hade inte tänkt kommentera vad som har anförts tidigare i debatten, men efter att ha lyssnat till den vill jag ändå göra det.

Allra först vill jag emellertid instämma i Essen Lindahls i Lidingö höga betyg åt NTF för Barnens trafikklubb. Jag har tidigare talat om det från denna talarstol, och det är något av det bästa som har skett. Till de bättre lagar som vi har beslutat om hör också bilbälteslagen. Numera gäller en sådan också i Norge.

Till herr Nyhage vill jag säga att en dokumenterat duktig bilförare bör ganska lätt klara ett körkort för buss. Är det nödvändigt får det väl ske på föreningarnas bekostnad.

Det stora antal motioner med förslag till trafiksäkerhetsåtgärder som har samlats i det betänkande vi nu behandlar visar ju på ett behov av åtgärder på detta område. Trots allt som hittills har gjorts och trots vårt goda läge i världsstatistiken – jag är medveten om det – är olyckorna i trafiken alltför många och ohyggliga – många av dem också onödiga. En ökad insikt hos medborgarna om behovet av fortbildning och repetition av de egna kunskaperna är nödvändig. Som några här har sagt borde det vara obligatoriskt med sådan vidareutbildning.

En person som på heltid sysslar med information i trafiksäkerhetsfrågor sade vid ett tillfälle att 90 % av resurserna borde koncentreras till medborgarna under 25 år. Riktigt så långt vill inte jag gå, för jag vet att behovet av utbildning också finns i andra åldrar. Men jag skulle ändå vilja intensifiera upplysning och information till skolungdom och till de unga människor som skall få rätt att gå in i vår motoriserade värld. Nästa års kampanj om barn i trafiken hör också hit, och jag hoppas den får stor anslutning.

Många av dessa motioner som nu behandlas bevisar att vi måste nå fler med information, men också att andra åtgärder kan medverka till ökad trafiksäkerhet.

Jag vill ta upp ett par motioner, som har avstyrkts av utskottet med hänvisning till pågående utredningar, även om jag är beredd att vänta på dessa utredningar – som vi ju brukar göra. Jag vill understryka vikten av att utredningsarbetet påskyndas.

Den första motionen gäller skyddshjälm för mopedister. Enligt vad utskottet skriver har trafiksäkerhetsverket nyligen till kommunikationsdepartementet avgivit redovisning av ett utvecklingsarbete i denna fråga. Det borde innebära att ett förslag kunde väntas ganska snart. Anledningen till att jag ändå tar upp frågan nu vill jag kort nämna.

För drygt ett år sedan omkom en ung pojke på moped vid krock med en bil. Hans fall är inte unikt, men jag tar upp det här som exempel. Läkaren som behandlade pojken uttalade efteråt att en hjälm skulle ha räddat hans liv. Händelsen har utlöst en stark opinion, och det har be-

drivits en hjälmkampanj i min hemkommun, där frivilliga krafter har gjort stora insatser för att uppnå ett gott resultat. Jag anser läkarens uttalande så angeläget att det måste få oss att skynda på med förslag och beslut som kan medverka till en minskning av i varje fall denna typ av olyckor. Låt inte många fler människor förolyckas genom att dröja med ett beslut!

Gabriel Romanus tog upp en motion med förslag om höjning av mopedåldern. Han trodde inte detta skulle bli populärt bland ungdomarna. Det kan jag understryka. Jag har hört många ungdomar uttala sig mot ett sådant förslag efter att ha läst om det i tidningarna.

Att antalet olyckor är högst just i denna åldersgrupp är ganska naturligt. Det är ju mellan 15 och 18 år som man är mopedist. Sedan blir man bilförare. Därför är det som sagt naturligt att olyckssiffrorna för denna ålderskategori är höga. Jag håller med om att vi måste öka utbildningen av de här förarna. Det är viktigt att göra det på alla plan så att ungdomarna är bättre rustade när de skall ut i trafiken. De mopedkurser som finns borde användas mer i skolorna än som nu sker.

En del andra motioner, som behandlas i detta betänkande, innehåller mycket viktiga krav, som jag skulle vilja kommentera, t. ex. motionen av fru Andersson i Kumla och mig om obligatorisk skyldighet att bära reflexer under mörker. Detta motionsyrkande har emellertid berörts av andra talare, så jag skall inte ta upp det nu.

Jag har för dagen inga yrkanden, men jag förutsätter snabba utredningar och beslut som kan innebära ökad trafiksäkerhet på gator och vägar och som kan rädda liv.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Bland de många motioner som behandlas i detta betänkande har jag väckt en, 1975:271. Anledningen till denna motion är den lagbestämmelse som tillkom för ett par år sedan och som reglerar vikten på gods som får fraktas på cykel samt den bestämmelse som kom förra året och som förordnar att cykel skall vara utrustad med lykta även på dagen.

Jag finner dessa lagbestämmelser ganska onödiga. Jag tror inte att svenska folket kommer att efterleva dem. Och när man redan på förhand vet eller anar att bestämmelserna inte kommer att efterlevas, skall man akta sig för att fastställa sådana lagar.

Innan jag motionerade i denna fråga, frågade jag en god vän, som är polischef, om hans syn på dessa frågor. Ja, sade han, det är fullständigt meningslöst. För det första är det onödigt, för det andra har vi ingen möjlighet från polisens sida att beivra detta. Vi har andra och viktigare uppgifter att syssla med än att gå omkring på gatorna och se efter om folk försett sin cykel med lykta på dagen.

Jag menar därför att dessa bestämmelser borde överses, och det är helt onödigt att skapa sådana lagbestämmelser som man vet inte kommer att efterlevas. Svenska folket är annars känt för sin laglydnad, men jag

Onsdagen den
12 november 1975

*Trafiksäkerhets-
och körkortsfrågor,
m. m.*

menar att man i det långa loppet kan riskera att laglydnaden inte blir sådan den varit om tvivelaktiga bestämmelser kommer droppande titt och tätt.

Utskottet har behandlat den här motionen liksom de andra och avstyrkt den. Utskottet hänvisar till att kommunikationsdepartementet har överlämnat de här frågorna till trafiksäkerhetsverket samt att det skall ankomma på verket att besluta i det här ämnet. Det är anledningen till att utskottet har avstyrkt motionerna. Utskottet påpekar också att de här frågorna har varit föremål för remissbehandling. Jag anser att utskottet då i sitt betänkande kunde ha gjort åtminstone en antydning om vad remisserna har resulterat i.

Herr talman, jag har inget yrkande.

Herr LOTHIIGIUS (m):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Ingen har sagt någonting om det särskilda yttrandet när det gäller förbud för den som ej uppnått körkortsåldern att förvärva fordon. Jag har framfört det särskilda yttrandet därför att två av mina partivänner, herr Winberg och fru Lindquist, i sitt arbete som domare har gjort den erfarenheten att de här problemen kan vara ganska besvärliga. Det kan exempelvis vara så att ett gäng ungdomar köpt en bil, och den som uppnått körkortsåldern har stått för bilen. Dessa ungdomar har kört omkring, det har kanske skett en olycka eller den som har haft bilen, som hade körkortsåldern inne, har av annan anledning fått sin bil tagen ur bruk. Han har kanske av något skäl inte fått köra bilen. Därefter har man kanske låtit någon annan av pojarna i gänget – en som inte har körkort – stå såsom köpare till en gammal raggabil. Situationen har förvärrats och dessa gäng har varit en viss säkerhetsrisk. Detta har förekommit i verkliga livet.

Det var mot den bakgrunden jag ville göra ett särskilt yttrande, för att mina kamrater skulle få tillfälle att här verifiera sina synpunkter. Önskemålet hade varit att trafiksäkerhetsverket hade fått se på den frågan.

När det gäller reservationen om minibussar kan jag anföra följande: Man får i dag köra en liten buss, exempelvis en folkvagnsbuss, för åtta personer när man har AB-körkort. Men man får inte köra en buss som rymmer tolv personer. I dag är det ganska vanligt att ungdomar samlas för att fara till fotbollsmatcher och andra aktiviteter. Det hade varit naturligt att samla ihop de ungdomarna i stället för att de skall åka i flera bilar, kanske på långa sträckor. Jag anser att det inte ur säkerhetssynpunkt skulle spela någon större roll om man tillät litet fler än åtta passagerare. Väger man de risker som är förenade med ett större antal bilar mot risken med att låta en kvalificerad och erfaren förare få dispens att sköta en minibuss tror jag att det skulle vara en förbättring av säkerheten om man tillät det senare alternativet. Man skulle därigenom också hjälpa en del av ungdomsorganisationerna. Det är mot den bakgrunden den reservationen är skriven som jag ber att få yrka bifall till.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Lothigius och Clarkson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lothigius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 3 mom. 3 a röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Lothigius och Clarkson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lothigius begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	253
Nej	–	54
Avstår	–	1

Mom. 3 b–c samt 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 867 av herr Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 7 a–d

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7 e

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1470 av herr Komstedt, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 23 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1975/76:1 med anledning av motion om bankernas kreditupplysningsverksamhet.

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
12 november 1975

*Val av huvudmän i
sparbank*

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:2 med anledning av motion om val av huvudmän i sparbank.

I detta betänkande behandlades motionen 1975:175 av herr Håkansson i Trelleborg m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till ändring i sparbankslagen i enlighet med vad som i motionen anförts, innebärande att reglerna för val av huvudmän i sparbank skulle ändras så att mandatperioden blev lika för alla huvudmän och överensstämde med de kommunala organens mandatperiod samt att de icke kommunvalda huvudmännen utsågs av de kommunvalda genom proportionella val.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975:175.

Reservation hade avgivits av herr Pettersson i Västerås (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:175 skulle hos regeringen anhålla om förslag till ändring i sparbankslagen (1955:416) i enlighet med vad reservanten anförde.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I det betänkande från näringsutskottet som vi nu behandlar yrkar utskottet avslag på motionen 1975/76:175. Mot detta yrkande har herr Pettersson i Västerås reserverat sig med yrkande om bifall till motionen.

I motionen, som undertecknats av fyra socialdemokratiska riksdagsledamöter, yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändring av sparbankslagen i enlighet med vad i motionen anförts.

Vad anför man då i motionen? Jo, man tar upp de nuvarande bestämmelserna i sparbankslagen i vad gäller val av huvudmän i sparbank. Den nuvarande ordningen, som gällt sedan ingången av år 1956, innebär att hälften av huvudmännen väljs av kommunfullmäktige eller landsting i det område inom vilket banken verkar. Andra hälften av huvudmännen väljs av huvudmännen själva bland resp. banks insättare. Detta förhållande är enligt motionärerna inte tillfyllest. Man menar att under nuvarande förhållanden en majoritet av de av samhället valda huvudmännen inte kan förändra den nya huvudmannakårens sammansättning så att den speglar styrkeförhållandet i den församling som utsetts dem.

Man menar också att den del av huvudmannakåren som inte utsetts av kommunala församlingar, genom blockbildning med en minoritet bland de kommunalt valda, helt kan behärska de val som skall företas vid huvudmannasammanträde och i praktiken behålla en viss politisk sammansättning av huvudmannakåren så länge de önskar. Motionärerna föreslår att sådan ändring görs i sparbankslagen att val av huvudmän,

utöver de kommunalvalda, sker av de kommunalvalda genom proportionella val på en gång. Härigenom skulle de olägenheter som ur demokratisk synpunkt vidlåder det nuvarande systemet kunna avskaffas.

I reservationen framhålls att vad det här rör sig om är en liten detaljfråga, men att, från givna utgångspunkt, kritiken från motionärerna är riktig både principiellt och i sak. Reservanten framhåller att självkomplettering är principiellt förkastlig ur demokratisk synvinkel. Skall den ändå förekomma bör den ske på en gång. Metoden innebär ändå att ett extra led införs i den indirekta valproceduren genom att indirekt valda i sin tur väljer indirekt valda.

Remissinstanserna har gått emot motionen och finner inga olägenheter i den nuvarande ordningen. Ett sådant svar får man nästan alltid då man vänder sig till instanser som är invävda i ett etablissemang, som det här är fråga om. Det speglar, som vi ser det, konservatism och fasthållande vid det bestående. Man hänvisar till att nuvarande ordning medför kontinuitet i församlingen. Denna invändning är, som det sägs i reservationen, irrelevant och logiskt felaktig. Graden av kontinuitet beror av frekvensen omvalda ledamöter och har inte i och för sig med själva valproceduren att göra.

Herr talman! Frågan om bankväsendet och samhällets kreditförsörjning är förvisso en stor fråga. Vi menar inom vänsterpartiet kommunisterna att ett helt annat grepp från samhällets sida är nödvändigt över denna sektor av samhällsekonomin. Men den frågan är inte rest, utan här gäller det en liten detaljfråga. Med hänvisning till vad jag nyss anfört om riktigheten av här framförda motionskrav ansluter vi oss emellertid till dem och har också följt upp dem i en reservation till förevarande utskotts-
betänkande.

Jag yrkar därför bifall till reservationen av herr Pettersson i Västerås.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Herr talman! Det är en i många avseenden fin produkt som näringsutskottet har presterat med anledning av motionen 1975:175. Det andra betänkandet i nummerordning från näringsutskottet till riksmötet 1975/76 är bortsett från ett enda undantag så bra att jag kan ställa mig helt bakom det. Undantaget är ett ord i sista meningen som enligt min åsikt inte borde ha varit med. Ordet är negationen inte. Utan detta "inte" och, i konsekvens därmed, med en omvänd kläm hade det varit helt perfekt.

Jag avstår från att i sak argumentera i frågan, då jag av betänkandet och förda resonemang förstår att någonting i den riktning som motionärerna föreslår kan förväntas i annat sammanhang. Om inte, så får jag återkomma.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Den motion som näringsutskottet haft att ta ställning till avser, som vi hört av såväl herr Håkansson i Trelleborg som herr

Onsdagen den
12 november 1975

*Val av huvudmän i
sparbank*

Israelsson. ändring av reglerna för val av huvudmän i sparbank. Det är främst i två avseenden man önskar ändringar. Man vill att mandatperioden skall vara densamma för alla huvudmän och överensstämma med de kommunala församlingarnas mandatperiod, och man vill att den del av huvudmannakåren som väljs av huvudmännen själva skall utses av de kommunvalda huvudmännen genom proportionella val och inte som i dag av den samlade huvudmannakåren.

Motionärernas och reservantens förslag om att alla huvudmän skall väljas på en gång strider mot nuvarande bestämmelser i sparbankslagen och de intentioner som fanns i motiven till denna bestämmelse om successiv förnyelse av huvudmannakåren.

Herr Israelsson och reservanten underkänner helt remissinstansernas – Sparbanksföreningen och bankinspektionen – liksom lagstiftningens motiv för kontinuitet i huvudmannakåren. Man hävdar att invändningarna från dessa instanser är sakligt irrelevanta och logiskt felaktiga – som man uttrycker det. Och så hävdar man att graden av kontinuitet beror på frekvensen omvalda ledamöter och inte har med valproceduren som sådan att göra.

Den sista meningen, som berör själva valproceduren, kan jag instämma i, men inte den första, där man hävdar att kontinuiteten endast skulle bero på antalet omvalda. Man har tydligen inte tänkt tanken riktigt till slut. Visst kan vid ett tillfälle då alla mandat är underkastade nyval den situationen föreligga att samtliga huvudmän är nyvalda – det är visst inte uteslutet – och i ett sådant fall bryts kontinuiteten i den skarv som uppstår. Från utskottsmajoriteten tillmäter vi kontinuiteten så stor betydelse att vi menar att den bör vara kvar.

Proportionella val skulle givetvis inte vara omöjliga att genomföra men det skulle kanske ändå inte bli så lätt som motionärerna vid ett första påseende har föreställt sig. Det är ju numera mycket vanligt att en sparbanks verksamhetsområde sträcker sig över ett flertal kommuner och att också landstingskommunen kan komma med i bilden. Den politiska sammansättningen kan variera kommunerna emellan, och detta komplicerar kanske bilden något. Men jag är helt klar över att det skulle vara möjligt att åstadkomma en sådan ändring.

Tanken – eller rättare uttryckt förslaget – att endast de kommunalt valda huvudmännen skulle äga rösträtt vid valet av de huvudmän som väljs på huvudmannasammanträdet har jag svårt att riktigt förstå finessen i. Om avsikten är att proportionaliteten i den politiskt valda församlingen skulle slå igenom helt också i sparbankens huvudmannakår, då vore det väl ändå enklare att låta den församlingen välja samtliga huvudmän. Men nu är inte en sparbank en kommunal nämnd och huvudmannakåren inte en kommunal styrelse, och därför bör den nuvarande ordningen få gälla.

Från utskottsmajoritetens sida menar vi att den nuvarande ordningen fungerar väl och att detta inte motiverar de ändringar som föreslås.

Den eftersläpande majoritet man talar om kan givetvis med avseende

på de kommunvalda huvudmännen ordnas genom en ändring i vederbörande banks reglemente, så att samtliga dessa huvudmän väljes vid ett och samma tillfälle och omedelbart efter det att kommunala val förrättats – om så inte sker i dag, får jag tillägga. Den saken bör ju inte vara svår att ordna. Men kvar står vad jag tillmäter betydelse, nämligen kontinuiteten. Den kan inte garanteras på annat sätt än genom att den del av huvudmannakåren, som väljs av huvudmännen själva, förnyas successivt.

Herr talman! Om motionärernas och reservanternas önskemål genomfördes, skulle detta komma att innebära mycket mera vittgående förändringar än motionärerna troligen har tänkt sig. Från utskottsmajoriteten anser vi inte att det nu föreligger skäl till sådana ingrepp. Så långt vi kunnat se – och som också framgår av remissinstansernas yttranden – fungerar systemet väl.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Pettersson i Västerås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Pettersson i Västerås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	268
Nej	-	22
Avstår	-	6

§ 23 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:56 om ändring i byggnadslagen (1947:385)

§ 26 Anmäldes och bordlades

Motioner

1975/76:46 av herr Fagerlund *m. fl.*

1975/76:47 av herr Helén *m. fl.*

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

Meddelande
om frågor

1975/76:48 av herr *Hermansson m. fl.*

1975/76:49 av herr *Nordgren m. fl.*

1975/76:50 av herr *Asling m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:16 om tillfällig nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet

1975/76:51 av herr *Bohman m. fl.*

1975/76:52 av herrar *Hörberg och Molin*

1975/76:53 av herr *Mattsson i Skee m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:33 med förslag till lag om förvärv av hyresfastighet m. m.

1975/76:54 av herr *Danell m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:34 med förslag till marknadsföringslag. m. m.

1975/76:55 av herr *Polstam m. fl.*

1975/76:56 av herr *Romanus m. fl.*

1975/76:57 av herr *Sellgren*

med anledning av propositionen 1975/76:49 med förslag till lag om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror

1975/76:58 av herr *Carlstein m. fl.*

1975/76:59 av herr *Helén m. fl.*

1975/76:60 av herr *Lothigius*

1975/76:61 av herr *Magnusson i Borås m. fl.*

1975/76:62 av herr *Siegbahn m. fl.*

1975/76:63 av herr *Sjönell m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:57 med förslag till åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m.

§ 27 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 12 november

1975/76:89 av herr *Svensson* i Eskilstuna (s) till herr statsministern om följderna av FN-uttalande om sionism:

Vilka initiativ är att vänta från den svenska regeringens sida för att motverka det svåra läge Förenta nationerna hamnat i, sedan en majoritet av medlemsländer i generalförsamlingen fattat det oansvariga beslutet att sätta likhetstecken mellan sionism och rasism?

1975/76:90 av herr *Lindström* (s) till herr arbetsmarknadsministern om beredskapsarbete i form av ungdomsledarutbildning:

Under lågkonjunkturåren 1972 och 1973, då bl. a. ungdomsarbetslösheten var relativt hög, uppdrog arbetsmarknadsstyrelsen åt länsarbetsnämnderna att anordna beredskapsarbeten för ungdom.

Ett mycket lyckat inslag i denna aktivitet var den ungdomsledarutbildning som genomfördes i samarbete med olika slag av ungdomsorganisationer. Vid en uppföljning av den verksamhet som genomfördes 1972 och 1973 kan man konstatera att de allra flesta som genomgick utbildning sedermera erhållit goda arbeten, i de flesta fall i anslutning till "beredskapsutbildningen".

Vi upplever f. n. åter en uppgång av ungdomsarbetslösheten. En upprensning av nyssnämnda ungdomsledarutbildning vore angelägen, men arbetsmarknadsstyrelsen ger nu inte länsarbetsnämnderna möjlighet att genomföra en sådan.

Med anledning av det anförda hemställer jag om att få ställa följande fråga till herr arbetsmarknadsministern:

Är statsrådet beredd att verka för att länsarbetsnämnderna snarast ges möjligheter att för ungdomar anordna beredskapsarbeten, som samtidigt innefattar praktisk ungdomsledarutbildning inom olika ungdomsorganisationer?

1975/76:91 av herr *Claeson* (vpk) till herr kommunikationsministern om åtgärder mot trafikolyckor med utryckningsfordon:

Inte sällan inträffar svårartade kollisioner mellan utryckningsfordon och andra fordon i samband med att förarna av de förra ansett sig nödsakade att köra mot rött ljus. Tisdagen den 11 november inträffade just en sådan olycka i korsningen Ringvägen-Götgatan i Stockholm med en ambulans på väg med en 82-årig man till Södersjukhuset. Föraren av personbilen i fråga körde mot grönt ljus - ambulansen mot rött. Utryckningsfordonens rätt att bryta mot trafikreglerna kan i och för sig inte ifrågasättas. Oaktat detta borde det vara möjligt att se över bestämmelserna och deras tillämpning, ägna ökad uppmärksamhet åt förarutbildningen för att såvitt möjligt kunna förebygga olyckshändelser av detta slag.

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

*Meddelande
om frågor*

Nr 20

Onsdagen den
12 november 1975

*Meddelande
om frågor*

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga herr kommunikations-
ministern:

Vilka initiativ avser statsrådet vidta i syfte att genom översyn av gällande bestämmelser och trafikföreskrifter på detta område, förbättrad förarutbildning och övriga tänkbara åtgärder söka reducera olycksfallsfrekvensen där utryckningsfordon är inblandade till ett minimum?

§ 28 Kammaren åtskildes kl. 17.44.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert